

PISANII SÂNGEORZENE

ANUL XIV, NR. 5(153), MAI 2025

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

ANUL XIV, NR. 5(153), MAI 2025

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie
„George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,
Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<http://pisaniisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

COPERTA 1: Bărbat din Sângeorzul de altădată

COPERTA 2: Tineri din Sângeorzul de altădată

COPERTA 3: Copie după registrul parohial grec-catolic de stare civilă

COPERTA 4: O parte din proiectul Bisericii greco-catolice „Sfântul Nicolae” din Sângeorz-Băi

Cuprins

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

<i>Matricula cununăților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1846-1847.....</i>	<i>6</i>
<i>Un sanatoriu model în stațiunea balneo-climaterică „Hebe” Sângeorz-Băi.....</i>	<i>13</i>
<i>O zi la Sângeorz-Băi.....</i>	<i>15</i>
ALEXANDRU DĂRĂBAN	
<i>Din genealogia familiei lui Laurențiu Oanea.....</i>	<i>16</i>
T. ALBANI	
<i>Stațiunea Sângeorz în anul 1932.....</i>	<i>19</i>
ALEXANDRU DĂRĂBAN	
<i>Cadre juridice și instituționale ortodoxe în ținutul năsăudean.....</i>	<i>21</i>

DIN GRANIȚĂ

DORIN DOLOGA	
<i>Susținerea războiului de independență a României de către românii din Transilvania.....</i>	<i>37</i>
<i>Dl. Valer Moldovan, director ministerial al Ardealului, vorbește „Patriei”.....</i>	<i>39</i>
ZENO PRECUP	
<i>Autobuz – tren – căsucă.....</i>	<i>41</i>
EMIL BOȘCA-MĂLIN	
<i>Țărănimea transilvană luptătoare.....</i>	<i>46</i>

ANUL „CARDINAL IULIU HOSSU”

<i>Din apostolatul I.P.S. Sale Iuliu. O nouă vizită canonică în Eparhia de Cluj-Gherla.....</i>	<i>48</i>
ALEXANDRU DĂRĂBAN	
<i>Misiunile sfinte conduse de Leon Manu în granița năsăudeană.....</i>	<i>51</i>

COMUNISM

ALEXANDRU DĂRĂBAN	
<i>Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă.....</i>	<i>58</i>

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1846-1847

8 februarie 1846

Întrebându-se deschilinit Costan Lica, militar june în vârstă de 23 ani și Gacia a [lui] Costan Cârceu, fecioară în vârstă de 19 ani; Grasin Lupoae, militar june în vârstă de 24 ani și Docia a [lui] Grigore Zaharie, fecioară în vârstă de 19 ani; Nistor Pop, militar june în vârstă de 24 ani și Ioana a [lui] Natul Nicolai, fecioară în vârstă de 20 ani; Precup Vasile Varvari, militar june în vârstă de 23 ani și Todosia a [lui] Ilie Hâruga, fecioară în vârstă de 23 ani; Andrei Ion Anisie, militar june în vârstă de 31 ani și Palagia a [lui] Vasile Lat, fecioară în vârstă de 21 ani; Isac Gagia, militar june în vârstă de 22 ani și Senia Cozma Joja, fecioară în vârstă de 29 ani; Petre Mutu, militar june în vârstă de 22 ani și fecioara Palagia a [lui] Andrei Oanea, militar june, în vârstă de 21 ani; Ion Cozma Oania, militar june militar june în vârstă de 19 5/12 ani și fecioara Nastasia a [lui] Toader Nicolai în vârstă de 22 ani; Nicolai Sohorca, militar june în vârstă de 31 ani și fecioara Todosia a [lui] Ion Jarda în vârstă de 21 ani; Savu Ion Gagia, militar june în vârstă de 22 ani și fecioara Luciana a [lui] George Costan în vârstă de 17 ani; Mitrofan a [lui] Ioan Anisie, militar june în vârstă de 23 ani și fecioara Titiana a [lui] Vasile Varvari în vârstă de 21 ani; Ion Șot, militar june în vârstă de 27 ani și fecioara Matroana a [lui] Toader Budușan în vârstă de 21 ani; Terente Râmbulea, militar june în vârstă de 27 ani și fecioara Ana a [lui] Scridon Pop Andresi în vârstă de 20 ani; Grigore Nicolai Gagia, militar văduv în vârstă de 36 ani și fecioara Ileana a [lui] Petre Varvari; Precup Tomi, militar june în vârstă de 20 ani și fecioara Ileana Cosma Buia în vârstă de 18 ani. Tomi din Ilva Mare, ceilalți din St. Georgiu, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni, numai din a lor bunăvoință și dragoste vreu a se lua laolaltă, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae, Maței Petroaie, curatori

Iacob Pop, paroh¹.

15 februarie 1846

Întrebându-se deschilinit Ion Toader Nicolai, militar june în vârstă de 25 ani și fecioara Ioana a [lui] Daniel Ciocan în vârstă de 22 ani; Ion Filip Șpaimoc, militar june în vârstă de 35 ani și fecioara Maria a [lui] Maxim Marica în vârstă de 25 ani; Samuel Haliță, militar june în vârstă de 30 ani și fecioara Ana a [lui] Tănase Strugari în vârstă de 23 ani; Ion Leonte Andresi, militar june în vârstă de 17½ ani și fecioara Catarina a [lui] Maței Berci în vârstă de 18 ani [toți]

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Statului Bistrița-Năsăud (SJANB-N), fond Colecția registre parohiale de stare civilă, Matricula cununaților din parohia St. Georgiu (1840-1858), f. 17 (f.) – 17 (v.)

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1846-1847

aceștia din St. Georg; Clement Istrate din Maieru, militar june în vârstă de 20 ani și fecioara Gacia a [lui] Ilie Mărcuș din St. Georg în vârstă de 17 ani; Gavril Rognean din Feldru, văduv și fecioara Palagia a [lui] Gavril Miștiu în vârstă de 24 ani; Nichita Țolan din Feldru, văduv și fecioara Titiana a [lui] Grigore Preutesi din St. Georg în vârstă de 23 ani; deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni, numai din a lor bunăvoință și dragoste vreu a se lua laolaltă, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae, Maței Petroaie, curatori

Iacob Pop, paroh¹.

Anul	Luna	Ziua	Preotul cununător	Numele, porecla și soarta mirilor	Numele, porecla și soarta nănașilor	S-au vestit
1846	Februarie	15	Iacob Pop	Costan Lica, militar june și fecioara Gacia a [lui] Costan Cârdu	Ioan Cârdu, militar și Docia muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	15	Iacob Pop	Petre Mutu, militar june și fecioara Palagia a [lui] Andrei Oanea	Nistor Anton, militar și Maria muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	16	Iacob Pop	Clement Istrate, militar june și fecioara Gacia a [lui] Ilie Mărcuș	Andrei Istrate, militar și Maria muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	16	Iacob Pop	Grigore Gagia, militar văduv și fecioara Ileana Petre Morar	Gabriel Pop, cantor și Mărina muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	16	Iacob Pop	Nicolai Sohorca, militar june și fecioara Todosia a [lui] Ion Jarda	Simion Mori Seller și Maria muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	16	Iacob Pop	Ioan Șot, militar june și fecioara Matroana a [lui] Toader Budușan	Ștefan George, militar și Șofronia muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	16	Iacob Pop	Precup Tomi, militar june și fecioara Ileana Cosma Buia	-	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	19	Ilie Lica	Terente Râmbulea, militar june și fecioara Ana a [lui] Scridon Pop Andresi	Anton Râmbulea, militar și Maria muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	19	Ilie Lica	Nistor Pop, militar june și fecioara Ioana a [lui] Natul Nicolai	Ștefan George, militar și Șofronia muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	19	Ilie Lica	Ioan Cosma Oanea, militar june și fecioara Nastasia Toader Nicolai	Roman Măriuș, militar și Palagia muiera sa	1, 8, 15 februarie

¹ *Ibidem*, f. 17 (v.)

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1846-1847

1846	Februarie	19	Ilie Lica	Isac Gagia, militar june și fecioara Senia a [lui] Cosma Jojă	Ioan Andresi, militar și Angilina muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	19	Ilie Lica	Grasin Lupoae, militar june și fecioara Docia Grigore Zaharia	Arsente Pop, militar și Maria muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	19	Ilie Lica	Gavril Rognean, văduv militar și fecioara Palagia a [lui] Gavril Miștiu	Ștefan Rognean, militar și Maria muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	22	Iacob Pop	Precup Vasile Varvari, militar june și fecioara Todosia a [lui] Ilie Hârța	Vasile Larionesi, militar și Floarea muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	22	Iacob Pop	Andrei Anisie, militar june și fecioara Palagia a [lui] Vasile Lat	Cosma Popicica, militar și Parasca muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	23	Iacob Pop	Mitrofan Anisie, militar june și fecioara Titiana a [lui] Vasile Varvari	Nichita Anisie, militar și Sofia muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	23	Iacob Pop	Savu Ion Gagia, militar june și fecioara Luciana George Costan	Toader Gușa, militar și Nastasia muiera sa	1, 8, 15 februarie
1846	Februarie	23	Iacob Pop	Samuel Haliță, militar june și fecioara Ana a [lui] Toader Strugari	Ion Haliță, militar și Catrina muiera sa	8, 15, 22 februarie
1846	Februarie	26	Iacob Pop	Ioan Filip Șpaimoc, militar june și fecioara Maria a [lui] Maxim Marica	Ion Haliță și Catrina muiera sa	8, 15, 22 februarie
1846	Februarie	26	Ilie Lica	Ioan Leonte Andresi, militar june și fecioara Catarina a [lui] Maței Berci	Leonte Ianoș, militar și Palagia muiera sa	8, 15, 22 februarie
1846	Februarie	26	Ilie Lica	Ion Toader Nicolai, militar june și fecioara Ioana a [lui] Daniel Ciocan	Vasile Haliță, militar și Ana muiera sa	8, 15, 22 februarie
1846	Februarie	26	Ilie Lica	Nichita Țolan, militar văduv și fecioara Titiana a [lui] Grigore Preutesi	-	8, 15, 22 februarie ¹

24 mai 1846

¹ *Ibidem*, f. 17 (v.) – 18 (v.).

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1846-1847

Întrebându-se deschilinit Daniel Jarda din St. Georg, militar vădov în vârstă de 35 ani și fecioara Ana a [lui] Alexandru Albu din Prundu Bârgăului, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni numai din a lor bunăvoință și dragoste vreu a se lua laolaltă, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae, Maftai Petroaie, curatori

Iacob Pop, paroh¹.

Nr. 84

Rezoluție

Daniel Jarda se dispensă de la timpul jellii cu puterea delegată pentru cauzele aduse în suplica.

Năsăud, 1 iunie 1846

I. Marian, vicar.

1846	Iunie	2	Iacob Pop	Daniel Jarda, militar vădov și fecioara Ana a [lui] Alexandru Albu	George Ieremie, militar și Ileana muierea sa	17, 24, 31 mai
------	-------	---	-----------	--	--	-------------------

3 iunie 1846

Întrebându-se deschilinit Toader Preutesi, militar june în vârstă de 22 ani și fecioara Maria a [lui] Ioan Siminic în vârstă de 21 ani din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni numai din a lor bunăvoință și dragoste vreu a se lua laolaltă, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae, Maftai Petroaie, curatori

Iacob Pop, paroh.

1846	Iunie	9	Ilie Lica	Toader Preutesi, militar june și fecioara Maria a [lui] Ioan Siminic	Vasile Larionesi, militar și Floarea muierea sa	24, 31 mai și 7 iunie
------	-------	---	-----------	---	---	--------------------------

15 septembrie 1846

Întrebându-se deschilinit Simion Flore, militar vădov și văduva Maria a [lui] Nicolai Costan din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni numai din a lor bunăvoință și dragoste vreu a se lua laolaltă, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae, Maftai Petroaie, curatori

Iacob Pop, paroh.

1846	Septembrie	22	Iacob Pop	Simion Flore, vădov militar și Maria Nicolai Costan văduvă	Tănase Pop, militar și Palagia muierea sa	8, 15, 22 septembrie
------	------------	----	-----------	---	--	-------------------------

În 1 septembrie până aici am dat copia protocolului cu 24 perechi cununați².

¹ *Ibidem*, f. 18 (v.).

² *Ibidem*, f. 19 (f.).

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1846-1847

15 octombrie 1846

Întrebându-se deschilinit Grigore Arsenté Lazar, militar june în vârstă de 28 ani și văduva Varvara a [lui] Toader Oanea în vârstă de 23 ani; Toader Anisie, militar june în vârstă de 28 ani și fecioara Șofronia a [lui] Gavril Gagia în vârstă de 23 ani, toți din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni numai din a lor bunăvoință și dragoste vreu a se lua laolaltă, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae, Maței Petroaie, curatori
Iacob Pop, paroh.

1846	Octombrie	23	Ilie Lica	Grigore Arsenté Lazar, militar june și văduva Varvara a [lui] Toader Oanea	Maței Buia, militar și Angilina muiera sa	8, 15, 22 octombrie
1846	Octombrie	23	Ilie Lica	Toader Anisie, militar june și fecioara Șofronia a [lui] Gavril Gagia	Nechita Anisie, militar și Sofia muiera sa	8, 15, 22 octombrie

24 ianuarie 1847

Întrebându-se deschilinit Costan Anisie, militar văduv în vârstă de 35 ani și Ana a [lui] Petri Andresi, văduvă în vârstă de 27 ani; Mihai Costan, militar june în vârstă de 21 ani și Maria a [lui] Ion Jojă, văduvă în vârstă de 23 ani; Grigore Cucu, militar june în vârstă de 35 ani și Angilina a [lui] Toader Flore, văduvă în vârstă de 28 ani; Ștefan Tahăș, militar văduv în vârstă de 31 ani și Ileana a [lui] Daniel Buta, văduvă în vârstă de 34 ani; Cosma Jojă, militar june în vârstă de 28 ani și Firoana al Dascălului Basil Pop în vârstă de 17 ani; Roman Morar, militar june în vârstă de 36 ani și Irina a [lui] Login Gușa, fecioară în vârstă de 28 ani; Ștefan Cărcu, militar june de 28 ani și Titiana a [lui] Mihai Varvari de 19 ani; Precup Mihăilă, militar june în vârstă de 25 ani și Todosia a [lui] Grigore Buia, fecioară în vârstă de 18 ani; Toader Jarda, militar văduv în vârstă de 45 ani și Nastasia a [lui] Login Jarda, văduvă în vârstă de 35 ani, aceștia toți din St. Georg, apoi Daniel Bob, militar văduv în vârstă de 37 ani din Maieru și văduva Maria a [lui] Iacob Cărcu din St. Georg în vârstă de 31 ani; Iftode Ureche, militar june în vârstă de 20 ani din Maieru și Titiana a [lui] Ilie Gagia, fecioară în vârstă de 27 ani din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni numai din a lor bunăvoință și dragoste vreu a se lua laolaltă, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae, Maței Petroaie, curatori
Iacob Pop, paroh.

Nr. 43

Onorate în Hristos frate!

Maria Sa prea Luminatul și prea sfințitul D. Episcop s-a milostivit a-i dispensa de la timpul jellii prin Rezoluția din 20 ianuarie nr. 130.1.2, pe Maria, văduva lui Ioan Jojă, Anisie Costan cu Ana Petri Andresi și Maria lui Iacob Cărcu cu pe Daniel Bob din Maieru, care frății tale pe plinirea celorlalte poruncile ți le fac cunoscut, a frăției tale în Hristos frate

Macedon Pop, Administrator vicar¹.

¹ *Ibidem*, f. 19 (v.) – f. 20 (f).

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1846-1847

1847	Februarie	1	Ilie Lica	Mihai Costan, militar june și văduva Maria Ion Jojă	Toader Dumitraș, militar și Șofronia muiera sa	17, 24, 31 ianuarie
1847	Februarie	1	Iacob Pop	Costan Anisie, militar văduv și văduva Ana a [lui] Petre Andresi	Cosma Popicica, militar și Parasca muiera sa	17, 24, 31 ianuarie
1847	Februarie	4	Iacob Pop	Grigore Cucu, militar june și văduva Angilina Toader Flore	Grigore Andronesi, militar și Iftinia muiera sa	17, 24, 31 ianuarie
1847	Februarie	4	Iacob Pop	Ștefan Tahâș, militar văduv și văduva Ileana a [lui] Daniel Buta	Terente Puițu, militar și Irina muiera sa	17, 24, 31 ianuarie
1847	Februarie	8	Iacob Pop	Daniel Bob, militar văduv și văduva Maria a [lui] Iacob Cârțu	Grigore Ureche, militar și Parasca muiera sa	17, 24, 31 ianuarie
1847	Februarie	8	Ilie Lica	Iftode Ureche, militar june și fecioara Titiana Ilie Gagia	Vasile Izidor, militar și Gaftoana muiera sa	17, 24, 31 ianuarie
1847	Februarie	11	Ilie Lica	Cosma Jojă, militar june și fecioara Firoana a [lui] Basil Pop	Cosma Oanea, militar și Parasca muiera sa	24, 31 ianuarie, 7 februarie
1847	Februarie	11	Ilie Lica	Roman Morar, militar june și fecioara Irina a [lui] Login Gușa	Filip Lazar, militar și Senia muiera sa	24, 31 ianuarie, 7 februarie
1847	Februarie	11	Ilie Lica	Precup Mihăilă, militar june și fecioara Todosia a [lui] Grigore Buia	Ion Morar, militar și Solomia muiera sa	24, 31 ianuarie, 7 februarie
1847	Februarie	14	Iacob Pop	Toader Jarda, militar văduv și văduva Nastasia a [lui] Login Jarda	Alexa al Alexa, militar și Ileana muiera sa	24, 31 ianuarie, 7 februarie
1847	Februarie	14	Iacob Pop	Ștefan Cârțu, militar june și fecioara Titiana a [lui] Mihai Varvari	Ion Andresi, militar și Tecla muiera sa	24, 31 ianuarie, 7 februarie ¹

25 iulie 1847

Întrebându-se deschilinit Dionisie Pop, militar june în vârstă de 23 ani și Tecla a [lui] Arsenie Lazar, fecioară în vârstă de 20 ani, amândoi din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni numai din a lor bunăvoință și dragoste vreu a se lua laolaltă, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae, Maței Petroaie, curatorii, Ilie Lica, preot.

¹ *Ibidem*, f. 20 (v.).

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anii 1846-1847

1847	August	1	Ilie Lica	Dionisie Pop, militar june și fecioara Tecla a [lui] Arsente Lazar	Vasile Cifor, militar și Ecaterina muierea sa	18, 25 iulie, 1 august
------	--------	---	-----------	--	--	------------------------------

12 septembrie 1847

Întrebându-se deschilinit Tănase Ciobotari, june în vârstă de 20 ani și fecioara Ludovica a [lui] Grigore Adam în vârstă de 19 ani, ambii țigani umblători, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni numai din a lor bunăvoință și dragoste vreu a se lua laolaltă, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae, Maftai Petroaie, curatori,
Iacob pop, paroh.

1847	Septembrie	23	Iacob Pop	Tănase Ciobotari, june și fecioara Ludovica a [lui] Grigore Adam, amândoi țigani umblători	David Lăcătuș și Maria muierea sa, ambii țigani umblători	5, 12, 19 septembrie
------	------------	----	-----------	---	--	-------------------------

1 octombrie până aici s-a dat copia Protocolului cu 15 perechi cununați.

De văzut cu acea băgare de seamă cununiile de pe anul acesta s-au aflat și în Protocolul vicarial sub nr. 261-2, 67, 19, 20, 21, 84, 85, 92, 93, 137, 157.

Năsăud, 2 octombrie 1847

Macedon Pop, vicar¹.

7 noiembrie 1847

Întrebându-se deschilinit Andrei Miștiu, militar june în vârstă de 30 ani și Ecaterina a [lui] Nicolai Petri, fecioară în vârstă de 18 ani; George Nicolai, militar june în vârstă de 22 ani și Gafta a [lui] Toader Partene, fecioară în vârstă de 21 ani; Pavel Budușan, militar văduv în vârstă de 34 ani și Iftinia a [lui] Tănase Georgeș, fecioară în vârstă de 17 ani, toți din St. Georg, deschilinit au răspuns cum că nesiliți de nimeni numai din a lor bunăvoință și dragoste vreu a se lua laolaltă, despre care lucru mai jos iscăliți mărturisim.

Nicolai Lupoae, Maftai Petroaie, curatori,
Iacob Pop, paroh.

1847	Noiembrie	16	Iacob Pop	Andrei Miștiu, militar june și fecioara Ecaterina a [lui] Nicolai Petri	Alexa al Alexa, militar și Ileana muierea sa	31 octombrie, 7, 14 noiembrie
1847	Noiembrie	18	Iacob Pop	George Nicolai, militar june și fecioara Gafta a [lui] Toader Partene	Simion Lazar, militar și Nastasia muierea sa	31 octombrie, 7, 14 noiembrie
1847	Noiembrie	18	Ilie Lica	Pavel Budușan militar văduv și fecioara Iftinia a [lui] Tănase Georgeș	Arsente Pop Miștiu, militar și Todosia muierea sa	31 octombrie, 7, 14 noiembrie ²

¹ Ibidem, f. 21 (f.).

² Ibidem, f. 21 (v.).

Un sanatoriu model în stațiunea balneo-climaterică „Hebe” Sângeorz-Băi

Stațiunea balneară Sângeorz-Băi, a avut fericirea, încă de acum 3 ani, să se înfrumusețeze și mai mult, în urma inaugurării marelui și frumosului sanatoriu al Casei Muncii C. F. R., pentru adăpostirea și îngrijirea bolnavilor ceferiști, care au nevoie de cură și băi cu apa noastră minerală naturală. Din cauza economiilor bugetare ce s-au făcut la C. F. R., acest sanatoriu a fost închis pe timp de un an, reducându-se în vara aceasta și funcționând pe mai departe, atât în timpul verii, cât și în timpul iernii. Construirea acestui sanatoriu a contribuit la ridicarea stațiunii noastre balneare, căreia i s-a dat un aspect și o înfățișare mai modernă și i s-a deschis noi perspective de viitor, prin venirea în fiecare an a bolnavilor ceferiști, care suferă de boli de stomac, intestine, ficat, rinichi, etc., trimiși de Casa Muncii C. F. R. Prin construirea acestui sanatoriu, locuitorii dimprejur găsesc un debușeu sigur pentru desfacerea produselor alimentare, pentru hrana zilnică a bolnavilor.

Am avut ocazia de a vizita acest sanatoriu, care a fost redeschis în luna iunie și am constatat că ceea ce se face în interiorul lui întrece toate așteptările. Pretutindeni domnește ordine, curățenie și liniște.

Împărțirea sanatoriului

Sanatoriul are în total 26 camere mari, mobilate complet, paturi cu somiere, rufărie nouă și suficientă, având și paturi și celelalte necesare, ca rezervă.

În sufrageria mare a sanatoriului pot lua masa peste 130 persoane.

Sanatoriul posedă o bogată și variată veselă, care se păstrează în condițiuni de perfectă curățenie, acest control făcându-se de către personalul administrativ și de către medicul sanatoriului.

Personalul de serviciu este format din bărbați și femei curați, atât fizicește cât și la îmbrăcăminte, având uniforme de serviciu.

Dl. dr. Marius Oana, medicul șef al sanatoriului, examinează zilnic bolnavii, spre a vedea starea sănătății lor, indicând apă minerală mai multă sau mai puțină de băut, prescriind unele medicamente și observând efectele bune sau rele ce le au băile de soare și apa minerală asupra organismului bolnavilor.

Alimentarea bolnavilor

În ce privește alimentarea bolnavilor, ea se face în condițiuni excelente, acest fapt fiind excepțional pentru viața unui sanatoriu.

Vizitatorul are impresia că se găsește într-un mare restaurant. Dimineața se servește lapte cu cacao sau cafea cu lapte, pâine cu unt și cu miere. La 10 se servește micul dejun, compus din lapte cu pâine, pâine cu miere sau brânză. La dejun se dă supă de carne sau (ciorbă) borș de pasăre, friptură de pasăre, porc sau vacă, desert: prăjitură sau compot. La ora 5 se dă pâine cu unt și miere, brânză sau marmeladă. La cină se dă friptură de pasăre, porc sau vacă, precum și prăjitură sau compot.

Un sanatoriu model în stațiunea balneo-climaterică „Hebe” Sângeorz-Băi

Meniul se schimbă zilnic, administrația căutând a da mâncări cât mai variate și bogate în vitamine.

Zilnic sosesc vizitatori din toate unghiurile țării, încovoiați de spate înainte, abia pășind în urma durerilor ce le produce ulcerul stomacal și alte boli ce se vindecă radical la băile noastre - iar alții veseli, pleacă dreپți și voioși că au scăpat de chinuitoarele dureri.

SÂNGEORZ-BĂI: Vila Dr. Monda (Dr. Andreiu Monda; edificată în 1890)

Izvorul Tămăduirii nr.1 și 2;

Carte poștală art nouveau, editată de N. D. Miloșescu după fotografiile lui I. Moisil și I. Popescu;

Carte poștală circulantă în 29.07.1902
(Colecția Cornel Rusan)

O zi la Sângeorz-Băi

Tineretea și bătrânețea nu trebuiesc măsurate prin numărul anilor, ci prin măreția înfăptuirilor. În acest sens e tânăr și un moșneag – cu tot paradoxul ce ar părea să includă această propoziție – și invers, e bătrân și tânărul de douăzeci ani, necurmată. Aceste gânduri ne-au trecut prin minte când am început să creionăm câteva rânduri despre o zi de „viață tinerească” la Sângeorz-Băi. Au fost momente care nu se pot spune în cuvinte și care nu se pot uita. Corul greco-catolic din Năsăud – condus de harnicul teolog absolvent dl. Emil Catarig, – a arătat ce e o înjghebare de tineri. A arătat că în burgul bătrân de pe țărmul mai bătrânului Someș viața culturală trăiește în spiritul înaintașilor, care a fost totdeauna spiritul tinereții. Și, fără pretenții, membrii s-au deplasat la Sângeorz-Băi, aducând sătenilor din frumoasa stațiune balneară clipe de bucurie și mulțumire sufletească. Liturghia a fost oficiată de păr. Anton Buga. Cântările de laudă și mărire au răsunat în biserica frumoasă și încăpătoare. Plutea peste tot un suflu de fier și cutremurare care întovărășesc totdeauna faptele frumoase. După Sfânta Cuminecare, au dat răspunsurile ei cu corul lor țărănesc, condus de dl. înv. Iustin Sohorca, din partea prof. Emil Ștefănuțiu, care după ce l-a instruit, l-a lăsat sub conducerea lui Ion Marcu și a d-lui Iustin Sohorca. Astăzi e numai acesta din urmă, un bătrân cu păr cărunt, dar cu suflet mare. Corul a funcționat în cadrele „Reuniunii de citire și cântări”. E o pagină frumoasă și pilduitoare pentru orice comună această pagină a Sângeorzului. La sfârșitul Liturghiei predică păr. Anton Buga, despre sensul suferinței. O însemnare în marginea vremurilor pe care le trăim. Păr. Buga e o pildă de preot și am mărturisit bucuria de a-i fi ascultat. De altfel, am spus la început, ca a fost o zi tinerească, în spiritul tinereții. După masă - după terminarea vecerniei - corul greco-catolic din Năsăud a dat un concert cu bucăți religioase, alese din: G. Muzicescu, Iz. Vorobchievici, G. Dima, Fr. Hubic, E. Catarig, etc. Au fost în total 12 puncte. Lumea venită în abundență, era răpită de frumusețea melodiilor și, în pauze, domnea o liniște deplină, nerăbdătoare de a auzi. La mijlocul programului, părintele vorbește în numele poporanilor și, emoționat, mulțumește coriștilor, neștiind cum ar putea să găsească mai frumos cuvintele pentru a-și exprima bucuria și plăcerea ce-a resimțit-o. Printre asistenți remarcăm, veniți din Năsăud, pe dl. notar public Ioan Luca cu doamna, - față de care coriștii își exprimă mulțumită pentru grija ce le-au purtat-o, - doamna prof. Bichigeanu, dl. Teodor Bulea și dl. George Linder cu doamna. Din localitate și împrejurimi: dl. dir. Aurel Șorobetea cu doamna, doamna Buga, doamna Lazar; domnii: dr. Mihăilaș Artene, Iustin Sohorca, învățător director, Iustin Ceuca învățător, Constantin Lupoaiu învățător, Mihai Chiorean învățător, d-șoarele Mărioara Șorobetea, Mărioara Anton, Didina Lupoaiu, Duța și Pia Mărcușiu, Virginia Istrate, Zinelviu; domnii studenți și elevi: Gheorghe Crișan, Ștefan Turcu, Liviu Rusu, Tiberiu Hapca, Octavian Iepurean, Gheorghe Uza, Valer Zinelviu, Teodor Șuteu, Alexandru Haliță, Teodor Căpușan, Iustin Clipotă, etc., precum și un număr mare de săteni. Dorim ca toată această încrustare să fie corului din Năsăud spre îndemn și dar de mai mult.

Sursa: *Tribuna Ardealului*, Cluj, Anul V, 1944, nr. 1097, p. 7.

Din genealogia familiei lui Laurențiu Oanea

ALEXANDRU DĂRĂBAN

O consecință importantă a militarizării zonei a fost formarea elitelor românești din întreaga Transilvanie, prima schimbare petrecându-se după 1700 prin unirea unei păți a românilor ortodocși cu Biserica Romei, formându-se treptat o elită ecleziastică și laică, acest fapt amplificându-se, astfel încât la sfârșitul secolului al XVIII-lea se poate vorbi de o componentă militară a elitei românești, care a avut un rol important în activitățile politice, culturale și sociale ale mișcării de emancipare națională. Prin urmare, militarizarea a avut consecințe importante din punct de vedere național¹.

Făcând o evaluare a consecințelor impunerii militarizării zonei Năsăudului, se poate afirma că pentru românii din acest ținut a echivalat cu o adevărată „revoluție”², a creat acea pătură socială pe care o putem avea de „țărani aristocrați”.

Printre comunele componente ale graniței s-a numărat și Sângeorz-Băi, comună ce avea la începutul secolului al XIX-lea o populație de aproximativ 2.000 locuitori³, fiind situată ca și mărime și ca număr de locuitori a doua după Bistrița. Printre familiile de vază ale Sângeorzului s-au aflat și cei cu numele de Oanea (Oania), aceștia fiind oameni harnici, posesori de mari suprafețe de pământ, agricultori, economi, militari, avocați⁴.

După mărturiile găsite în registrele parohiale de stare civilă existente în arhivele bistrițene, primul membru al familiei Oanea de care ne vom ocupa este Ion Cozma Oanea (militar june) despre care am aflat că, având vârsta de 19 ani și 5 luni, s-a căsătorit cu Nastasia (fecioară), fiica lui Toader Nicolai, de 22 ani, în data de 19 februarie 1846. Nași de cununie le-au fost Roman Măriuş cu soția Palagia, respectându-se rânduiala bisericească de a fi vestiți în prealabil de 3 ori, în 1, 8 și 15 februarie al aceluiași an. Actul cununiei a fost săvârșit de preotul local Ilie Lica⁵. Știind că s-au cununat în anul 1846 și făcând calculele se deduce că Ion Cozma s-a născut în anul 1826, iar soția lui, Nastasia, în anul 1824. În registrele parohiale de stare civilă în ceea ce privește pe cei morți am avut accesul până la anul 1899 inclusiv. În această perioadă n-am găsit ca Ion Cozma Oanea să fi fost decedat, probabil numai după acest an, iar despre soția Nastasia am găsit că a decedat în anul 1898, în data de 1 septembrie, fiind înmormântată în 3 septembrie în cimitirul comunal, actul înmormântării săvârșindu-l preotul local Silviu So-

¹ Ioan Bolovan, Sorina Bolovan, „Granița militară austriacă și românii din Transilvania în secolele XVIII-XIX (Studiu de caz: zona Năsăud)”, în Susana Andea, Ioan-Aurel Pop (ed.), *Pe urmele trecutului profesorului Nicolae Edroiu la 70 de ani*, Cluj-Napoca, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2009, p. 440.

² *Ibidem*, p. 441.

³ Pompei Boca, „Populația județului Bistrița-Năsăud între anii 1720-1870”, în *File de Istorie*, IV, 1976, p. 306.

⁴ Elisabeta Scurtu, „Genealogia militarului Vasile Dărăban din Sângeorz-Băi în secolul al XIX-lea”, în *Pisanii Sângeorzene*, Sângeorz-Băi, 2015, nr. 1(29), p. 31.

⁵ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, fond Registre parohiale greco-catolice de stare civilă, dosar nr. 1142 Matricula cununaților din Parohia Szent Georg între anii 1840-1858, fila 18 f. Se obișnuia, de multe ori, să fie trecut și numele tatălui, adică Ion a lui Cozma Oanea, deci pe tatăl lui îl chema Cozma.

horca. Cauza morții a fost „slăbie bătrânețe” și a fost „provăzut cu sfintele sacramente a muribunzilor”¹.

Au avut trei copii:

- Ecaterina, născută în 5 decembrie 1846, botezată în 7 decembrie².
- Iosif, născut în 13 aprilie 1849, botezat în 14 aprilie, decedând imediat³.
- Pantelimon, născut în 4 august 1851, botezat în 8 august⁴.

În continuare ne vom ocupa de cel care a fost Pantilimon Oanea, care era june soldat, fiu de plugari, locuia în Sângeorgiu, Lângă Drum, nr. 76, de religie greco-catolică.

S-a căsătorit la data de 24 iulie 1876 cu Pelagia Ilie Pop, fată de plugari, în vârstă de 17 ani, fiind orfană. Martori la logodna lor au fost Nestor Pop și Filip Pop, nași fiindu-le Vasile Mărieș cu soția Elisabeta. I-a cununat preotul Simion Tanco, fiind făcute vestirile de 3 ori, în 11, 16 și 23 iulie cu dispensa dată de vicarul din Năsăud cu nr. 1736 din 20 iulie 1876⁵. Aceasta s-a născut la data de 16 octombrie 1859, fiind botezată în 17 octombrie, din părinții Elias (Ilie) Pop, de 41 ani, posesor de casă și econom plugar, Todosia Pop (a lui Ion Pop), de 37 ani, fiică de econom plugar. Aveau domiciliul în Sângeorgiu, Lângă Drum nr. 346. Nașii părinților ei erau Costan Cârnu de 66 ani și soția sa Nastasia, cu domiciliul pe Valea Borcutului. Preotul care a botezat-o a fost Simion Tancă, iar moașa care a asistat la naștere a fost Nastasia lui Șpicil⁶.

Pantilimon și Pelagia Oanea au avut 7 copii:

- Cătălina, născută în 1 mai 1881, botezată în 3 mai, decedând în 23 iulie 1881, nespecificându-se cauza morții⁷.
- Ioana născută în 1 septembrie 1882, botezată în 3 septembrie⁸. În anul 1901 s-a căsătorit cu George Cicedea din Parva în vârstă de 24 ani⁹.
- Maxim, născut în 6 februarie 1886, botezat în 7 februarie, decedat în 8 februarie 1886¹⁰.
- Maria, născută în 15 iunie 1887, botezată în 19 iunie, decedată în 13 iulie 1887¹¹.
- Laurențiu, născut în 16 august 1888, botezat 17 august, decedând în 29 martie 1970¹².
- Cătălina, născută în 1 ianuarie 1899, botezată 7 ianuarie, fiind bolnavă de vărsat în urma constatărilor dr. Andrei Monda, decedată în 26 noiembrie 1889¹³.
- Saveta, născută în 15 iunie 1891, botezată în 21 iunie, a decedat în 2 decembrie 1971¹⁴.

¹ Idem, dosar nr. 1142 Matricula morților din Parohia Szent Georg între anii 1875-1899, f. 191 v.-192 f., poz. 71. Aici se menționează că ar fi avut 78 ani ceea ce se contrazice că vârsta avută la căsătorie în anul 1846, adică 22 ani.

² Idem, dosar 1134, Matricula botezaților din Parohia Szent Georg între anii 1843-1858, f. 13 v.-14. f.

³ *Ibidem*, f. 22 v.-23 f.

⁴ *Ibidem*, f. 28 v.-29 f.

⁵ Idem, dosar 1144 Matricula cununaților din Parohia Szent Georg între anii 1872-1884, f. 19 v.-20 f., poz. 12.

⁶ Idem, dosar 1135, Matricula botezaților din Parohia Szent Georg între anii 1858-1867, f. 25 v.-26 f., poz. 68.

⁷ Idem, dosar 1138, Matricula botezaților din Parohia Szent Georg între anii 1879-1890, f. 20 v.-21 f., poz. 40.

⁸ *Ibidem*, f. 37 v.-38 f., poz. 95.

⁹ Idem, dosar 1145 Matricula cununaților din Parohia Szent Georg între anii 1884-1911, f. 37 v.-38 f., poz. 16.

¹⁰ Idem, dosar 1138, Matricula botezaților din Parohia Szent Georg între anii 1879-1890, f. 79 v.-80 f., poz. 8.

¹¹ *Ibidem*, f. 94 v.-95 f., poz. 64.

¹² *Ibidem*, f. 106 v.-107 f., poz. 70.

¹³ *Ibidem*, f. 109 v.-110 f., poz. 1.

¹⁴ Idem, dosar 1139, Matricula botezaților din Parohia Szent Georg între anii 1891-1909, f. 8 v.-9 f., poz. 77.

Din genealogia familiei lui Laurențiu Oanea

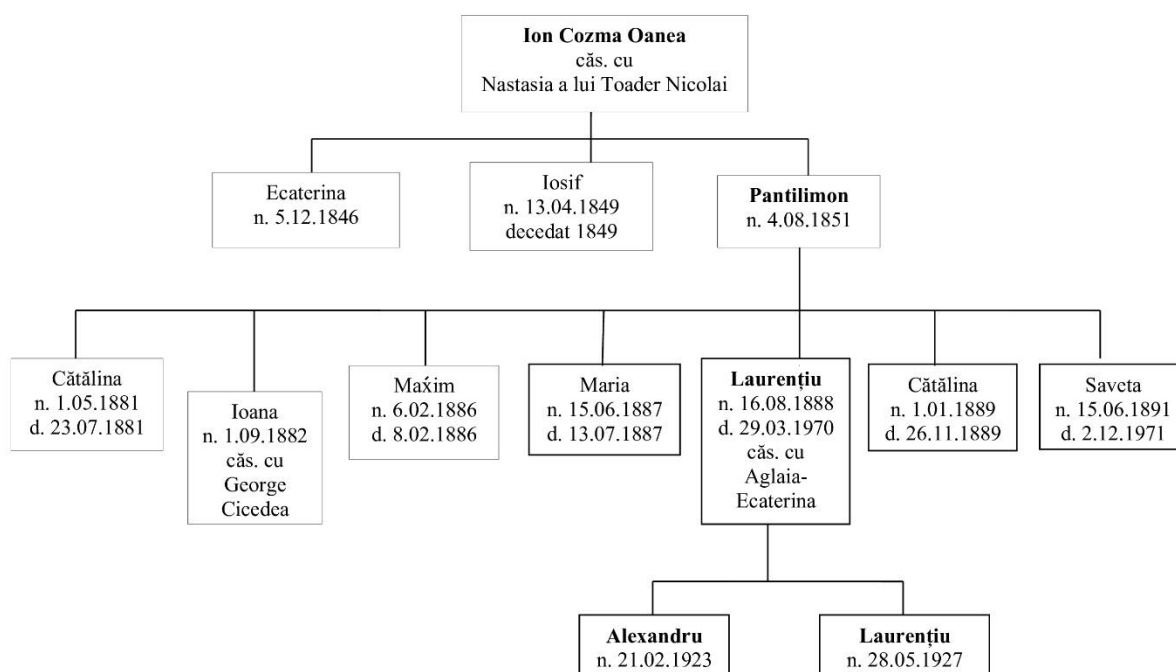
Laurențiu Oanea s-a căsătorit cu Aglaia-Ecaterina, născută Procopiu-Constant¹, fiica lui Dionisie și Maria, în localitatea Buzău². În anul 1956 au divorțat, soția fiind să facă acest lucru deoarece i s-a spus că soțul era dispărut³.

Au avut doi copii:

- Alexandru, născut în 21 februarie 1923 în București, a terminat Politehnica, lucrând apoi ca inginer la Uzinele „23 August”. A fost arestat în anul 1950, după care a fost condamnat, inițial, la 5 ani de închisoare, reducându-i-se pedeapsa la 3 ani⁴.

- Laurențiu, născut în 28 mai 1927 în București, a studiat litere, drept și filosofie, completându-le, în urma unei burse, în Franța. În anul 1949 a rămas definitiv în Franța⁵.

Intelectualitatea năsăudeană a constituit liantul dintre comunitate și autorități, indiferent dacă a fost vorba de cele militare, civile sau religioase⁶. Un asemenea personaj a fost și dr. Laurențiu Oanea care a fost un lider de opinie, militând pentru respectarea drepturilor românilor din Ardeal, apoi fiind implicat în etapele săvârșirii Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, ales în Marele Sfat Național, iar după aceea ca parlamentar în mai multe sesiuni din perioada interbelică. A apucat ani buni să trăiască sub dictatura comunistă instaurată la noi în țară, cu repercusiuni asupra lui, dar și a familiei sale. Pentru o cunoaștere mai aprofundată a celui ce a fost Laurențiu Oanea, am crezut de cuviință a-i cunoaște și înaintașii lui, căutând mărturii prin arhivele bistrițene, pentru a-i întocmi o parte din genealogia familiei lui.

¹ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), fond Documentar, dosar I nr. 0490164, vol. I, f. 110.

² *Ibidem*, f. 16.

³ *Ibidem*, f. 189.

⁴ *Ibidem*, f. 42.

⁵ *Ibidem*, f. 3.

⁶ Elisabeta Scurtu, Familii de preoți greco-catolici din Țara Năsăudului 1700-1948, Cluj, Mega, 2021, p. 242.

Stațiunea Sângeorz în anul 1932

T. ALBANI

Băile Sângeorz sunt situate pe linia Dej – Năsăud - Rodna, la o distanță de 130 km. de Cluj, sub munții Rodnei și pe malurile Someșului Mare. Stațiunea se află în imediată apropiere a gării Sângeorz-Băi și e împrejmuită cu munți acoperiți cu vaste păduri de brazi. Colinele și parcurile din jurul stațiunii balneo-climaterice oferă poziții pitorești, care atrag vizitatorii.

Trebuie să semnalăm însă că direcțiunea C. F. R. nu se îngrijește de o comunicație mai ușoară cu aceste băi.

Nu circulă decât două trenuri pe zi, unul personal și unul mixt, care parcurg distanța de 130 km. în 7 ore. Faptul e în detrimentul acestei prețioase stațiuni balneo-climaterice. Ar fi bine dacă s-ar pune în circulație un tren motor între Cluj - Sângeorz-Băi.

Cu toată comunicația greoaie un număr mare de vizitatori își caută sănătatea aici.

Iată și lista vizitatorilor:

Din BUCUREȘTI: D-nele și d-nii: prof. Maria Munteanu, Suzana Teodorescu, Mina Vasilescu, d-na David Zleg, Roza Ciugulescu, Ioana Brătfălean, Teodor Anghel, Aurel Bărnăuțiu, Maria Nistor, Gabriela Ciornei, Rebeca Balaban, dr. Victor Moldovan, Ion G. Berceanu. Iosif Toth, Avram Kovo, Ludovic Bocea.

Din CLUJ: D-nele și d-nii: Eugen Zoltán, Bela Horvath, dr. Laurian Gabor, Laurențiu Taloga, d-na Al. Bonyhai, maior Căpâlna, dr. Munteanu, magistrat, d-na Filip Berger, Eugen Marmorstein, prof. univ. Augustin Maior, Al. Goldberger, dr. Valer Moldovan fost ministru, prof. Valer Vlad, Al. Ciura, Rafila Brătfălean, Sigismund Mandula, d-na Marmorstein, Géza Kaufteil, d-na Petru Rațiu, d-na Fr. Kocsis, d-na colonel Drăgoiu, Bosie Nicolae, Carol Retl, Elisabeta Suci, Stefan Rece, Ana Vanica, Ana Vlad, Em. Solomon, A. Grădinaru, Ioan Zsigmond, Elisabeta Majai, dr. Andrei Buzdugan, Barbara György, dr. Petre Breban, Roza Klein, dr. Mihail Wiernbach, Regina Zimert, prof. I. Voituța, Simion Leeb, Herman Hirsch, Natalia Ștefănescu, d-na prof. Vaier Oțel, Ștefan Heyman, Mihail Simion, ing. Victor Ciortea, Victor Benko, Iuliu Mureșan, Eugen Goldstein, Al. Grunberger, dr. Ernest Bereczky, Carol Feihlinger, d-na Nicolae Stromf, Marin Szele, Ad. Varadi, prof. Gh. Marian, Ioan Corbul, dr. Victor Cornul, Stefan Kirkoș, Eugen Lazăr, Teodor Nicoară, Sali Wagner, S. Solomon, Cezar Prodan, d-na prof. Ghidionescu, d-na Zina dr. Moroianu, Maxim. Spiellmann, d-na I. Ciociu. d-na Mihail Kovács, dr. Pralea.

Din ORADEA: dr. Romulus Radu consilier, Acațiu Stein, Em. Horvath, prof. Terezia Ardos, d-na Herman Friedman, Pincas Ziemermann, Roza Weiss, d-na Iacob Farkas. dr. Iuliu Crăciun, d-na Lzr. Fredmann, d-na Leopold Weinberger, Eugen Lechner, Constantin Vulpescu, Andrei Friedmann, Samuel Frenkel, d-na Ion Lupuțiu. Augusta Szabó, d-na Ela Ullmann.

Din TIMIȘOARA: D-nele și d-nii: inginer Frunză, Adrian Suci, Rozalia Kende, Leon Marik, dr. Ioan Teleguță, Gh. Stanciu, Frantz Fisch.

Din ARAD: D-nele și d-nii Vasile Cucu, dr. Dumitra Cosma, Elena Cărpinișan.

T. ALBANI

Din SATU-MARE: d-nele și d-nii Ana Roznovan, Iosif Friedmann, V. Freund, Ignat Freund.

Din TÂRGU-MUREȘ: D-nele și d-nii: Ștefan Blatt, d-na Ludovic Ciato, d-na Anton Bernat, Augusta Scheiner, Magda Kiss, Herman Friedmann, David Kohn, prof. Al. Gruber. M. Petranker, d-na avocat Simon, Maria Simon, Isac Béni.

Din DEJ: D-nele și d-nii: inginer Emil Széchényi, Maxim. Ezechil, d-na Avram Kappel, Fr. Rakosfalvi, d-na M. Rosenthal, d-na Isidor Rosenvasser, d-na Karbikflavi, Hrion Vălanu.

Din ZALĂU: D-nele și d-nii: Iuliu Karczagi, Ioan Boanca, Vasile Badea, d-na Maier Fried, Blendea Stoica, d-na dr. Octav Sivetar, dr. Coloman Somogyi, Sigismund Rosenberg;

Din BISTRIȚA: d-nele și d-nii Solomon Godel, Jeaneta Hohstel, Letiția Simeon, Vasile Avram, Emil Muller, Anastasia Forai, Friedmann Kappel, d-na și dl. Aron Weinberger, Maria Weber, Florica Stuermann, Blanca Popovici, Maior Gh. Bălan, Carolina Leon, Veronica Coman, dr. Maria Schwartzmann, Alfons Mening, colonel Bengliu, Tudor Vartig, Maria Tratler, Kati Reidel, Fritz Berger.

Din NĂSĂUD: D-nele și d-nii: Victoria Catargi, Rozalia Mendelson, Berta Steinberger, Sabina Nussberger, Mihail Muller cu d-na, prof. Florian Lipan, Ștefan Scridon, Maria Moisil, prof. Marioara Grecu.

Din ALTE LOCALITĂȚI: D-nele și d-nii: Adrian Munteanu înv. - Șiria, Leontina Crișan - Zam, Jean Balkanski - Călărași, Angelica Bulz - Romuli, Ignatz Roth - Carei, Mihai Zoltán - Salva, Ida Rosenberg - Măgura, Maria Demciuc - Cernăuți, Caterina Jung-Jung - Lechința, Caterina Kandert - Lechința, Marioara Șerban, înv. - Micoșlaca, Dora Crainic, înv. - Gura-Arieș, d-na dr. Bela Krauss - Pecica, Rozina Sigeter - Lechința, Caterina Mandel - Lechința, Sulem Wieder - Nyíregyháza, Ungaria, Eugenia Junger - Cluj, Andrei Bölöni - Baia-Mare, Herman Vodel - Karceaz, Ungaria, căpitan Victor Boconcea - Sighet, S. Lichtenstein - Beclean, Mihail Fabian - Budapesta, Herman Muller - Sighet, d-na Iacob Indovici - Năpradea, Ed. Finkelstein - Nyírbátor, Ungaria, Maria Schneider - Dipșa, Iosif Jakabfy - Aleșd, d-na M. Gran - Șanț, Roza Hersch - Alba-Iulia, N. Hortenbaum - Alba-Iulia, I. Steiner - Praid, Titu Bădeliță - Suceava, D. Winkler - Carei, Elena Popa - Șiria, Al. Cioculescu - Leordeni, prof. I. Boroș - Baia-Mare, Iuliu Knabel - Cepari, Maria Luca - Carei, Maria Brozei - Lechința, Artur Spielmann - Belcei, Sonei Fironica - Sărățel, dr. Ioan Miclea - Turda, Reghina Kahan - Vișeu, Roza Moscovici - Vișeu, Maria Emrich - Heidnedorf, Victor Constantinescu - Alba-Iulia Sofia Beschner - Vermeș, I. Johrendi - St. Iacob, M. Kleissler - primar Iad, I. Viedent - Ghinda, Victor Fogel - Aleșd, dr. C. Poienaru - Aleșd, I. Kreutner - Dipșa, Carolina Jung - Lechința, Parasca Fuchs - Sighet, Reghina Herschfeld - Hunedoara, Axente Codreanu - Bălți. C. Schnerer - Vișeu, Mircea Vulcănescu - Teaca, dr. Traian Migia - Turda, Nicolae Constantinescu - Iași, dr. Ioan Ghetie - Beclean, prof. Gheorghe Cioara - Blaj, Maria dr. David - Abrud, Maria Roth - Carei, Maria Jorendi - Lechința, Sam. Rossner - Săcuieni, Joe Jung - Lechința, Madalena Maroși - Petroșani, Em. Fischer - Gherla, Anica Buta - Măgheruș, Valeria Suta - Simeria, L. Poliak, - Froța. Nistor Moldova - Turnu-Măgurele, Neți Magda - Drâmbari, I. Balog - Gilău, păr. T. Ciuruș - Bărgău, Elena Nicula - Stupieni, d-na dr. Z. Hegel - Budapesta, Anton Mózes - Alba-Iulia, Elena Demeny înv. - Găvășdia, A. Stein - Reghin, Sabina Chiorniță - Aleșd, Ioan Rusu - Iuda, Gh. Dimoftei - Iași, I. Roht - Vulcan, d-na M. Marcovici - Budapesta, I. Dragomirescu - Jibou. Ilie Sârbu - Rusca, M. Hirsch - Uioara, Sol. H. Katz - Sighet, I. Grunberger - Scolios, Cehoslovacia, d-na M. Stern - Arpășel, Iacob Sihermann - Ploiești, d-na Z. Adorján - Acățari, A. Mózes - Alba-Iulia, Eva Läufer - Siret, Lucreția Briciu - Tăure, Ioan Baci - Turda, Aurel Pop - Carei.

Consultă la băi d-nii doctori: Iulian Centul, Teofil Tanco, Mircea Haliță, Corneliu Cosmuța, Olimpiu Boeriu.

Sursa: *Dimineața*, București, Anul XXVIII, 1932, nr. 9206, p. 7.

Cadre juridice și instituționale ortodoxe în ținutul năsăudean

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Introducere

Influența habsburgică tot mai mare, începând cu sfârșitul secolului al XVII-lea în Transilvania, a fost ca odată cu aceasta să crească și presiunea catolicilor asupra populației românești din zonă¹ de a trece la religia catolică².

După 1698-1701, când marea parte a clerului și credincioșilor români au trecut la cultul greco-catolic prin acceptarea „unirii cu Biserica Romei”, ortodocșii, atâția cât au mai rămas, s-au văzut³ în situația de a fi fără „conducători spirituali”⁴.

Evoluția evenimentelor a dovedit că trecerea la „unire” a preoților a fost formală. Se cunoștea faptul că, în marea lor majoritate, credincioșii nu făceau deosebire dintre ritul greco-catolic și cel ortodox⁵.

Presiuni s-au mai exercitat asupra populației române ortodoxe odată cu înființarea Regimentului 2 românesc de graniță, când s-a pus condiția ca toți grănicerii să treacă la cultul greco-catolic, excepție făcând cei de pe Valea Bârgăului⁶ care au reușit să-și mențină apartenența la ortodoxie⁷. În acest context instituția bisericii a avut rolul ei bine conturat în educarea credincioșilor, respectarea regulilor morale, controlul și înregistrarea căsătoriilor, nașterilor și morților.

Un rol important l-a avut vicarul greco-catolic – majoritatea grănicerilor erau greco-catolici – care conducea preoții și slujbașii uniți din întreaga zonă aferentă regimentului, fiind mult mai însemnat decât al protopopului ortodox⁸.

Organizarea bisericii ortodoxe ardelenice a cunoscut două perioade distincte: de la reactivarea Episcopiei și, apoi, a Mitropoliei, cu sediul la Sibiu, până la 1918, continuând-se cu o a doua perioadă, cea după înfăptuirea României Mari.

Cea dintâi grijă, după reactivarea la 1864, a mitropoliei al cărui păstor era Andrei Șaguna a fost organizarea acestei pe un temel solid⁹. A fost convocat la 1868 un „Congres național-bisericesc” care a întocmit un „Statut Organic” care prevedea două principii fundamentale liberale care să constituie baza organizării bisericești pentru viitor: autonomia¹⁰ bisericii și sis-

¹ Alexandru Dărăban, „Structuri ecleziastice ortodoxe în ținutul năsăudean în prima jumătate a secolului al XX-lea”, în PS, Sângeorz-Băi, anul XIII, 2024, nr. 2(138), p. 27.

² Dana Văran, „Instituția protopopiatului ortodox al Bistriței reflectată în documentele create”, în Revista Bistriței, Serie Nouă, III (2006) 1, p. 25.

³ Dărăban, Structuri, p. 27.

⁴ Văran, Instituția, p. 25.

⁵ *Ibidem*; Dărăban, Structuri, p. 27.

⁶ Dărăban, Structuri, p. 27.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Văran, Instituția, p. 26.

⁹ Dărăban, Structuri, p. 27.

¹⁰ *Ibidem*.

temul constituțional reprezentativ. Acest statut organic a fost înaintat spre aprobare forurilor legiuitoare ale timpului, care l-au aprobat, iar în 1869 Împăratul Francisc Iosif I-a „sanționat”, devenind astfel baza organizării bisericii ortodoxe în Transilvania¹. Acest statut a suferit mai multe modificări după anul 1919, adaptându-se cerințelor politico-istorice ale vremii².

Cadre juridice și instituționale

Conform Statutului Organic biserica ortodoxă „își reglează, administrează și conduce independent afacerile sale bisericești, școlare și fundamentale în toate părțile și factorii ei constitutivi, după forma reprezentativă³. Elementele de bază care constituie biserica ortodoxă sunt clerul și poporul provinciei mitropolitane. Părțile ei constitutive erau:

1. Parohiile și filiile;
2. Protopresbiteratele;
3. Mănăstirile;
4. Eparhiile⁴.

„Fiecare parte constitutivă a Mitropoliei avea drept a reglementa, administra și conduce, independent de altă parte constitutivă, sieși egală, afacerile sale bisericești, școlare și fundamentale și fiecare parte constitutivă mai mică își continuă acțiunile sale bisericești, școlare și fundamentale în afacerile părții constitutive mai mari, până la Mitropolie, prin reprezentatii săi”⁵.

După Valer Moldovan aceste părți constitutive „înceau să armonizeze două principii, în aparență contradictorii. În prima parte se acorda o largă autonomie fiecărei părți constitutive, adică parohiilor, protopopiatelor și eparhiilor, dându-li-se dreptul de a reglementa, administra și conduce independent de altă parte, sieși egală, toate afacerile bisericești, etc.”⁶.

Prin urmare, „fiecare din aceste părți avea în sfera ei de activitate nu numai autonomie administrativă, ci și legislativă, fiindcă avea și dreptul de a „reglementa” afacerile bisericești și școlare, etc.

În partea a doua se cuprindeau prevederi corespunzătoare unui centralism cuminte, menit să împiedice pulverizarea bisericii în autonomii minuscule, care să legifereze cum le taie capul.

De aceea se spune că la legiferarea în cadrele părților constitutive superioare, cele inferioare participă prin deputații lor aleși cu vot obștesc”⁷.

Administrația și conducerea afacerilor bisericești, școlare și fundamentale se făceau în parohii prin comitetul parohial și epitropia parohială⁸. Se îngrijeau singure de veniturile necesare pentru susținerea lor, putând face colecte în afara zonei lor, cu aprobarea forurilor superioare⁹.

¹ Onisifor Ghibu, *Viața și organizația bisericească și școlară în Transilvania și Ungaria*, București, Institutul de Arte Grafice „Nicolae Stroilă”, 1915, p. 2-3.

² Despre aceste modificări tratează în lucrările lor Valer Moldovan, *Biserica Ortodoxă Română și problema unificării – Studiu de drept bisericesc*, Cluj, 1922 și Paul Brusanowski, *Reforma constituțională din Biserica Ortodoxă a Transilvaniei între 1850-1925*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 16 (Ediție prelucrată lingvistic după „a patra edițiune oficială autentică, procurată în urma concludului congresual din 1878, nr. 247”, Sibiu, 1910).

³ Dărăban, *Structuri*, p. 28.

⁴ Ghibu, *Viața*, p. 4; Moldovan, *Biserica*, p. 25.

⁵ Idem, p. 5; *Ibidem*.

⁶ Moldovan, *Biserica*, p. 25.

⁷ Idem, p. 26.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*; Brusanowski, *Reforma*, p. 16.

Cadre juridice și instituționale ortodoxe în ținutul năsăudean

Parohia – noțiuni generale

Parohia era definită conform Statutului Organic ca o „comună bisericească care putea să-și susțină singură cel puțin o biserică cu un preot și cel puțin o școală cu un învățător, precum și alt personal de trebuință”¹. Aceasta mai era denumită „parohie matră”, adică parohie mamă². Fiecare parohie în care se aflau peste 30 de copii între 6-12 ani era obligată să înființeze și să susțină o școală populară confesională și să se îngrijească de salarizarea învățătorului sau învățătorilor, după caz. Afacerile parohiei erau îndeplinite de sinodul parohial, comitetul parohial și epitropia parohială³.

Sinodul parohial era constituit din toți membrii parohiei, majori, independenți și cu o conduită nepătată. Agendele sinodului parohial arătau după cum urmează:

- „1. Alegerea membrilor comitetului parohial;
2. Alegerea parohului, capelanului, diaconului, epitropilor parohiali, profesorilor și învățătorilor;
3. Examinarea și aprobarea proiectelor comitetului parohial prin edificarea, repararea sau înzestrarea bisericii, școlii, casei parohiale, sau altor bunuri bisericești, școlare și fundationale;
4. Examinarea și aprobarea mijloacelor pentru înființarea fondurilor spre scopuri bisericești, școlare și filantropice;
5. Examinarea și aprobarea proiectului comitetului parohial pentru dotația parohului, capelanului, diaconului, profesorilor învățătorilor și a celui alt personal trebuincios;
6. Alegerea componenței sinodului eparhial și ai membrilor congresului național-bisericesc;
7. Privegherea, ca comitetul și epitropii parohiali să-și împlinească chemarea după prevederile acestui statut organic;
8. Prezentarea deciziilor proprii prin protoprezbiter consistoriului aparținător spre afacere ulterioară.

În ziua primă a sinodului parohial e a se ține Sfânta Liturghie cu chemarea Duhului Sfânt.

Ziua ținerii sinodului parohial împreună cu obiectele ce se vor analiza, se va publica în biserică cu opt zile mai înainte prin parohul local, și se va da de știre protoprezbiterului, ca în cazul în care împrejurările îi vor permite, să poată lua parte și el la sinodul parohial.

Președintele ordinar al sinodului parohial este parohul, iar acolo unde postul este vacant, administratorul parohiei. Este dator însă a ceda prezidiul protoprezbiterului, dacă acesta este de față, în care caz dânsul ocupă locul de vicepreședinte. Dacă în parohie sunt mai mulți preoți, atunci cel mai bătrân în serviciu ocupă scaunul prezidial, iară dacă de fel nu este preot în loc, protoprezbiterul este îndreptățit a încredința prezidiul vreunui preot din altă parohie. Președintele este răspunzător pentru păstrarea ordinii și este dator să propună problemele care vor fi supuse rezolvării. Și membrii sinodului au dreptul de a face propuneri, sprijinite cel puțin de trei dintre dânsii, și președintele este obligat a le adăuga la ordinea pentru pertractarea lor încă în decursul aceluiași sinod.

Președintele are dreptul a dizolva sinodul parohial în caz de dezordine, fiind dator despre acest caz a raporta protoprezbiterului, iar acesta consistoriului.

Sinodul parohial se ține regulat odată pe an, în luna ianuarie; se poate ține însă și extraordinar, când se impune vreun obiect din cele expuse, spre exemplu: alegerea parohului,

¹ Idem, p. 6.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*; Brusanowski, Reforma, p. 16.

capelanului, diaconului, episcopilor, profesorilor și învățătorilor.

Sinodul parohial, ce se va ține pentru alegerea parohului, capelanului, diaconului, episcopilor, profesorilor și învățătorilor¹, se convoacă de către protopop, care totodată este și președinte al unui asemenea sinod. Protopopul înainte de sinod se consultă cu comitetul parohial în privința candidaților, care aspirând la treapta preoției trebuie să fie teologi absolvenți, apti și pentru chemarea învățătoarească și prevăzuți cu atestatul consistoriului asupra calificării lor de a îmbrăca postul preoțesc. Iar indivizii, care concurează la vreun post de profesor sau învățător, trebuie să obțină, pe lângă atestat de capacitate și atestat de calificare de la consistoriul eparhial.

Sinodul parohial își alege din sânul său sau dintre ceilalți membri parohiali, unul sau doi notari pentru purtarea lucrărilor de secretariat, care, în cazul că sunt aleși dintre membrii sinodului, au vot decisiv.

Pentru asigurarea validității unei decizii se cere respectarea formelor prescrise și majoritatea voturilor membrilor prezenți. Dacă voturile sunt egale, decide votul președintelui.

Recursuri împotriva vreunei decizii a sinodului parohial se pot face în 14 zile la scaunul protoprezbiterial, de unde se înaintează consistoriului eparhial. Recursele intrate după expirarea celor 14 zile nu se iau în considerație².

Comitetul parohial este corporația aleasă din sânul sinodului parohial, pentru a reprezenta în afară comuna bisericească, a administra și a conduce afacerile ei în privința economică a bisericii, a școlii și a fundațiilor.

Membrii comitetului parohial se aleg pe trei ani, se pot însă și realege.

Comitetul parohial se compune:

- în parohiile până la 1000 de suflete din 10,
- până la 1.500 din 15,
- până la 2.000 din 20,
- până la 2.500 din 25,
- în sus de 2.500 din 30 de membri.

Rudele de gradul I nu puteau fi deodată membri ai comitetului. Parohul, respectiv administratorul parohiei este membru natural al comitetului, iar unde de prezent sunt mai mulți parohi, cel mai înaintat în serviciu.

Comitetul parohial constituindu-se, își alege președinte și notar. Președintele se alege din sânul comitetului, notar însă poate fi și alt individ apt, care de nu este membru al comitetului, are numai vot informativ.

Comitetul ține ședințe, când va fi nevoie, însă regulat la finele lunii iulie și decembrie a fiecărui an, astfel ca la sinodul parohial, care se ține în luna ianuarie, să-și poată așterne raportul general despre averea mișcătoare și nemișcătoare a bisericii, școlii și fondurilor, precum și bilanțul anual și un proiect de buget despre

trebuințele bisericii, școlii și ale fondurilor pe anul viitor.

Pentru validarea deciziilor comitetului parohial se cere prezența majorității absolute a membrilor și majoritatea voturilor. Dacă voturile sunt egale, decide votul președintelui.

Sfera de activitate a comitetului parohial este următoarea:

1. A inventaria averea mișcătoare și nemișcătoare a bisericii, școlii și a fondurilor, și a o ține în evidență. Acest inventar se compune în trei exemplare, dintre care unul se păstrează la epitropia parohială, al doilea la comitet, iar al treilea se trimite consistoriului;
2. A îngriji pentru susținerea în întregime a averii mișcătoare și nemișcătoare a bisericii, școlii și a fondurilor;
3. Păstrarea clădirilor bisericilor, școlilor și cele fundamentale în stare bună;

¹ Brusanowski, *Reforma*, p. 17

² Ghibu, *Viața*, p. 6-9; Ibidem, p. 16-17.

Cadre juridice și instituționale ortodoxe în ținutul năsăudean

4. A dota biserica cu icoane, vase sfințite, cărți și alte obiecte pentru serviciul dumnezeiesc, și școala cu mobilele și aparatele necesare;
5. A publica concurs pentru ocuparea postului de paroh, capelan, diacon, epitrop, profesor și învățător, în urma prealabilei înțelegeri cu protoprezbiterul locului, respectiv cu direcțiunea școlară;
6. A se consulta cu protoprezbiterul, respectiv cu direcțiunea școlară asupra listei candidaților care s-au prezentat la concurs pentru postul de paroh, capelan, diacon, epitrop, profesor și învățător;
7. A afla mijloacele necesare pentru eventuala edificare și reparare a bisericii, școlii, casei parohiale și a altor edificii proprii ale fondurilor, și a relaționa despre ele sinodului parohial;
8. A analiza și găsi mijloacele pentru dotațiunea parohului, capelanului, diaconului, profesorilor și învățătorilor, și a încunoștința despre acestea sinodul parohial;
9. A hotărî condițiile pe care trebuie să le observe epitropii la arendarea realităților bisericești, școlare și fundamentale;
10. A hotărî modalitatea gospodăririi banilor disponibili ai bisericii, școlii și fundațiilor;
11. A examina la finele anului bilanțul economic al epitropiei, și a-l trimite sinodului parohial;
12. A alege pe cantori, clopotari și pe alți servitori bisericești și școlari. În posturi de cantori pot fi aleși numai acei indivizi, care aduc de la protoprezbiter atestat de calificare;
13. A priveghea asupra religiozității și moralității membrilor parohiali, precum și pentru dezrădăcinarea datinilor stângace și a desfrânării, prin mijloace morale și pedepse mai mici bisericești, și a cere ajutorul protoprezbiterului, iar la caz de necesitate al episcopului, spre restaurarea religiozității și moralității;
14. A apăra vaza și onoarea bisericii și a comunei parohiale în înțelesul legilor;
15. A face oficiul protoprezbiterial și prin acesta consistoriului eparhial orice propunere și plângere, privitoare la treaba bisericească, școlară și fundamentală;
16. A sprijini pe copiii săraci pentru frecventarea școlii parohiale, prin dotarea lor cu cărți școlare;
17. Înființarea de biblioteci parohiale spre a ușura citirii cărților de trebuință;
18. A duce protocol despre toate afacerile sale, a ține actele în ordinea cuviincioasă și a le păstra în arhivă¹.

Epitropii parohiali sunt acei bărbați din parohie, cărora li se încredințează averea parohială, școlară și fundamentală.

Epitropii se aleg prin sinodul parohial dintre cei mai merituoși bărbați ai parohiei. Aceștia nu pot fi înrudiți între sine până la al șaselea grad de sânge și al patrulea de cuscrie.

Pentru parohiile până la 1000 de suflete se aleg doi, până la 2500 de suflete trei, iar pentru parohiile al căror număr trece peste 2500 suflete, patru epitropi. Ei se aleg pe trei ani, însă pot fi și realeși.

Sarcina epitropilor parohiali este:

1. A primi de la comitetul parohial pe lângă inventar toată averea mișcătoare și nemișcătoare a bisericii, școlii și fondurilor, și a o administra după concludul (decizia, s. n.) sinodului și al comitetului parohial;
2. A păstra într-o ladă de fier cu trei chei averea mișcătoare a bisericii, școlii și a fondurilor, precum sunt banii și alte hârtii de valoare și obligațiunile. Dintre cele trei chei ale casei parohiale, se va păstra câte una la câte un epitrop. Unde sunt numai doi epitropi, acolo a treia cheie se va păstra la paroh, iar unde de prezent sunt mai mulți parohi, cel desemnat prin comitet pentru aceasta. La deschiderea și închiderea casei se cere prezența a tuturor celor trei

¹ Ibidem; Ibidem, p. 17-18.

indivizi, care au cele trei chei ale casei;

3. A duce un protocol despre venituri și cheltuieli;
4. A ține un jurnal despre starea averii parohiale. Acest jurnal se va ține în două exemplare, dintre care, unul se va așeza în casă, iar celălalt rămâne la epitropi;
5. La sfârșitul fiecărui an va depune comitetului parohial bilanțul documentat despre veniturile și cheltuielile bisericești, școlare și fundaționale, și se va supune numai decât la o revizie specială a casei, pe care ar ordona-o comitetul parohial;
6. A nu face nici o cheltuială nepreliminată, fără împuternicirea comitetului, respectiv a sinodului parohial;
7. A priveghea, ca edificiile bisericești, ale școlii și ale altor bunuri, precum și curtea bisericii, a școlii și casei parohiale, asemenea și cimitirul să fie în bună stare;
8. A plăti regulat salariile prevăzute pentru personalul bisericesc și școlar, precum și ajutoarele persoanelor sărace și ale stipendiștilor (bursierilor, s. n.).

Acolo unde mai multe comune bisericești împreună susțin una sau mai multe școli, se alege din comitetele acestor parohii un comitet școlar și prin acesta o epitropie școlară, și așa:

1. Numărul membrilor unui asemenea comitet școlar constă câte din trei membri aleși din și prin comitetul parohial respectiv;
2. Asemenea epitropia școlară constă din patru membri;
3. Alegerea acestui comitet se face pe șase ani, iar a epitropilor pe trei ani;
4. Comitetele și epitropia școlară au acel cerc de activitate în treburile școlare, ce le revin comitetelor și epitropiilor parohiale¹.

Parohia Năsăud

Organizarea bisericii ortodoxe în zona ținutului năsăudean a cunoscut o evoluție aparte față de alte zone din arealul transilvan, în special datorită particularităților administrative ale Ardealului². Trebuie menționat faptul că români ortodocși au continuat să existe, într-un număr mai mare în satele de pe Valea Bârgăului³, pe când în satele de pe Valea Rodnei foarte puțini, chiar în unele sate neexistând nici un ortodox⁴.

Obiectul cercetării noastre îl constituie ținutul năsăudean în care ființa numai o singură parohie cu sediul la Năsăud și cu filiile aparținătoare. După cum se știe în Năsăudul era un puternic centru al greco-catolicismului, acolo fiind și sediul Vicariatului Rodnei⁵. Odată cu înființarea Gimnaziului greco-catolic (1863) s-a permis și elevilor ortodocși să frecventeze cursurile acestei școli. Nucleul parohiei s-a înființat în jurul acestor elevi, în anul 1893, sub păstoria profesorului Grigore Pletosu care era și catehetul elevilor ortodocși⁶. După 1918, în Năsăud, „s-au stabilit un număr considerabil de credincioși și aproximativ 130-150 elevi ortodocși”⁷, creându-se premisele constituirii și celorlalte structuri parohiale⁸.

¹ *Ibidem; Ibidem*, p. 18-19.

² Dărăban, *Structuri*, p. 28.

³ Văran, *Instituția*, p. 24.

⁴ Vezi Schematismul venerabilis cleri graeci ritus catholicorum Diocesis Szamosújváriensis pro ano a Christo nato 1903, Szamosújvár, 1903, p. 99-106; Schematismul venerabilis cleri graeci ritus catholicorum Diocesis Szamosújváriensis pro ano a Christo nato 1906, Szamosújvár, 1906, p. 98-104; Calendariu pe anul comun de la Christos, Sibiu, Anul LXVI, 1914, p. 56; Idem, Anul LXVII, 1915, p. 56; Idem, Anul LXVIII 1916, p. 56; Idem, Anul LXIX, 1917, p. 48

⁵ Dărăban, *Structuri*, p. 29.

⁶ Văran, *Instituția*, p. 28.

⁷ Ioan Bunea, „Biserica ortodoxă română năsăudeană”, în *Plaiuri Năsăudene* (PN), București, 1944, nr. 11-12, p. 12.

⁸ Dărăban, *Structuri*, p. 29.

Cadre juridice și instituționale ortodoxe în ținutul năsăudean

Demn de constatat este că această parohie s-a format din existența elevilor ortodocși care frecventau cursurile gimnaziului greco-catolic năsăudean și nu din parohieni majori, excepție făcând profesorii în număr mare, foarte puțin de confesiune ortodoxă, așa cum prevede statutul organic¹.

În ceea ce privește celelalte structuri parohiale, din mărturiile găsite în arhive, aflăm de constituirea consiliului parohial pe o perioadă de trei ani, 1900-1902, dintr-o adresă trimisă de preotul și profesorul Grigore Pletosu către oficiul protoprezbiterial la data de 30 ianuarie 1900, anunțând că „în senatul constituant din 23 ianuarie st. n. au fost aleși membri în comitetul parohial următorii: Grigore Pletosu, Nicolae Rus, Grigore Micula, George Ventilă², Dr. Andrei Monda, Dănilă Sânjoan, George Pop, Amos Daramos, George Cătiul și Timoftei Cotuțiu”³.

La această parohie erau afiliate comunitățile ortodoxe din localitățile Cepari, Dumitra, Feldru și Sângeorz-Băi⁴. În 1910 aflăm despre existența unei liste cu membrii sinodului parohial cu filiile Maieru și Sângeorgiu, pe listă aflându-se nume și din alte localități precum Salva, Bistrița, Telciu, Rebrîșoara, Beclean și Severin. Se vor regăsi pe această listă, din Năsăud: Emil Tișca, Leon Ștefan, Augustin Bena, George Cătiul, Timoftei Cotuțiu, Nicolae Bachîș și Valentin Drăgan, din Sângeorgiu: Dr. Andrei Monda, Vasile Maximoae și Toader Costan, iar din Maieru: Dănilă Sânjoan, Cosma Ioan, Drența Mihai, Micle Nicolae, Buta Vasile, Buta George, Mora Vasile, Dodul Dumitru, Iugan Lazar, Iugan Vasile, Iugan Alexandru, Macavei Nicolae, Drebovici Ștefan, Drebovici Filip, Hodiș Simion, Hodiș Vasile, Rus Toader, Rus Tănase, Măgurean Mitru, Adeodat Coruțiu, Ion Moldovan și Vasile Timocea⁵.

În 1911 sinodul parohial a întocmit un memoriu către Consistoriul de la Sibiu pentru ajutorarea comunității ortodoxe de aici⁶. Se specifica că în comuna bisericească era compusă doar din două familii de credincioși ortodocși adevărați, iar cea mai mare parte a credincioșilor ortodocși o formau elevii care urmau cursurile gimnaziului năsăudean. Mai existau și familii mixte în urma căsătoriilor dintre ortodocși și greco-catolici. Se mai conta și pe ortodocșii din comunele învecinate, precum și cei care au trecut la ortodoxie din cauză de divorț. Aminteau că nu dispuneau de mijloacele materiale pentru acoperirea trebuințelor unei asemenea parohii, luându-și angajamentul că în decursul timpului să adune fondurile necesare, chiar și pentru construirea unei biserici. Toate acestea au rămas la stadiul de bune intenții și de proiect. Au trimis iarăși un memoriu la data de 8 martie 1912, cu semnătura lui Emil Tișca, exprimându-și speranța că Veneratul Consistoriu va lua în considerare cererile lor ținând cont de însemnătatea acestei biserici pentru credincioșii ortodocși azvârliți aici într-o mare de credințe străine, atât de numeroasă, care afectează an de an gimnaziul de aici”⁷.

S-au mai ținut ședințe ale comitetului parohial în 1916 privind despre veniturile parohiei pe anul 1916⁸, iar la 26 februarie 1926 privind cererea de împrumut a parohiei⁹, acesta rezolvându-se abia în anul 1928 când s-au început demersurile privind întocmirea unui proces de vânzare-cumpărare între Fondurile centrale școlare și de stipendii și Episcopia Ortodoxă din Cluj¹⁰, demersuri terminate anul 1930 când patriarhul României Miron Cristea (fost elev al gim-

¹ *Ibidem*.

² *Ibidem*.

³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), Oficiul parohial ortodox Năsăud, dosar 9 (1900-1946), f. 1.

⁴ *Idem*, Oficiul, descriere fond.

⁵ *Idem*, dosar 9 (1900-1946), f. 10.

⁶ Dărăban, Structuri, p. 29.

⁷ SJANBN, Oficiul, f. 9.

⁸ *Idem*, f. 13.

⁹ *Idem*, f. 14.

¹⁰ Arhiva Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului (AAVFC), cota III-124-1920, d. 549/1928.

naziului năsăudean) și episcopul Nicolae Ivan au expus cererea năsăudenilor ortodocși în parlamentul țării, determinând Fondurile grănicerești să vândă un teren pentru construirea bisericii ortodoxe Episcopiei ortodoxe din Cluj contra sumei de 150.000 lei, o sumă enormă pentru acel timp.

Au mai primit o donație de la Direcția Silvică, care și-a mutat sediul în Năsăud, în valoare de 100.000 lei și 200 metri cubi de lemn în schimbul capelei. Cu acești bani și material lemnos se va termina biserica.

Inițiativa construirii bisericii i-a aparținut preotului și profesorului Victor Susa, ale cărui planuri n-au putut fi duse la îndeplinire deoarece a trecut la cele veșnice încă de tânăr.

Pentru a-i continua misiunea preotului Susa, a fost numit la Năsăud ca preot și profesor Ioan Bunea, licențiat în teologie și filosofie.

În timpul activității sale în Năsăud și-a fixat, printre multe alte obiective, și pe acela de a dezvolta viața religioasă, morală și culturală¹. În acest scop a întemeiat două societăți religioase, Societatea „Sfântul Gheorghe” pentru elevii ortodocși din Năsăud și o filială a Societății Naționale a Femeilor Ortodoxe din România². Pentru Societatea „Sfântul Gheorghe” a întocmit statul care prevedea patru mari puncte:

- Scopul societății care era acela de a se îngriji de dezvoltarea vieții religioase, morale și culturale a membrilor săi;
- Mijloacele pentru atingerea acestui scop;
- Membrii societății;
- Conducerea și funcționarea societății.

Aceste statute au fost votate în ședința adunării generale ținută la 15 octombrie 1933, fiind aprobate și de eparhia ortodoxă a Clujului la 10 noiembrie 1933³. Această parohie a funcționat fără întrerupere, de-a lungul timpului în cadrul Protopopiatului ortodox al Bistriței și apoi în Protopopiatul ortodox al Năsăudului după „revenirea” clerului și a credincioșilor la credința ortodoxă prin actul de la 21 octombrie 1948.

Nu trebuie uitat faptul că funcția principală a preotului era aceea de păstor spiritual, chezaș al valorilor religioase, naționale și morale. Biserica era cadrul în care se transmiteau către enoriași învățăturile moralei creștine dar și informații de interes public. Preotul întocmea periodic statistici și rapoarte referitoare la numărul sau starea credincioșilor săi⁴.

A existat o încercare pentru înființarea unei parohii de sine stătătoare în Sângeorz-Băi. Un prim demers a fost făcut de ieromonahul Antonie Bâznog, fiu al satului, care a trimis către Mitropolia din Sibiu un proces verbal cu numele și semnăturile unor locuitori care au decis înființarea unei parohii ortodoxe. În răspunsul primit de la Mitropolie se recomanda ca să se țină un nou sinod local la care să se aleagă comitetul și epitropia parohială conform statutului organic, fără a alege în aceste corporații femei. Mai îndruma pe călugăr să se statornicească suma cu care va putea contribui parohia la susținerea parohului. Toate acestea au rămas în stadiu de proiect⁵.

Filia – scurtă prezentare

Filia este acea „comună bisericească care nu e în stare a-și susține singură așezămintele și personalul aferent (preot și învățător), ci se asociază la o parohia-matră vecină. Membrii filiei

¹ Dărăban, Structuri, p. 29.

² SJANBN, Oficiul, dosar 13.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ AAVFC, cota III 1-8/1919 și 83 - 12/1924; vezi Dărăban, Pagini de ortodoxie sângeorzană, Cluj, Mega, 2018, p. 86-87.

Cadre juridice și instituționale ortodoxe în ținutul năsăudean

au toate drepturile și toate datoriile cu membrii din parohia matcă, atât la biserică, cât și la școală. Filiile mai mici se asociază cu școala la parohia-matră¹. După 1918 s-au făcut unele demersuri pentru înființarea de filii la Sângeorz-Băi, Feldru, Rodna, Ilva Mică și Ilva Mare.

Filia Sângeorz-Băi

O primă intenție de a întemeia o parohie în Sângeorz-Băi a avut loc în anul 1922 când mai mulți credincioși din satele din apropiere au trimis un memoriu către Episcopia ortodoxă din Cluj în care specifica că „pentru trebuințele noastre sufletești trebuie să alergăm zeci de kilometri, la Năsăud, la Bistrița ori pe Valea Bârgăului. Pentru a ne înlesni îndeplinirea trebuințelor noastre sufletești vă rugăm cu tot respectul să binevoiți a înființa o parohie ortodoxă în comuna Sângeorzul Român o parohie ortodoxă cu filiile: Rodna Nouă (Șanț, s.n.), Rodna Veche, Maieru, Ilva Mică, Leșu, Sâniosif (Poiana Ilvei, s. n.), Măgura și Ilva Mare...”. Ei solicitau ca această parohie să fie deservită de ieromonahul Ioachim Bâznog².

Prima comună în care s-a început întemeierea unei filii a fost *Sângeorz-Băi*, prin ieromonahul Ioachim Bâznog, fiu al satului, călugărit la Muntele Athos. Acest demers a început prin construirea unei biserici începând cu anul 1920³. În acest sens s-a întocmit un memoriu care a fost trimis către Ministerul Cultelor, dar și către Episcopia Ortodoxă din Cluj⁴. Pe parcursul a aproape șase ani, i-au fost puse numeroase piedici, care au constatat în întocmirea de memorii adresate forurilor superioare bisericești greco-catolice și ortodoxe, memorii către organele administrației locale, județene și ministeriale de la București, neeliberarea autorizației de construcție a bisericii, demolarea bisericii, confiscarea clopotelor, ajungându-se chiar și la violențe fizice. Biserica a fost terminată și sfințită la data de 15 august 1926, acest fapt fiind menționat și în oficiosul Episcopiei, *Renașterea*⁵. La data de 3 decembrie 1926 pretura plasei Rodna Veche a eliberat autorizația de folosire a bisericii ortodoxe din Sângeorz-Băi, decizia fiind trimisă Prefecturii județului la Bistrița, Consiliului Eparhial de la Cluj, parohului din Năsăud căruia îi era subordonată și Primăriei comunale din localitate⁶. Ca urmare a acestei decizii, data de 3 decembrie 1926 este ca dată de renaștere a Ortodoxiei în ținutul năsăudean, ca prima filie (inclusiv și biserica), recunoscându-se „de jure” existența ei pe aceste meleaguri.

Filia Rodna Veche

La data de 27 martie 1931 învățătorul Grigore Briciu din *Rodna Veche* trimite către parohul ortodox din Năsăud o scrisoare și o schiță privind constituirea filiei în Rodna⁷ așa cum i-a promis anterior. Totuși cerea ca acest demers să se amâne, recomandând să se dea prioritate comunității din Ilva Mare unde sunt mai mulți creștini ortodocși⁸. La data de 14 aprilie 1931, acela învățător Grigore Briciu, scria preotului din Năsăud că „întâmplător m-am întâlnit ieri cu d-l medic dr. Carol Șotel. Și-a exprimat dorința că ar vrea să veniți la Rodna în

¹ Ghibu, Viața, p. 66; Dărăban, Structuri, p. 30.

² AAVFC, cota III 1-8/1919 și 83 - 12/1924, memoriul din 1/14 iulie 1922; vezi Dărăban, Ieromonahul Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi, Bistrița, Charmides, 2009, p. 52-53.

³ Dărăban, Structuri, p. 30.

⁴ AAVFC, cota III 1-8/1919 și 83 - 12/1924, memoriul cu nr. 2647/10 octombrie 1920; vezi Dărăban, Ieromonahul, p. 37-38.

⁵ Renașterea, Cluj, 1926, nr. 35, p. 5-6.

⁶ AAVFC, document nr. 2982/1926; vezi Dărăban, Ieromonahul, p. 61-62.

⁷ Dărăban, Structuri, p. 30.

⁸ SJANBN, Oficiul, dosar nr. 8 (1904-1949), f. 45 (f-v).

scopul de a servi aici o Liturghie... Spesele de călătorie se va îngriji dumnealui ca să fie acoperite de aici¹. Duminica sau sărbătoarea să fie avizată cu vreo 10-15 zile înainte, ca să se poată, face pregătirile necesare, fiindcă tot în ziua aceea vrea să se facă și sfințirea casei². Iată, deci, dorința dumneavoastră pentru un început de funcționare se arată. Vă rog să binevoiți a încunoștința despre hotărârea dumneavoastră, în primul rând prin o epistolă pe d-l dr. Șotel³, cu referire la scrisoarea prezentă, apoi și pe mine, ca să pot aviza poporul credincios să fie pregătit a lua parte la sfântul serviciu. De prescură, vin și tămâie voi îngriji eu..."⁴. După documentele consultate la arhivă am ajuns la concluzia că acest demers a rămas la stadiul de intenție.

Filia Feldru

Pe parcursul anului 1931 asistăm la o inițiativă privată pentru construirea unei biserici ortodoxe, implicit înființarea unei filii, în comuna Feldru. Parohul ortodox al Năsăudului trimitea o adresă către Consiliul Eparhial ortodox din Cluj înștiințând că „Șofroni Dumitru din Feldru s-a prezentat de mai multe ori la mine și a mărturisit că el ar vrea să înalțe o bisericuță ortodoxă pe grădina sa din acel sat. El făgăduiește spre acest scop o jumătate de iugăr din grădina sa, precum și aproape întreg materialul necesar construirii și cere să i se încuviințeze înălțarea sfântului locaș... Pentru că în Feldru noi avem un număr de cam 70 de suflete, drept, că cei mai mulți au fost trecuți la ortodoxie prin divorț bisericesc. Și cum grădina respectivă e la marginea satului, mă gândeam că ea ar putea fi de folos și acestora care, cu vremea s-or înmulți, dar și altora care ar cerceta-o și, eventual, ar îndrăgi-o și, cu vremea, din acest început modest, s-ar putea organiza o parohie ortodoxă..."⁵. La data de 11 ianuarie 1932 Episcopia din Cluj trimite către Oficiul protopopesic din Bistrița de încuviințarea „frumoasei intenții a credinciosului Șofroni Dumitru de a zidi pe cheltuială proprie biserica pe grădina sa de acolo"⁶. Târnosirea provizorie a acestei biserici s-a făcut la data 25 august 1946 de către protopopul ortodox al Bistriței, Victor Mureșianu, asistat de părintele protoiereu-vicear Alexandru Baba de la Alba Iulia⁷. Acest moment poate fi luat ca dată de înființare propriu-zisă a filiei din Feldru.

Filia Ilva Mică-Fabrică

În perioada construirii căii ferate Ilva Mică – Vatra Dornei se găseau în comuna Ilva Mică peste 150 de funcționari (civili și militari) de confesiune ortodoxă.

Datorită acestui fapt preotul paroh din Năsăud, Ioan Bunea, solicită aprobare către Consistoriul Episcopiei din Cluj, la data de 8 iulie 1935, să officieze pentru aceștia slujbele religioase. Menționa că „am făcut deja demersurile necesare la forurile școlare pentru a mi se aproba o sală de învățământ pentru slujbă. Rugăm respectuos să binevoiți a aproba serviciul divin să se facă deocamdată în școala primară și eu nădăjduiesc că această filie, în timp scurt, va putea fi consolidată și va ajunge să aibă capelă proprie. Pentru moment rugăm a ne pune la îndemână un antimis și, dacă se poate, un potir și eventual câteva cărți de ritual (Apostol și Evangheliar)⁸. Celelalte le-am procura printr-o colectă care se va organiza între enoriași după i-

¹ Dărăban, Structuri, p. 30.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*; SJANBN, Oficiul, dosar nr. 8 (1904-1949), f. 46.

⁵ AAVFC, cota V-15-1932, document 37/1931 (f-v).

⁶ *Ibidem*, document 116/1932.

⁷ *Ibidem*, document 237/1946.

⁸ Dărăban, Structuri, p. 31.

Cadre juridice și instituționale ortodoxe în ținutul năsăudean

naugurarea oficială a serviciilor divine¹. Data inaugurării încă nu e stabilită. Probabil va fi la 21 iulie sau 28 iulie². Vom comunica când va fi precis data³. La data de 9 aprilie preotul Bunea era înștiințat că i s-a admis să officieze serviciul divin în una din clasele școlii primare de stat din *Ilva Mică-Fabrică* pentru credincioșii din acea filie, fără a împiedica bunul mers al învățământului⁴. Inaugurarea serviciilor divine s-a făcut duminică 28 iulie, actul sfințirii fiind săvârșit de preotul Ioan Bunea în prezența autorităților, a muncitorilor de la fabrica de cherestea de acolo⁵ și de la linia ferată care urma să lege nordul Ardealului cu Bucovina, precum și a unui număr mare de țărani. După sfințire s-a oficiat prima liturghie, la sfârșitul căreia părintele Bunea a rostit o cuvântare în care a arătat rolul bisericii în trecutul neamului românesc și menirea ei în viitor. Funcționarii civili și militari și-au luat obligația că la primirea salariului pe iulie vor contribui fiecare pentru procurarea celor necesare capelei⁶.

Filia Ilva Mare

Înființarea filiei din *Ilva Mare* a avut loc în anul 1935, inițiator fiind învățătorul Grigore Brici din Rodna Veche care înștiința pe părintele paroh din Năsăud că a aflat acolo peste 60 de familii de ortodocși. Îi mai menționa și pe un țăran hotelier și comerciant, Anton Hanțiu, care era foarte entuziasmat pentru înființare. Afirma învățătorul că vor avea de partea lor 50% din populația românească a comunei. Își susținea aceste afirmații din următoarele considerente:

- Taxele stolare din partea parohiei greco-catolice locale exagerate;
- existența unor secte care ar putea fi convertite cu ușurință;
- purtarea urâtă a soției preotului greco-catolic local;
- existența mai multor credincioși greco-catolici care căutau hrană sufletească pe la schiturile din Podul Coșnei și de la Piatra Fântânele;
- puteau în maximum doi ani să ridice o biserică de lemn după modelul și mărimea celei din Coșna, având lemn și piatră la îndemână. Teren se putea căpăta gratuit și cu ușurință, chiar de la credincioșii greco-catolici. În decurs de câțiva ani se putea câștiga și ecleejie⁷.

Mai propunea ca el să fie numit ca preot, neavând pretenție la congruă⁸ deoarece se putea susține cu pensia de învățător⁹.

Aceste propuneri au rămas la stadiul de intenție până la data de 25 ianuarie 1938, când preotul Ioan Bunea, parohul din Năsăud, înștiințează pe protopopul ortodox din Bistrița că la Ilva Mare, Ilva Luncă și Silhoasa se agită de un timp problema revenirii la ortodoxie și înfiriparea unei parohii ortodoxe cu un păstor vrednic. Mai semnala pașii care s-au făcut în această direcție și măsurile – respectiv demersurile pe care trebuiau luate – cu consultarea și aprobarea protopopiatului.

La Ilva Mare era instalată o unitate de lucrări CFR și care cuprindea un mănunchi de funcționari și muncitori ortodocși. Se făcea propunerea ca să se înceapă acțiunea de reînviere a ortodoxiei în comunele învecinate cu linia ferată în construcție, amintind că deținea informații de prezența acestora în interesul tendințelor prozelitiste¹⁰ printre credincioșii aparținători bi-

¹ *Ibidem*.

² *Ibidem*.

³ SJANBN, Oficiul, dosar nr. 8, f. 124 (f-v).

⁴ *Ibidem*, f. 123.

⁵ Dărăban, Structuri, p. 31.

⁶ Renașterea, Cluj, Anul XIII, 1935, nr. 33-34, p. 3.

⁷ SJANBN, Oficiul, dosar nr. 8, f. 45 (f-v).

⁸ Venit minim pe care trebuia să-l aibă orice angajat al bisericii.

⁹ SJANBN, Oficiul, dosar nr. 8, f. 45 (f-v).

¹⁰ Dărăban, Structuri, p. 32.

Sericii ortodoxe (referindu-se la funcționarii și muncitorii de la CFR). În cadrul acestei propuneri s-au jalonat câteva direcții în care trebuia acționat:

- îngrijirea de trebuințele sufletești ale celor aparținători bisericii;
- scrutarea realităților și împrejurărilor locale pentru a câștiga teren între credincioșii care au aparținut odată ortodocșilor;
- organizarea într-o parohie aflată în cuprinsul tractului.

Preotul Bunea a luat legătura cu Inspekția de lucrări de la Ilva Luncă și au stabilit ca la 30 ianuarie să plece acolo și să officieze Sfânta Liturghie într-o sală pe care Inspekția o va pune la dispoziție și să țină o conferință cu caracter religios muncitorilor¹.

Câteva luni mai târziu părintele Bunea anunța Episcopia din Cluj că odată cu deschiderea linei ferate Ilva Mică – Vatra Dornei s-a refăcut parțial unitatea religioasă pe Valea Ilvei și pe Valea Someșului Mare. Un număr de peste 200 capi din familiile fruntașe din comuna Ilva Mare au făcut deja formele de revenire la biserica ortodoxă. Pentru a nu rămâne fără păstor și a se putea alipi de la început de sânul ocrotitor al bisericii ortodoxe, în ziua de 24 iunie a. c., preotul Victor Mureșan, administratorul protopopiatului Bistrița, însoțit de preotul Ioan Spânul din Coșna și preot Ioan Bunea din Năsăud, au descins în mijlocul noilor enoriași, luând primele măsuri pentru înfiriparea și consolidarea parohiei.

În mijlocul comunei, lângă o poartă, purtând inscripția >>Cu noi este Dumnezeu<<, s-a improvisat o estradă, împodobită cu covoare și verdeață, unde s-a oficiat serviciul divin de către susnumiții preoți. La încheierea serviciului divin administratorul protopopiatului Victor Mureșan, a arătat celor prezenți bucuria pe care o simțea biserica, văzându-și reveniți fiii și i-a îndemnat să-și solidarizeze toate energiile pentru afirmarea demnă a ortodoxiei în localitate.

După terminarea serviciului divin a avut loc în localul primăriei, prima adunare parohială în care s-au ales epitropii parohiali în persoana fruntașilor Anton Hanțiu și Doboș Oprea, precum și consiliul parohial din 10 membri. Epitropul Anton Hanțiu, în plenul adunării, a anunțat că cedează o casă pentru a amenaja drept capelă parohială². În ziua de 3 iulie al aceluiași an capela a fost sfințită și dată destinației. Cu administrarea acestei parohii au fost încredințați preotul Ioan Spânul din Coșna și preotul Ioan Bunea din Năsăud...³. De remarcat este faptul că se folosește tot timpul cuvântul „parohie”, dar, de fapt în evidențele parohiei din Năsăud, Ilva Mare figura ca filie.

În cuprinsul Calendarelor ortodoxe din Sibiu din 1914⁴, 1915⁵, 1916⁶ și 1917⁷ era cuprinsă și organizarea tractului Bistriței în care era inclusă parohia Năsăud în care se specifică că are în componență și filia Maieru alături de cea din Sângeorz.

Protopresbiteratul (protopopiatul) – noțiuni generale

Protopresbiteratul își îndeplinea funcțiile și afacerile prin:

1. Scaunul protoprezbiteral,
2. Sinodul protoprezbiteral,
3. Comitetul protoprezbiteral,
4. Epitropia protoprezbiterală.

¹ SJANBN, Oficiul, dosar nr. 8, f. 142 (f-v).

² Dărăban, Structuri, p. 33.

³ Ioan Bunea, „Înființarea parohiei ortodoxe din Ilva Mare”, în *Renașterea*, Cluj, Anul XVI, 1938, nr. 32-33, p. 2; Dărăban, Structuri, p. 33.

⁴ Calendarul pe anul comun de la Christos, Sibiu, Anul LXVI, 1914, p. 56.

⁵ Idem, Anul LXVII, 1915, p. 56.

⁶ Idem, Anul LXVIII 1916, p. 56.

⁷ Idem, Anul LXIX, 1917, p. 48.

Cadre juridice și instituționale ortodoxe în ținutul năsăudean

Scaunul protoprezbital constă din protoprezbiter care era și președinte, din 6 parohi cu vot decisiv, un defensor¹ matrimonial și din un notar cu vot consultativ. În afară de aceștia mai sunt și membrii supleanți. activitatea lor constă în:

- să aplaneze controversele dintre preoți și dintre parohii în ce privește stola;
- să decidă în chestii de logodne (impedimente, etc.) și în chestii de divorț;
- să examineze alegerile de paroh, diacon, etc., putând face consistoriului propuneri cu privire la aprobarea sau anularea alegerii;
- să privegheze asupra felului cum se țin registrele parohiale și matricolele;
- să privegheze asupra comportării fețelor bisericești din protopopiat.

Membrii scaunului protoprezbital nu putea fi rude până în al șaselea grad de sânge și al patrula de cuscrie. Scaunul ținea ședințe în fiecare lună. Hotărârile luate putea fi apelate (contestate) numai la Consistoriu.

Sinodul protopopesc era constituit în funcție de numărul de suflete existent pe teritoriul

acestuia. Astfel, la cele cu peste 20.000 de suflete, era constituit din 30 de membri (10 clerici și 20 mireni), iar în cele sub 20.000 de suflete din 24 membri (8 clerici și 16 mireni). Când se alegea protopopul sinoadele electorale erau formate din un număr dublu de membri. Membrii din cler erau aleși de către preoțimea din protopopiat, iar pentru alegerea membrilor mireni protopopiatul se împărțea în 10 sau 9 cercuri electorale în funcție de numărul populației, alegându-se 1 sau 2 membri. Sinodul se ține, de obicei, o dată pe an, la începutul lunii februarie, convocându-se cu 14 zile pe an, iar lucrările erau prezidate de protopop. Activitatea sinodului se referea la:

- obiectele economico-bisericești, școlare și fundamentale, privitoare la protopopiat;
- alegerea protopopului și a membrilor scaunului protopopesc;
- înaintarea treburilor școlare din protopopiat;
- îngrijirea pentru susținerea vazei și autonomiei bisericești.

Sinodul era condus de un delegat consistorial, alegerea protopopului făcându-se prin vot secret. Protopopul avea în fișa postului și funcția de inspector al școlilor confesionale din protopopiat, având ca obligație să viziteze de cel puțin două ori pe an fiecare școală, urmând a raporta acest fapt Consistoriului. Participa la examenele de fine de an la orele de religie din toate școlile.

Comitetul protopopesc pune în aplicare hotărârile sinodului protopopesc și era implicat în tot ceea ce privea afacerile protopopiatului. În comunitățile cu mai mult de 20.000 de suflete era compus din 12 membri (1/3 preoți, 2/3 mireni), iar în cele cu număr mai mic de 20.000 de suflete din 6 membri (în aceeași proporție). Președintele comitetului era protopopul, ținea 4 ședințe anuale, din trei în trei luni, îndeplinind în protopopiat ceea ce îndeplinea comitetul parohial.

Epitropia protoprezbitală are același rol în protopopiat precum epitropia parohială și anume: se îngrijea de acoperirea nevoilor bisericești și școlare care priveau protopopiatul, fondurile și casa protopopiatului și alte probleme care se iveau în protopopiat.

Epitropia era formată din 4 epitropi și din 2 supleanți, aceștia fiind aleși de sinodul protopopesc².

Protopopiatul Bistrița (1900-1950)

Organizarea bisericii ortodoxe române în zona Bistriței a cunoscut o evoluție aparte față de alte zone ale Ardealului. Această zonă a fost colonizată de sași, alături de ei conviețuind și

¹ Apărător, avocat.

² Ghibu, *Viața*, p. 9-12; Brusanowski, *Reforma*, p. 19-22.

românii ortodocși din satele de pe Valea Bârgăului¹. Într-o scrisoare din 14 ianuarie 1568 adresată autorităților orașului Bistrița se face referire la preoții ortodocși din districtul Bistriței care erau chemați la un „sinod” convocat de superintendentul calvin al Transilvaniei².

Influența habsburgică începută cu sfârșitul secolului al XVII-lea în Transilvania a făcut ca odată cu aceasta să crească și presiunea catolicilor asupra populației românești din această zonă de a trece la religia catolică. În zona Bistriței, trecerea la unire a schimbat în mod covârșitor proporția confesională. Potrivit conscripției Bukow, preoții au trecut în marea lor majoritate la greco-catolici, credincioșii rămânând ortodocși ci biserici cu tot³.

La începutul anului 1786 episcopul Ghedeon Nichitici a făcut o nouă reorganizare a eparhiei, împărțind-o în 31 de protopopiate, cu 981 parohii. Tot în acel moment episcopul a trimis către parohii formulare-tip de matricole de stare civilă. Un astfel de registru se păstrează în arhivele bistrițene în cadrul fondului Oficiul parohial ortodox Josenii Bârgăului, acest document fiind cel mai vechi care poate fi considerat ca primă mărturie despre existența Protopopiatului ortodox al Bistriței⁴.

Protopopul ortodox din acea perioadă avea în păstorire credincioșii din localitățile grănicerești de pe Valea Bârgăului, precum și pe cei care nu se aflau pe teritoriul Regimentului de graniță⁵.

Din anul 1792 avem prima mențiune documentară despre existența unui protopop căruia îi era adresată o circulară episcopală cu titulatură și sediu specificat: Iacob Buzdug protopop neunit al Bistriței – la Rus Borgo. Nucleul protopopiatului îl forma Valea Bârgăului, în comunele din această vale avându-și sediul în funcție de parohia unde slujea ca preot protopopul. Aria de competență a protopopiatului a fost restrânsă la 25 de parohii, toate situate în jurul Bistriței conform unei statistici din anul 1838⁶.

Structura protopopiatului, modul acesta de păstorire al credincioșilor ortodocși s-a păstrat până în jurul anului 1900 când au fost adăugate parohiile ortodoxe nou înființate din Bistrița și Năsăud⁷. Ședințe ale sinodului protopopesesc au început a se ține în orașul Bistrița începând cu anul 1885, în ideea de a se muta sediul protopopiatului, dar acest lucru s-a amânat pentru mai târziu din lipsă de fonduri. În anul 1909 a fost numit la conducerea protopopiatului Grigore Pletosu, acesta reușind să mute sediul în Bistrița⁸.

Protopopiatul Bistriței era subordonat direct Mitropoliei Ortodoxe de la Sibiu până în anul 1921, an în care a fost înființată Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului ca și episcopie sufragana a Mitropoliei Ardealului. În acest context Protopopiatul Bistriței, cu parohiile și filiile aparținătoare, a trecut sub păstoria directă a Episcopiei de la Cluj⁹.

Sediul protopopiatului a fost în mai multe centre precum Rusu Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului, Josenii Bârgăului, Bistrița Bârgăului, Blăjenii de Jos și Bistrița, ultimele trei centre fiind după anul 1900. Protopopii Bistriței după anul 1900 și până în anul 1952 au fost Simion Monda, Vasile Bălan, Grigore Pletosu, Victor Mureșan și Grigore Zagrai¹⁰.

¹ <https://www.protopopiatulbistrita.ro/istoric-protopopiatul-ortodox-roman-bistrita>, accesat în 12.04.2023.

² Eudoxiu Hurmuzachi, Nicolae Iorga, Documente despre istoria românilor, XV, 1, București, 1911, doc. 1167, p. 625.

³ Văran, Instituția, p. 25.

⁴ *Ibidem*, p. 26, conf. SJANBN, fond Oficiul parohial ortodox român Josenii Bârgăului, reg. 2.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 27 conf. SJANBN, Protopopiatul, dosar 185, f. 1.

⁷ *Ibidem*, p. 28; conf. SJANBN, Oficiul, dosar 29, f. 2-3.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Vezi Ștefan Iloaie, Bogdan Ivanov (ed.), Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului la 90 de ani (1921-2011), Cluj-Napoca, Renașterea, 2012.

¹⁰ Văran, Instituția, p. 29.

Cadre juridice și instituționale ortodoxe în ținutul năsăudean

*

Pe parcursul timpului, atât înainte de 1918, cât și după aceea, modul de funcționare ale acestor instituții bisericești au suferit unele adaptări, conform legislației specifice elaborate.

Însă cea mai surprinzătoare, dar și hotărâtoare critică asupra Statutului Organic, a venit din partea primului patriarh al României, Miron Cristea¹. „A acționat total atipic, în sensul că nu a criticat în mod direct Statutul Organic ardelean. Dimpotrivă, Cristea s-a declarat apărător al tradiției ardelen, cerând, în Sinodul episcopesc al Mitropoliei ardelen, din 23 aprilie 1919, ca Statutul Organic să fie pus la baza organizării BOR întregite². Un an mai târziu, în lucrarea sa privind unificarea BOR, Miron Cristea a demontat punct cu punct principiile Statutului Organic, susținând chiar și o proporție paritară a laicilor și clericilor în organele de conducere bisericești. Mai mult, a acuzat Statutul Organic de favorizare a corupției”³.

După 6 martie 1945, odată cu instalarea guvernului condus de Petru Groza, a instalat la conducerea Ministerului Cultelor un preot ortodox, cu un trecut dubios, în persoana lui Constantin Burducea, care a ordonat numeroase arestări în rândul clerului de toate confesiunile⁴.

Decretul nr. 177 din 4 august 1948, în fapt noua Lege a cultelor, împrumută formulări și concepte din legislația sovietică⁵. Acest decret pleca de la prezumția de vinovăție a tuturor cultelor, deși garanta formal libertatea de conștiință și libertatea religioasă de pe tot cuprinsul Republicii Populare Române⁶. În prealabil la data de 2 august 1946 s-a emis un decret care prevedea „trecerea în proprietatea Statului a bunurilor bisericești, congregațiilor, comunităților sau particularilor ce au servit pentru funcționarea și întreținerea instituțiilor de învățământ general, tehnic sau profesional”⁷. Din județul Năsăud au trecut în proprietatea Statului: Școala romano-catolică din Rodna, Liceul Teoretic „George Coșbuc” al Fondurilor Grănicerești din Năsăud, Școala normală mixtă a acelorași Fonduri, Școala primară confesională a cultului adventist Năsăud ș. a.⁸.

În ziua de 1 octombrie s-au adunat la Cluj, în sala liceului „George Barițiu”, 38 de protopopi și preoți delegați ai clerului și poporului greco-catolic de pe tot întinsul Ardealului⁹, Banatului, Crișanei și Maramureșului¹⁰. S-au citit și verificat împuternicirile celor 38 de delegați din 22 de județe, precum și adeziunile date de cei 430 de canonici, protopopi și preoți pentru întoarcerea lor¹¹ la Biserica Ortodoxă și ruperea legăturilor de orice fel cu Roma papală¹². Protopopii și preoții prezenți la această adunare să plece împreună la București spre a se înfățișa Sinodului și Patriarhului Iustinian „Proclamația de revenire în sânul Bisericii Ortodoxe

¹ Paul Brusanowski, „Considerații cu privire la izvoarele Statutului Organic șagunian”, în RT, Sibiu, anul XVII(89), 2007, p. 205.

² *Ibidem*.

³ Brusanowski, *Reforma*, p. 38.

⁴ Gabriela Grigore, Biserică și putere politică în România. cronică unor relații controversate reflectate în presa religioasă, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2020, p. 84.

⁵ Alexandru Dărăban, „Revenirea” la ortodoxie în zona Năsăudului, în Astra Salvensis, Salva, Anul I, 2013, nr. 2., p. 14.

⁶ Monitorul Oficial (MO), partea I, nr. 177/4 ianuarie 1948, Anul CXVI, p. 6322; Dărăban, Revenirea, p. 14.

⁷ *Ibidem*, p. 6324; *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, p. 6337.

⁹ Dărăban, Revenirea, p. 14.

¹⁰ Gheorghe I. Moisescu, „Întregirea Bisericii românești din Transilvania”, în Biserica Ortodoxă Română (BOR), București, Anul LXVI (1948), nr. 9-10, p. 414-415.

¹¹ Dărăban, Revenirea, p. 14.

¹² *Ibidem*.

Române”. Delegația de la Cluj a sosit la București în după-amiaza zilei de sâmbătă 2 octombrie 1948¹.

La data de 16 octombrie 1948 Episcopia Ortodoxă Română din Cluj făcea cunoscută prima listă a protopopilor și preoților greco-catolici de pe teritoriul acestei eparhii care au trecut la ortodoxie². La nivelul județului Năsăud s-a format „Comisiunea județeană de unificare a Bisericilor românești”³. S-a întocmit un tablou cu preoții greco-catolici din județul Năsăud care au revenit la ortodoxie până la 1 decembrie 1948, când s-au încheiat lucrările unificării⁴. Odată încheiate toate aceste măsuri, s-a înființat și Protopopiatul ortodox Năsăud începând cu data de 21 octombrie 1948.

Trecerea forțată a parohiilor și preoților greco-catolici la ortodocși în baza Decretului nr. 358 din 1 decembrie 1948 a generat victime și resentimente în rândul greco-catolicilor. Au existat presiuni din partea aparatului de stat, iar Biserica Ortodoxă Română a avut și ea partea ei de vină, fiind într-o vădită complicitate cu autoritățile statului comunist recent instaurat.

¹ Moiescu, Întregirea, p. 424-425.

² Renașterea, Cluj, Anul XXVI, 1948, nr. 41-42, p. 4; Dărăban, Revenirea, p. 16.

³ Dărăban, Revenirea, p. 16.

⁴ AAVFC, document nr. 46/1948; Dărăban, Revenirea, p. 16.

DIN GRANIȚĂ

Susținerea războiului de independență a României de către românii din Transilvania

DORIN DOLOGA

Idealul de independență a fost comun, el fiind împărtășit atât de românii din Vechiul Regat, cât și de cei din Transilvania. Aceștia din urmă simțeau românește după sute de ani petrecuți în condiții dificile sub dominație străină. Nici un moment în sufletul românilor din Transilvania nu s-a simțit decât dragostea față de neamul din care făceau parte.

Românii din Transilvania și-au demonstrat atașamentul față de neamul din care făceau parte în timpul Războiului de independență, prin înrolarea ca voluntari în armata română și prin donații de animale, bani și materiale. Numărul românilor transilvăneni care s-au înrolat în armata română nu a fost foarte mare, el cifrându-se probabil la câteva sute, dar acest lucru arată susținerea românească a războiului. Acești voluntari nu au fost obligați de nimeni să se înscrie în armata română. Cei mai mulți voluntari erau elevi de la școlile din Blaj, Baia de Criș, Orăștie, Năsăud, Curtici, Făgăraș și Brașov¹. Dintre voluntarii din zona Năsăudului pe care îi cunoaștem cu certitudine se numără Nichita Ignat, Iosif și Nicolae Bodescu din Salva și Petre Cătuș din Năsăud. Alți români a căror nume nu le cunoaștem, care au dorit să treacă granița pentru a se înscrie ca voluntari, au fost prinși și întemnițați de către autoritățile austro-ungare.

Românii transilvăneni au contribuit cu animale, materiale și bani la susținerea războiului de independență. Astfel, badea Cârțan din zona Sibiului și-a dat cele 1.200 de oi pe care le avea pentru nevoile armatei române, iar el s-a înscris ca voluntar în oștire².

În Transilvania s-au înființat comitete care s-au ocupat cu adunarea de bani și materiale pentru sprijinirea efortului de război și pentru ajutorarea militarilor și răniților. Astfel de comitete s-a u înființat la Brașov, Cluj, Năsăud, Alba Iulia, Făgăraș, Arad și Oradea³. Comitetul din Năsăud avea membre de încredere în localitățile Bistrița, Rodna, Sângeorz Băi, Ilva Mare, Feldru, Mocod, Zagra, Telciu, Salva, Prundu Bârgăului și Monor⁴.

Comitetele din Transilvania au obținut din donații suma de 124.700 franci aur⁵. Suma nu

¹ Florian Tucă, „Însemnătatea proclamării independenței de stat a României. Sprijinul material și moral acordat de masele largi populare din toate provinciile românești războiului de la 1877-1878”, în Ilie Ceaușescu (coordonator), *File din istoria militară a poporului român. Studii*, vol. 11, Editura Militară, București, 1983, p. 323.

² *Ibidem*, p. 337.

³ *Ibidem*, p. 336.

⁴ Simion Lupșan, I. Rusu-Sărățeanu, „Sprijinirea Războiului de Independență de populația din ținuturile Bistriței și Năsăudului”, în *File de Istorie*, vol. IV, 1976, p. 375.

⁵ Florian Tucă, *op. cit.*, p. 337.

era foarte mare, ținând cont ca acest război a costat România aproximativ 100 de milioane de lei aur, dar, dacă avem în vedere faptul că populația românească a Transilvaniei era în mare majoritate formată din țărani, cu un nivel material redus, precum și de faptul că armata română a intrat în război nepregătită, contribuția bănească a românilor din Transilvania la susținerea războiului a fost una demnă de luat în seamă.

Susținerea de către românii din Transilvania a Războiului de Independență constituie un moment de manifestare a coeziunii dintre românii aflați de o parte și de alta a munților Carpați. După obținerea independenței România s-a implicat și mai mult în susținerea românilor transilvăneni, astfel că sprijinul de o parte cât și de alta a românilor a fost neîntrerupt și substanțial.

Dr. Valer Moldovan, director ministerial al Ardealului, vorbește „Patriei”

Ținutul Năsăudului, cu pitoreasca lui așezare, a atras în vara aceasta peste măsură de mulți vizitatori și excursioniști, veniți în mare parte din Moldova și Muntenia, dornici de viața patriarhală, de aerul curat și de apele minerale din aceste părți.

Frumusețile naturale ale Ardealului fiind odată cunoscute, credem că va fi un puternic motiv de a opri vara exodul românilor peste graniță la băile și stațiunile climaterice din străinătate. Este o problemă din economia noastră națională, la rezolvarea căreia se cere ajutorul tuturor acelor ce au suflet curat românesc.

Un exemplu demn de urmat l-a dat una din înaltele personalități ale Ardealului, dl. dr. Valer Moldovan, director ministerial. Domnia-sa își petrece vacanța la băile Sângeorz, mulțumit de neîntrecutele ape minerale și încântat de pitorescul văii Someșului.

Domnia-sa a binevoit să ne dea pentru cititorii ținutului nostru următoarele prețioase deslușiri:

Un județ demn de laudă

- În decursul vacanței, spune domnia-sa, am crezut de cuviință să mă interesez de aproape de viața economică și culturală a județului Năsăud. În zilele trecute am vizitat orașul Năsăud. Am rămas mulțumit de viața culturală și economică grănicerească, de activitatea intensă ce se duce în aceste ramuri, fapt ce poate aduce acestui ținut numai cuvinte de laudă. Am cercetat cu o deosebită pietate Liceul „George Coșbuc”, izvorul de cultură al atâtor generații din toate ținuturile, izvor de la care s-a împărtășit însuși Patriarhul Miron Cristea. Liceul posedă o bibliotecă de o valoare considerabilă. Am admirat, de asemenea, muzeul etnografic pentru importanța căruia se cuvine toată lauda corpului profesoral și, în special, domnului Marțian.

Cunosc locuitorii acestui județ, încă din vremea când eram în Bistrița, și am o deosebită admirație față de ei, fiind riguroși, sănătoși, buni muncitori, dar mai presus de toate, foarte disciplinați. Acest popor, cu atare calități are însă nevoie ca legătura sufletească dintre el și intelectualii ieșiți din rândurile lui să fie indisolubilă.

Starea economică

- M-am interesat îndeaproape de problemele silvice și agrare. În special însă, o deosebită atențiune am dat asupra flagelului ce s-a întins asupra vitelor în câteva regiuni ale județului. Boala nefiind înfrânată până în prezent, am găsit de cuviință a închide târgurile de vite în regiunile contaminate. Am speranța însă că în scurtă vreme boala va fi suprimată, prin faptul că s-au concentrat toți medicii veterinari în vederea curmării acesteia. Suprimând boala, chiar în cursul lunii August, voi aproba un târg suplimentar la Rodna.

Dr. Valer Moldovan, director ministerial al Ardealului, vorbește „Patriei”

Studentimea

- Țin să remarc activitatea studențimii someșene dusă în acest timp la sate, prin înființarea de biblioteci populare și ciclul de conferințe în acest județ.

Nu de mult mi s-au prezentat studenții someșeni din București, expunându-mi situația precară în care se găsesc față de ceilalți studenți. Pentru ameliorarea situației lor am recurs la asociațiunea tuturor studenților Ardealului de Nord, putând astfel înființa și pentru ei un cămin.

Stațiuni climaterice și balneare

- Am vizitat Colibița, locul cu puteri vindecătorii extraordinare pentru bolile de piept. Aduc mulțumiri doamnei Lucia Deleu pentru sanatoriul „Caritatea” pus la dispoziția studentelor și studenților. Apelez la studențime să dea tot concursul lor „Carității”. Îmbrățișând latura caritativă, zece studenți sănătoși pot contribui pentru un al unsprezecelea bolnav.

În ce privește băile de la Sângeorz, cred că ar trebui să se adapteze timpurilor de azi. Ar fi apoi necesar să se facă un apel către medicii din Cluj pentru ca aceștia să contribuie la ridicarea nivelului acestor băi. Apele minerale de aici pot rivaliza cu cele mai bune ape ale străinătății, vizitatorii însă au nevoie și de confort, cât se poate mai aproape de modernizarea altor stațiuni balneare.

Atacurile d-lui mareșal Averescu

- Cum era și natural, în întreg Ardealul atacurile d-lui mareșal Averescu au produs o vie nemulțumire. Această ieșire violentă care a avut-o față de Ardeal, dacă a făcut-o conștient este un criminal, întrucât a voit să asmuțe frații unii contra altora. Dacă este o faptă inconștientă, îi putem spune: iartă-l doamne ca nu știe ce face!

Să nu uite dl. Averescu că a luat în partidul său chezașia unității, sufletească și politică, a neamului românesc.

Sursa: *Patria*, Cluj, Anul XII, 1930, nr. 172, p. 3.

Colibița

Vedere totală — Gesamtansicht — Teljes látkép

COLIBIȚA: Vedere Generală 1926, necirculată (Colecția Cornel Rusan)

Autobuz – tren – căsucă

ZENO PRECUP

I

„Am scăpat” - mă gândeam în după amiaza aceea plină de zăduf. „Două zile rămân aici la sucursală”. „Sucursala” am gândit-o cu literă mare și în ghilimele, așa cum e scrisă și pe ștampilă. Nu știu însă cum se face că am uitat să o pomenesc așa. De îndreptat nu mai poate fi vorba. E prea târziu. Cred că s-a și tipărit în momentul acesta și astfel nu mai pot să-mi arăt respectul meu funcționăresc față de instituție. Altădată... .

„Voi odihni și eu” - mă gândeam, când începu telefonul să zornăie lung și grăbit ca într-un roman polițist.

- Alo! Cine-i acolo?

- Aici vorbește Centrala Cooperativelor. Domnul cutare e acolo?

- Da! Acolo.

- Dar unde? Așa mi se pare că m-ați întrebat.

- Acolo, adică aici, sau acolo, domnule!!

- Da. Eu sunt Dar nu cred că vorbește Centrala. Ea nu poate grăi, că nu-i om. Prin urmare, cine vorbește?

- „Cutare”... Din ordinul centralei vă veți deplasa imediat la Rodna și veți aranja chestiunea despre care știți. Halo! S-aude?

- Da! S-a auzit. Mă voi duce chiar azi.

Așa e în cooperatie. Pe când crezi c-ai terminat un lucru, se îngrămădesc altele. Nu mai termini niciodată. Dar cine termină vreodată ceva? Cine moare? Nu se știe. Degeaba e vorba că odihnește.

Astfel, eu, „Cutare”, am plecat din ordinul centralei din Bistrița, cu autobuzul, având grija să fac treabă cât mai bună și să raportez totul cu litere mari și subliniate, dacă va fi nevoie. Chiar și pe mine, „Cutare”, pentru că instituțiile se respectă prin oamenii lor.

Aici aș vrea să „tușesc” una, dar nu-i cine să mă audă...

II

Am început prin a spune cum îmi plăcea să mă gândesc în ziua aceea, dar nu-i adevărat. Numai acum - când scriu - mă gândesc așa. De aceea nu voi mai spune că „eram, făceam, dregeam și călătoream”, ci că mă găsesc în piața din spatele prefecturii E adevărat, nici așa nu pot spune un adevăr, deoarece mă găsesc, în acest moment, la o masă de scris și-i dau drumul după cum îmi vine la socoteală. Dar ce să fac? Trebuie să plec. Autobuzul stă mare și sur, ca o movilă de săpun de argilă, în vremuri de război. În jurul lui așteaptă călătorii îngrijorați că nu vor avea loc. Unii stau „pe loc repaus”, alții se plimbă roată, ca medicii pe lângă un bolnav pierdut. Fiecare „are mai mare nevoie să plece”. Taxatorul se simte domn și aleargă și el, fără pricină, încoace și-ncolo. Nu face nimic, dar e grozav de ocupat. N-are vreme și n-are ce să fumeze.

În sfârșit deschide ușa autobuzului și-i pofteste p'„ăi cu bilet”. Cei „fără” vor călători „deocamdată în picioare până mai încolo, până când nu vor avea unde să șadă”. Eu sunt „fără”, dar el „e băit bun” și mă lasă pe ultima bancă.

Plecăm.

Din locul meu, ultimul din colțul drept, se poate gusta călătoria cu lingura cea mare. Totul merge dea dreptul în cap. Autobusul saltă din șale și la fiecare piatră, la fiecare hop, te-aruncă-n acoperiș. Pentru astfel de locuri, călătorii ar fi bine să-și pună perne pe creștet, că tot nu scapă ei de cucuie.

Cotim la stânga și urcăm printre grădini cu pomi. Orașul rămâne jos, tot în stânga, împrăștiat ca o turmă de cutii mari în curtea unei fabrici de cartonaje. În dreapta, departe, se învinețesc munții Bârgăului, în forme de oale uriașe. Câteva sate, deșirate și lungi, pornesc pe lângă poalele lor, ca soldații prin flanc, până se pierd în unghiul zărilor. Înainte se vede un deal țuguat, cum e capul domnului de lângă șofer. Deosebirea e că domnul are chelie tocmai pe vârful și păr pe margini, iar dealul, dimpotrivă, e chel pe la poale și cu pădure-n vârf. Înăuntru nu știu care o fi având lucruri mai de preț...

De la mine până la șofer, simt cefecele călătorilor. Unele pline și-ncălecate, altele scobite și cu oasele ieșite pe margini ca surcelele. Pe scaunul din față, se pierde o doamnă mică și cărunță; e atât de mică, încât ar săvârși o greșală de ortografie acela care i-ar scrie numele cu literă mare. În schimb, alături de ea, lângă geamul prin care nu mai vine nici o răcoare, șade o domnișoară mare, grasă și roșcovană. E atât de asudată și de mare, încât numele ar trebui scris în întregime numai cu litere mari și cu... apă-n loc de cerneală.

- Să-ți dea Dumnezeu noroc, domnișorică dragă! - zice doamna. Știi cum? Așa cum vreau să-i deie și fetii mele, că și eu am o fătucă tocmai ca dumneata de frumoasă și de voinică.

Trecem prin câteva sate săsești. Casele sunt mari, aliniat, dar n-au înfățișare veselă și deschisă, oi seamănă cu prăvăliile părăsite ale negustorilor scăpătați, sau cu morile orășenești, adormite-n mahalale din lipsă de măcină. Jaluzele sunt trase-n ferestre, nu cumva să intre lumina. Pe cât sunt ele de închise, pe atât e doamna, adică domnuca, de vorbăreață.

Trecem pe lângă dealul țuguat și-ncepem să coborâm către Năsăud.

Ochiul poate cuprinde lanțuri întregi de munți, înșiruiți în forma unei jumătăți de cerc vânat, de la Țibleș până la munții Rodnei. Fiecare te cheamă și te face să te-ntrebi: oare ce e lângă el, cum o fi pe el, ce o fi dincolo de el?

Domnuca vorbește. Merge undeva, are ceva, are până și fotografii pe care le scoate dintr-o poșetă și le arată „domnișoruchii”. Pe una o cu găinile, pe alta cu pisica, iar pe cealaltă face baie într-o baltă de lângă „Schivenberg” - zice ea.

Trecem prin sate românești. Unele case poartă căciuli de paie, altele de țigla, dar toate râd vesele că sunt văruite alb.

- Oare cât o fi ceasul? - mă-ntrebă domnuca. Am și eu, da' mă tem că-ntârzie, sau grăbește.

Se ridică peste spatele scaunului, întoarsă spre mine, ca să vadă și să-mi spună că vrea să și-l potrivească și dânsa dup-al meu. Dar nu zice nimic, ci s-apucă de bărbie cu mâna și se rează la loc. Trecusem tocmai peste un hop.

- Ce vi s-a-ntâmplat, doamnă?

Cu mare greutate îmi spune că și-a mușcat limba.

- Nu-i mirare. În autobuz e bine să-și țină omul câte-un șomoig de vată în gură. Și să-l strângă bine au dinții.

Domnuca nu mai spune nimic. E amărâtă și stă cu obrazul rezemat în palmă. Mi-e milă de ea. E așa de mică, săraca, încât nici nu și-a putut mușca limba, numai limbuca. Și nici nu o doare, că o dorică. Și încă răuc.

Astfel ajungem în Năsăud.

Autobuz – tren – căsucă

III

Năsăudul e o comună cu intenții orășenești. Are câteva case mai răsărite, între care și liceul. Ca mai toate așezările din regiunile muntoase, e lung până la oboseală și-ngust ca o lamă de ras. În schimb, are o uliță lată care vine de către Salva și s-ar duce tot așa, în sus, dacă nu s-ar poticni în biserică. De aici se desparte ca o furculiță cu două coarne, dintre care unul se tot repară. Tot aici, înaintea bisericii, ulița se cheamă piață și se țin târguri săptămânale în ea. E un centru economic în care s-adună târgari de prin cel puțin 10 sate.

Fumăm câte o țigară. (Are una și taxatorul). Cumpăr fructe stricate de la un evreu slab, cu gură mare și gât subțire ca de găină golașe. În sfârșit plecăm.

Mă mut c-un scaun mai înainte, lângă domnucă vorbăreată, că domnișorica s-a dat jos. Am nădejde că - de vreme ce o doare limbuța - nu voi avea prea multe de auzit. Dar nu ghicesc. În capătul satului mă și întreabă unde merg, de unde sunt, cu ce mă ocup, ce mâncări îmi plac și dacă sunt înșurat. Mă uit înapoi, dar în locul meu vechi șade un alt călător. Nu mă pot muta. Sunt sortit, așadar, să văd și eu fotografiile cu mîța și găinile și cu doamna în balta de lângă „Schivenberg”.

- Știți că mă duc până-ntr-o comună dincolo de Rodna? – mă-ntreabă doamna. Am și eu acolo o prietenă care a stat la mine vreo trei zile. Eu nu voi sta la ea numai două. Pe urmă viu acasă, că eu am căsuța mea, domnule.

- Și pisicuța dvs.

Și pisicuța, mânca-i-ar mama botișorul ei!

Trecem prin Rebrîșoara, comună cu nume mic și-ntindere mare. Locuitorii ei - români harnici - sunt buni gospodari și creștini evlavioși. Au cooperativă bine condusă și o băncuță populară. Dacă și-ar plăti părțile sociale subscrise, ar fi și cei mai de treabă.

Când ieșim din sat, tovarășa mea de drum se gândește la ceva. Stă tot răzimată cu bărbia în palmă și nu zice nimic.

- Vă mai doare mușcătura? - o întreb eu.

- Nu mă doare, da' mă gândeau la destinul omului, domnule, că mare lucru e! Iaca, pantofii ăștia ai mei, încă din anul trecut mă hotărâsem să-i cumpăr. Atunci i-am văzut în vitrină și de atunci i-am tot pândit până ieri. Dacă au fost să fie ai mei, ai mei sunt. Nu i-a cumpărat nimeni. Mare lucru, nu-i așa?!

- Așa e, doamnă.

- „Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus” - zice proverbul.

Și-n picioare, doamnă.

Trecem prin mai multe sate.

Șoseaua se ține paralel cu Someșul, care - prin regiunea asta - e mic și furios, tocmai ca un pipernicit și gălăgios. De o parte și de alta, dealurile pun curiozități neastâmpărate semne de întrebare, făcându-te să-ți răsucești gâtul în dreapta și-n stînga, la fiecare cotitură, căci fiecare îți arată alte linii, alte rotunzimi și alte nuanțe de culori.

În Sângeorz-Băi ne oprim într-un parc plin de arbori și vizitatori. Bem apă minerală „Hebe” de-a dreptul de la izvor. E un fel de sifon mai bun, după gust de două feluri, ieșit din fabrica naturii fără combinații create-n laborator de către savanți. La plecare suntem mai puțini.

Pe podul din sat, curbă sură aruncată peste râu, o doamnă cu umbrelă roșie, ciuperca atârnată-n gol, pescuiește cu undița.

În fundul orizontului, munții Rodnei par garduri uriașe de nori.

Motorul turuie neobosit și aleargă. Unei călătoare îi vine rău. Nu-i autobuz acela în care nu-i vine nimănui să leșine și să vomeze.

- Știți, domnule, că eu sunt văduvă - anunță tovarășa mea - și vreau să...

Zeno PRECUP

- Regret, doamnă, dar eu nu vreau, deocamdată, să mă-nzor - îi răspund repede, ca nu cumva să mă pomenesc cu propuneri precise.

- Ei, domnule, domnule, mi se pare că dumneata vrei să mă iei în căruță - zice ea. Nu vreau să mă mărit, da' am o fată și...

- Vreți s-o măritați cu mine?

- Nu, domnule, că nici nu-i aici. Dar ca văduvă mă lupt s-adun câte ceva pentru ea și mă obosesc și io câteodată; de aceea mă duc la țară.

- Da' nu stați mult, nu-i așa?

- Nu. După două zile viu acasă, că nu-mi place la țară...

IV

Suntem în Rodna.

Mă despart de doamna, dorindu-i petrecere bună.

- Mulțumesc - zice ea, scuturându-și cu mâna rochia stârcită și-ndoită în autobuz ca o factură în dosarele cooperativelor de consum.

Îmi caut cameră, dar la hotelurile de aici nu găsesc decât una cu patru paturi. Mă tem de anumiți „chiriași”. Plec în altă parte. Ca și în Năsăud, și aici piața e un fel de stradă lată străjuită de clădirea preturii, câteva prăvălii și un loc viran pentru o viitoare biserică. În fund, pe locul acesta, pozează triste și sure zidurile de piatră ale unei foste cetăți țărănești.

În piață o răgesc pe domnuca, stând cu poșeta și geamantănașul în fața primăriei.

- N-ați plecat, doamnă?

- Plec îndată. Mi-am găsit și o tovarășe - răspunde ea veselă și-mi arată o țărâncuță care așteaptă resemnată și tăcută, plecarea.

Îmi continui drumul spre cooperativă, unde nu găsesc pe nimeni. Locuința îmi găsesc într-o familie cunoscută și foarte primitoare. Cu atât mai mult cu cât e acasă și domnișoara, pe care o invit și ea, drăguță cum e, primește să mergem la plimbare.

Comuna e mare și împrăștiată la poalele munților. E un fel de capitală a ținutului și întotdeauna se văd țărani și domni din „provincie” sosiți aici după treburi și, eventual, după dreptate la judecătorie. Într-o margine a pieței este o laviță pe care mereu șade cineva.

Domnuca e tot unda am lăsat-o.

- Știți că mi-am găsit și căruță - mă informează ea fără s-o-ntreb și-mi arată o teleagă fără scânduri, la care sunt prinși doi călușei.

A doua zi încep să lucrez după cum promisem instrucțiuni de la centrală. Alerg în dreapta și-n stânga. Am plăcerea să cunosc mai mulți domni care trăiesc în bună-nțelegere, ca frații într-o familie.

Nu se poate însă umbla prin comună fără să treci prin piață, căci străzile - trei sau patru mai mari - și ulicioarele, toate duc aici, după cum în Imperiul Roman toate drumurile duceau la Roma.

Tot trecând prin piață ajung să fiu salutat de oameni pe care nu cred să-i mai fi văzut vreodată.

Unul mă și-ntreabă:

- Ce mai faceți? Ați mai vinit pe la noi?

- Da. Am vinit. Dar dumneata ce mai faci? Familia ți-e bine?

Omul rămâne cu gura căscată o bucată de vreme, apoi îmi răspunde:

- Bine, numai că eu n-am familie, domnule.

- Nu face nimic. O să-ți deie Dumnezeu, că-i bun și mare alduitul.

Omul cascadează gura și mai mare. De abia acum văd că e un moșneag trecut peste nădejtile

Autobuz – tren – căsucă

unui viitor cămin. Vina neatenției mele este a domnișoarei pe care am cunoscut-o ieri înainte de amiază. Aseară am privit împreună stelele și ne-am plimbat până la gară. A fost cu noi și domnișoara gazdei. M-am găsit astfel între două și m-am simțit bine, căci „între două nu te plouă”, după cum vine vorba. Nu m-a plouat de loc. Pentru acest motiv, comuna e plină de praf.

A treia zi trebuie să plec și-mi pare rău că tocmai acum dau peste o bucată de trotuar asfalt. E așezat în fața câtorva prăvălii în așa fel că nu te poți urca pe el decât pe la capete. La margine e ca un perete. N-am avut noroc să mă plimb orășenește pe lungimea lui de câțiva metri.

Fetele mă conduc la gară; Pe când sosim îmi vine-n minte că nu trebuie să ne grăbim. Aș fi putut să-ntârziiu trenul și n-ar fi fost nici o supărare.

M-așez la-ntâmplare pe o bancă și mă gândesc la raportul pe care trebuie să-l înaintez.

Cineva mă-ntreabă pe neașteptate:

- Acuma vă reîntoarceți?

E domnuca plecată la țară să se refacă de oboseala văduviei și a unei fete de măritat.

- Da, doamnă; acum. Dar dvs. cum v-ați petrecut?

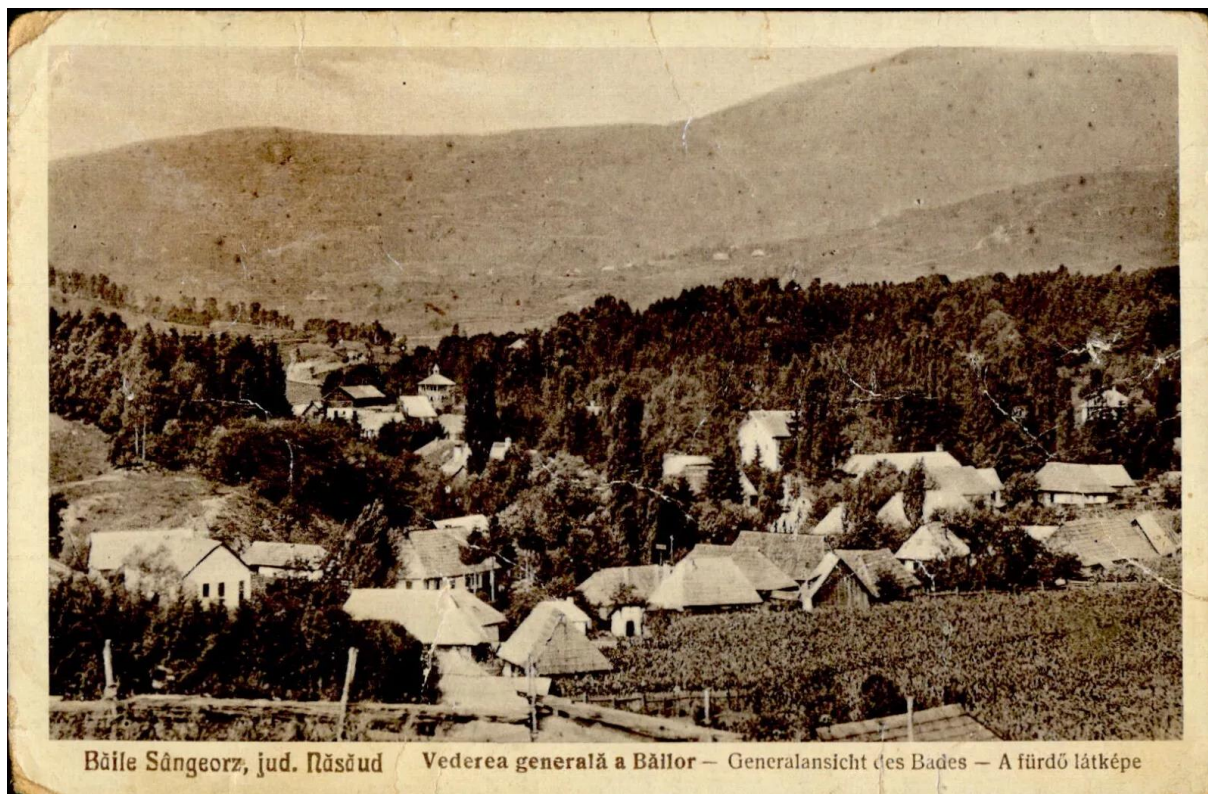
- N-am fost acolo, că mi s-a-ntâmplat ceva rău. S-a răsturnat căruța și mi-am sclintit piciorul. Astfel m-am întors din drum și am stat la doctor pân-acum. Nu-i bine să pleci de acasă. Nu știi ce te-așteaptă.

- V-am spus eu că destinul omului e scris și-n picioare.

Domnuca e amărâtă și privește nicăieri cu ochii pierduți mult, mult. Apoi oftează nostalgic:

- Să mă văd la căsuca mea, domnule! La căsuca mea...

Sursa: *Tribuna Ardealului*, Cluj, Anul IV, 1943, nr. 887, p. 1-2.

Băile Sângeorz, jud. Năsăud Vederea generală a Băilor — Generalansicht des Bades — A fűrdő látképe

Țărănimea transilvană luptătoare

EMIL BOȘCA-MĂLIN

Noul demnitar dl. Petre Nemoianu a rostit cu ocazia instalării la departamentul Agriculturii un cuvânt de binemeritat omagiu la adresa țăranimii noastre în general și în special a celei ardelene. Plugăria e singura realitate a Neamului Românesc, adevăratul rezervor ce rămâne neclintit acolo unde l-a descoperit istoria, înfruntând senină neconținută avalanșă a greului ce apasă pe umerii ei în primul rând.

Fiu al plaiurilor bănațene, dl. Petre Nemoianu cunoaște bine sufletul țăranimii din Transilvania ce a întrupat întotdeauna imperatiile Destinului Românesc de acolo. Veacuri de-a rândul ea a stat de strajă în cetatea românismului făurindu-și viața și drumurile istoriei din citaniile ceasloavelor, țăranii au stat și au înfruntat vânturile cu privirile mereu ațintite la licărirea tainică a nădejzilor ce urcau spre însoirile Dezrobirii.

Nicăieri nu se poate constata mai evident ca în Transilvania că Neamul a trăit printr-o singură pătură: țăranimea.

Clasa de mijloc - burghezimea - abia dacă s-a ivit la sfârșitul veacului trecut, după 1872 (data desființării breslelor în care erau primiți numai meseriașii unguri și sași), deși nume de comercianți și meșteșugari români găsim începând de la sfârșitul secolului al 18-lea, în toate centrele. Importanța numerică a acestei burghezii era foarte mică. O statistică oficială din 1910 ne arată că procentul comercianților, meseriașilor și industriașilor români era de abia 2,65 %. Clasa mai importantă în Transilvania era cea a intelectualilor. Conturată după 1600, în lumina satelor prin preoții și învățătorii atât de temuți de toate regimurile trecute, ea s-a dezvoltat, luând în mâinile ei toate destinele poporului, abia după 1800. Dintre intelectuali, profesioniștii liberi: avocații și funcționarii de la bănci, au fost acei care au jucat cel mai mare rol în opera de descătușare, primii în desfășurarea și organizarea rezistenței politice iar al doilea prin ridicarea vieții economice.

După multe suferințe și sângeri istorice clasa țăranimii românești din Transilvania, iobagă pe propriul său pământ, nădăjduia că zorii anilor 1848-49 îi vor aduce libertatea economică. Într-adevăr, în 1848, sub influența reformelor din Apus, se șterge iobăgia în Ardeal și Ungaria, sfârșind o epocă de neomenoasă împilare, dar deschizând una de luptă aspră pentru fundamentarea unei vieți noi. Abia acum după crearea proprietății libere țărănești începe adevărata luptă, cu nobilimea străină la lumina drepturilor ce nu mai puteau fi șterse. Încep serii de procese urbariale între foștii iobagi și boieri, continuate cu lungi conflicte izvorâte din comasarea din 1880, când întreg pământul fertil era luat de marii proprietari, prin complicitatea tacită a autorității de stat coruptă. Țărănimea ajunge în aproape aceiași situație ca înainte de 1848. Lipsită de credit, apăsată de oficialitate și boicotată de clasa de mijloc a burgheziei străine, ea și-a îndreptat privirile numai spre izbăvirea intelectualității eroice din acea vreme care și-a încordat toate puterile spre a înființa instituții bancare. În astfel de împrejurări a luat ființă Banca „Albina” în 1872 și apoi, treptat, peste 150, câte erau în 1914. Cu ajutorul băncilor - acele „bănuțe românești ce nu-și au scrisă încă istoria - țăranimea a început cumpărarea pământului furat de nobilime. El luneca în loturi mici din mâinile aristocrației

Emil BOȘCA-MĂLIN

corupte în acelea muncitoare ale micilor proprietari români, producându-se acel proces de „democratizare lentă dar irezistibilă”, cum însemna un bărbat român. Presa străină, sesizând „pericolul acaparării pământului nostru de către valahime”, a cerut măsuri pentru împiedicarea cumpărărilor, cea ce n-au întârziat să vină. Între acestea amintim faimoasa ordonanță a lui Mezösy - reeditată și în vremile de azi - prin care se crea dreptul de preemțiune al Statului. Datorită asupririi populației noastre, din aproape 1.100.000 familii românești, 874.566 avea moșii supt 4 junghere, iar 720.216 familii erau „zilere”. adică lucrătoare fără de nici un fel de pământ. Jumătate din norodul românesc din Transilvania a trăit ca părtași ori muncitori agricoli. A trebuit să vină reforma agrară, inițiată mai întâi de Consiliul Dirigent Român înfăptuită de Regele Ferdinand, după Unirea cea Sfântă și să repare în bună parte inegalitățile trecutului, 74 % români primeam pământ.

Pentru glia sa, țăranul transilvan s-a bătut veacuri de a rândul cu asupritorii,

El nu cunoaște altă lume decât aceea a Dreptății, a Libertății și Pământului. Nici o țăranime din lume n-a făcut atâtea revoluții, ca cea ardeleană, pentru Pământ, și nu vom pași în nici o istorie a veacurilor unul care să se poală măsura cu fanta năprasnicului Horia cel ce a despicat cu sabia destinul transilvan.

A spus deci un mare adevăr dl. Petre Nemoianu numind țăranimea transilvană „țăranimea luptătoare”. Că e bine să se știe: azi, ca și mâine, plugarii ardeleni au dat cel mai mare contingent de ostași pentru luptele de acum.

Sursa: *Curentul*, București, Anul XVII, 1944, nr. 5823, p. 1.

ANUL „CARDINAL IULIU HOSSU”

Din apostolatul I. P. S. Sale Iuliu. O noua vizită canonică în Eparhia de Cluj-Gherla

Puternica comună grănicerească Feldru caută să nu fie cu nimic mai pe jos decât celelalte comune grănicerești, întru a-și manifesta sentimentele de sinceră dragoste și fiască alipire față de Arhiereul iubit, primindu-l cu tot atâta căldură și însuflețire.

De altfel pentru a nu cădea prea des în păcatul repetiției, acum când vizitația s-a sfârșit și când cunoaștem în amănunte tot ce s-a petrecut în cadrul primirilor făcute arhiereului - găsim de bine să arătăm, că în tot cursul vizitațiilor I.P.S. Sa a fost primit cu o dragoste și însuflețire care nu se poate descrie decât simți. Numai aceia, care a avut fericirea să fie martorul ocular al scenelor impresionante până la lacrimi, își poate face o idee clară, despre tot ce s-a petrecut în această caldă îmbrățișare dintre Părinte și Fii.

Drumul arhiereului prin vestita țară a cătanelor negre, a fost cu adevărat și fără pic de exagerare spus, un drum de triumf. Măndrele cete de călăreți, bine vestitoare a bucuriei din suflete, apoi ploaia de flori, mulțimea de coroane și flori așternute în calea arhiereului, precum și furtunoasele urale izbucnite spontan din toate piepturile, au fost tot atâtea semne de bucurie asemănătoare acelora, de la intrarea triumfală a lui Isus în Ierusalim. Alesele și adânc simțitele discursuri de bun sosît, care răsunau din fruntea mulțimilor, postate în fața falnicilor porți triumfale și a bisericilor, au fost fără doar și poate expresia sinceră a puternicelor sentimente de fiască dragoste și alipire față de biserică și slujitorul ei, care, stăpâneau toate inimile.

În comuna Feldru au tălmăcit aceste sentimente dl. dir. înv. Iuliu Pop, primarul comunei, doamna Lucreția Mititean cu flori, iar la biserică vrednicul părinte Rusu. În cadrele serviciului divin I.P.S. Sa a predicat despre „împărăția fericirii”. Au urmat apoi recepțiile, vizite la 10 familii și plecarea spre comuna Prislop unde ploaia n-a putut scădea cu nimic fastul primirii. Au bineventat primarul comunal, d-șoara Maria Hordouan cu frumos buchet de flori, dl. înv. dir. Emil Anton, iar la biserică din fruntea unui sobor da preoți harnicul păr. Grigore Ciunterei parohul local.

În cadrele serviciului divin I.P.S. Sa a rostit o foarte impresionantă și instructivă predică despre „Taina botezului” și efectele ei minunate, în legătură cu viața Sf. Ioan Botezătorul, etc. După recepție și 10 vizite la credincioși, plecare spre puternica comună Maieru păstorită cu vrednicie de către părintele protopop Iuliu Pop. Au bineventat dl. dir. C. Partene, I. Barna, d-na V. Coruțiu, A. Scridon, străjer Cioncan Damaschin. Apoi în trăsură împodobită cu flori până la biserică unde întâmpină păr. protopop Iuliu Pop.

În cadrele liturghiei, cu 300 cuminecări, I.P.S. Sa, îndreptându-se către cei 4.200 credincioși câți numără parohia, îi îndeamnă la statornicie în credința adevărată, singură mântuitoare. După recepții, masa oferită de familia ospitalieră a păr. Iuliu Pop, și mai multe vizite la credincioși. I.P.S. Sa se îndreaptă apoi spre falnica comună Rodna cu cei 60 călăreți ai ei, îmbrăcați în mândrul lor port național. Au spus alese discursuri de bun sosît d-nii locot. P. Cosma, primarul Axente Horoacă, Dr. Titu Pop, înv. Maxim Domide, d-na Ana Hogiu, dl. Gherasim Domide, preot rom.-cat. L. Baniy, iar la biserică vrednicul păr. protopop Simion Pop,

*Din apostolatul I. P. S. Sale Iuliu.
O noua vizită canonică în Eparhia de Cluj-Gherla*

care face istoricul bisericii vechi și noi, într-un foarte ales și documentat discurs.

În cadrele serviciului divin I.P.S. Sa, pornind din cuvintele: „Tot cel ce va chema numele Domnului, se va mântui”, a rostit o foarte impresionantă cuvântare, întărind sufletele în credința și dragostea lui Isus.

După recepție, vizite la credincioși și banchet cu frumoase toasturi, I.P.S. Sa ridicând paharul pentru Părintele Creștinătății și Maiestatea Sa Regele, plecare spre comuna Rebrișoara. Fruntașa între fruntașe, comuna Rebrișoara cu cele 5.600 suflete ale ei, în plină sărbătoare, își așteaptă pe mult doritul oaspe, care sosea dinspre Rodna. Au salutat dl. Irini Onișor, vătaful celor 40 călăreți trimiși întru întâmpinare, apoi primarul Ani Anton, înv. Macedon Pop în numele A.G.R.U.-lui, doamna preoteasă Mihalca cu flori pentru Reuniunea Mariană, dl. înv. dir. N. Burduhosu și preoții locului E. Irini și I. Mihalca, care au prezentat Arhiereului Crucea și Evanghelia.

În cadrele liturghiei, cu multe cuminecări, I.P.S. Sa, pornind din cuvintele Evangheliei „Mulți credeau în el, iar unii să îndoiau”, a rostit o magistrală cuvântare despre puterea credinței, reținută de marile mulțimi cu lacrimi de bucurie.

După liturghie au urmat recepțiile, vizite la credincioși și masa, apoi plecarea spre filia: Gersa unde s-a oficiat Litia cu rugăciuni pentru vii și morții comunei. În cadrele serviciului divin I.P.S. Sa a stropit cu agheasmă pe credincioși, a predicat despre „Adevărata închinăciune și rugăciune”, și a cercetat mai mulți credincioși la casele lor, apoi s-a îndreptat spre comuna Parva situată în poalele munților Bârlea. Au bineventat tânărul Alexa Coșbuc din fruntea călăreților, primarul Ștefan Lupu, dl. înv. Victor Neamț, d-șoara M. Dăneț cu flori, dl. I. Strugar în numele A.G.R.U.-lui, d-na Maria Strugar în numele Reuniunii Mariane. De la poarta a III-a până la biserică, I.P.S. Sa a fost condus într-o trăsură îmbrăcată în flori și trasă de 40 persoane. Aici a bineventat adânc simțit harnicul părinte Gheorghe Coșbuc în numele credincioșilor, constituit pentru vredniciei preoțești paroh.

În cadrele liturghiei I.P.S. Sa a cuminecat mai mulți credincioși și a rostit o puternică cuvântare despre: „Dumnezeirea lui Isus”. După recepții, vizite la credincioși și masa, plecare spre comuna Lușca unde întâmpină studentul Ioan Ciorceriu în numele călăreților, clericul Ioan Mititean, dl. înv. Anton Pop și păr. Ion Chita în numele credincioșilor. Și aici s-a oficiat Litia cu sărutarea Sf. Cruci, stropirea cu agheasmă, predică, apoi vizite la credincioși și plecare spre comuna Salva cu însuflețite discursuri de bun sosir rostite de primarul comunei Oproaie, fetița M. Cotuțiu cu flori, d-na Dionisie Picui, iar la biserică venerabilul preot Iuliu Morariu în numele credincioșilor, d-șoara Lucia Morariu predând flori. În cadrele liturghiei mulțime de cuminecări și predică despre „Credința vie”. Cu acest prilej I.P.S. Sa, în semn de recunoștință pentru merite preoțești pe vrednicul părinte Iuliu Morariu, în bucuria generală a celor prezenți, îl constituie protopop onorar cu drept de a purta brâu roșu.

După liturghie, recepții, vizite la credincioși, masa oferită de familia ospitalieră a păr. Iuliu Morariu și plecare spre comuna Coșbuc, unde Arhiereul este primit cu multă dragoste. Bineventează de primarul comunei, casierul Ipate Bugnar, iar la biserică de tânărul și însuflețitul preot Emil Demian în numele credincioșilor. După Litie cu predică sărutarea Sf. Cruci, urmează la casa parohială recepții, masa, apoi vizite la credincioși și plecare spre comuna Bichigiu unde bineventează în numele călăreților elevul Mircea Pop, d-na Pop în numele Reuniunii Mariane, fetițele Sabina și Valeria Pop cu poezii și flori, iar la biserică vrednicul preot local Ioan în numele credincioșilor. Până la biserică I.P.S. Sa a fost condus în sunetele puternicei fanfare din comuna Telciu.

În cadrele liturghiei s-au cuminecat mulțime de credincioși, I.P.S. Sa rostind o impresionantă cuvântare cu caracter general, reținută cu recunoștință de mulțimi. După liturghie, recepții, vizite prin comună și masa oferită de familia ospitalieră a păr. Pop, apoi ple-

*Din apostolatul I. P. S. Sale Iuliu.
O noua vizită canonică în Eparhia de Cluj-Gherla*

care spre ultima comună din șirul lung al vizitației Sângeorz-Băi, cu sfințire de biserică și adunarea generală a A.G.R.U.-lui din eparhia de Cluj-Gherla.

Cu festivitățile religioase culturale, desfășurate în zilele de 9-10 iulie a. c. în Sângeorz-Băi, coincide încheierea vizitelor canonice ale I.P.S. Sale Episcopul Iuliu Hossu, făcute în granița nășăudeană.

Festivitățile au fost prilejuite de trei solemne momente religioase-culturale și anume:

- 1) Vizita canonică a I.P.S. Sa Episcopului Hossu;
- 2) Adunarea generală a A.G.R.U.-lui din eparhia de Cluj-Gherla;
- 3) Sfințirea frumoasei și noi biserici din Sângeorz-Băi.

PRIMIREA ARHIEREULUI

Întru întâmpinarea I.P.S. Sale, care a sosit în comună sâmbătă în 9 Iulie orele 5 p. m., dinspre comuna Bichigiu a ieșit toată suflarea comunei, înmulțită cu oaspeții băilor și reprezentanții A.G.R.U.-lui sosiți și primiți aici și ei cu fast cu câteva ceasuri în urmă. După alesele și adânc simțitele discursuri de bun sosit rostite de reprezentanții autorităților locale, minunatul cortegiu, format din marea mulțime cu fâmfara corpului Grănicerilor de Gardă și falnic banderiu de călăreți în frunte, s-a îndreptat spre măreața și frumos împodobita biserică, care urma să fie sfințită cu acest prilej. Aici a spus, din fruntea celor 22 preoți îmbrăcați în ornate adânc simțite, cuvânt de bun sosit în numele buni lor credincioși, - fericiți că li se încoronează opera - vrednicul părinte protopop Aurel Chintăuan și păr. Anton Buga, preot al II-lea. Urmează apoi partea întâia a consacrării. I.P.S. Sa, asistat fiind de 22 preoți.

În cadrele liturghiei de a 2-a zi I. P. S. Sa cu concelebrarea acelorași preoți, a terminat sfințirea bisericii, a cuminecat un mare număr de credincioși și a rostit o magistrală cuvântare despre „Credința adevărată”, propovăduită din ușile altarelor, tot atâtea cetăți ale credinții predicată de însuși Isus Hristos. După liturghie, au urmat apoi ședințele A.G.R.U.-lui, apoi recepții, vizite și masa.

În legătură cu vizitele canonice ale I.P.S. Sale Episcopului Iuliu Hossu care, prin vizitația canonică făcută în decurs de 16 zile în 24 comune din vicariatul Rodnei, a inaugurat o nouă vizitație a vastei eparhii de Cluj-Gherla, ținem să ne facem interpretul mulțimilor, care văd în aceste cercetări la fața locului a credincioșilor, adevăratul apostolat cerut de Hristos învățăceilor Săi și deodată de spiritul vremii în care trăim.

Efectele minunate ale celor peste 1.200 vizitații, săvârșite cu prețul atâtor jertfe și neînchipuite oboseli în decurs de peste două decenii, le vestesc peste veacuri marele număr de mărețe biserici, școli și case parohiale, răsărite în această eparhie, exclusiv din îndrumările și îndemnul părintesc al aceluia care, neobosit, s-a dovedit întru împlinirea poruncii Domnului, străbătând cu vreme și fără vreme toate văile, văgăunele și colinele, pentru a propovădui cuvântul mântuirii tuturor fiilor încredințați păstoririi lui. Cuvântul Evangheliei, propovăduit cu atâta dragoste și suflet, nu poate rămâne fără rod. Ne-o dovedește aceasta și multele asociații religioase, răsărite pe urma acestei munci fără precedent, în istoria bisericii, săvârșită de I.P.S. Sa Episcopul Iuliu Hossu, adevăratul Apostol al zilelor noastre.

I.P.S. Sa va avea recunoștința supremă a muncii prestate: „Evanghelia păcii și dragostei”, pe care a propovăduit-o vreme de peste două decenii și continuă a o propovădui cu același elan de însuflețire și dragoste, a biruit și va birui.

Întru mulți ani Stăpâne!

Sursa: *Curierul Creștin*, Cluj, Anul XX, 1938, nr. 17-18, p. 122-127.

Misiunile sfinte conduse de Leon Manu în granița nășăudeană

ALEXANDRU DĂRĂBAN

La sfârșitul Primului Război Mondial, când popoarele din defunctul Imperiu austro-ungar și-au asumat propria soartă, în virtutea principiului wilsonian al autodeterminării naționale, atât Întâistătătorii Bisericii Române Unite cu Roma, împreună cu clerul din dieceze, cât și oamenii politici transilvăneni de confesiune greco-catolică, au acționat, cu precădere, în slujba interesului național, acela al făuririi unității statale, într-una și nedespărțită patrie indivizibilă. Ilustrative sunt contribuțiile episcopilor Iuliu Hossu (viitor Cardinal) și Demetriu Radu, precum și ale corifeilor politici Iuliu Maniu, Ștefan Cicio-Pop, Gheorghe Pop de Băsești, membrii marcanți în prezidiul Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918. De asemenea, la sate și orașe, preoții greco-catolici s-au implicat cu devotament în organizarea Consiliilor și Gărzilor Naționale Române, precum și alegerilor pentru deputați la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia¹.

Unul dintre acești veritabili „Apostoli ai Marii Uniri” a fost preotul și ieromonahul basilitan Leon I. Manu (1883-1958), membru în Marele Sfat Național de la Alba-Iulia, Președinte al Consiliului Național Român și Primar al Hațegului, cleric martirizat în Gulagul comunist din România, după anul 1948. Ani la rând, asupra biografiei starețului Leon Manu de la Prislop, a stăruit o aparentă nebuloasă, poate și datorită conului de umbră impus de regimul comunist, după desființarea samavolnică a Bisericii Române Unite cu Roma, în 1948.

Potrivit datelor consemnate de torționarii bolșevici în „Fișa matriculă nr. 159/1956 a deținutului politic Manu Leon de la Penitenciarul Gherla”, acesta s-a născut în părțile Bistriței, în comuna Căianul Mic, în ziua de 1 aprilie 1883, ca fiu al lui Ioan și Candidia Manu, ambii învățători. La botez, i s-a dat numele Iulian. După studiile elementare și gimnaziale, a urmat teologia pastorală la Academia Greco-Catolică din Gherla. În anul 1905, a fost tuns în monahism, intrând în Ordinul basilitan, la Mănăstirea Maria-Pócs. Potrivit mărturiilor memorialistice consemnate de canonicul dr. Nicolae Brânzeu, tânărul Manu «s-a călugărit cu numele Leo, în Ordinul „Sf. Vasile cel Mare”. În Biserica (Română) Unită, nefiind restaurat ordinul călugăresc (basilitan), conform hotărârii Conciliului Provincial nr. II din 1882, el s-a dus la ruteni, unde, în cele din urmă, a ajuns starețul vestitei Mănăstiri Maria-Pócs... În 1910, părintele Manu, renunțând la frumoasa situație care o avea la ruteni, s-a pus în serviciul restaurării Ordinului („Sf. Vasile cel Mare”), la noi. S-a așezat la Prislop (comitatul Hunedoara – n.n.), unde, în curând, s-a format o mică familie călugărească»².

Astfel, în anul 1911, era instalat ca egumen al Mănăstirii Prislop, în comitatul Hunedoarei. Vicarul foraneu de Hațeg, dr. Iacob Radu, îl caracteriza pe tânărul stareț în următorii termeni: „În primăvara anului 1911, s-a așezat la mănăstirea noastră Cuvioșia Sa P. Leon I. Manu, fost egumen al vestitei mănăstiri rutenești de la Maria-Pocsi... Și cunoscând zelul, priceperea și spiritul de jertfă de care Cuvioșia Sa este însuflețit, avem nădejde că mănăstirea, odinioară atât de săracă și părăsită, nu numai va înflori și se va întări, dar va fi și maica altora, care încă așteaptă să fie scoase și ridicate din ruină și părăsire, și mai întâi mănăstirea de la Plosca, care

¹ Dorin Petresc, „Un stareț de la Prislop, cel dintâi primar român al orașului Hațeg și martir al credinței, propus pentru canonizare la Vatican!”, în Replica, 1 noiembrie 2019, accesat în 12.05.2025.

² Ibidem.

încă e pusă sub îngrijirea dânsului”.

Într-un articol, preotul monah Augustin Pop creiona începutul administrării centrului monahal de la Prislop de către ieromonahul Leon Manu: „În primăvara anului 1911, sosește la mănăstire Părintele călugăr Leon I. Manu, de la Mănăstirea ruteană din Maria-Pocs. De acum, mănăstirea se ridică grabnic din sărăcia și părăsirea ei. Biserica se repară din nou, se zugrăvește, se împodobește, ca și odată de mult, pe vremea Zamfirei... Praznicele mănăstirii se țin cu mii de oameni și cu mulți preoți. Creștinii din depărtări tot mai mari aleargă la mănăstire, să se pună sub scutul Maicii Domnului și să ceară ajutor Ei. În sfârșit, în vara anului 1913, însăși icoana Maicii Domnului vine înapoi de la Blaj, să-și cuprindă locul ei de strămoșie... Acum dar, mănăstirea Prislopului a pornit din nou spre o viață înfloritoare”¹.

Împreună cu protopopul dr. Nicolae Brânzeu, în 1916, Leon I. Manu fondează și editează, la Mănăstirea Prislop, revistele „Calea Vieții. Învățăture creștinești pentru poporul românesc” și „Cuvântul Adevărului”.

De menționat că, fratele său, preotul Iulian Manu, a păstorit Parohiile greco-catolice Fărcădinul de Jos și Fărcădinul de Sus, cu filiile Crăguiș și Găuricea, din Țara Hațegului. De asemenea, a mai avut un verișor, pe dr. Dumitru Manu (1889-1952), care a devenit profesor la Academia Teologică Unită din Cluj și s-a afirmat în viața politică interbelică, ajungând deputat de Cluj al Partidului Național Țărănesc².

Prefacerile pe tărâm politic, de la finalul Marelui Război, îl găsesc implicat ca portstindard al cauzei naționale în Ținutul Hațegului și nu numai. În preajma memorabilului act de la 1 Decembrie 1918, a editat, la Hațeg, gazeta „Țara Hațegului. Organ al Sfatului Național Român”, cu rol mobilizator în realizarea unității statale.

Probatoriul documentar arhivistic, respectiv o Situație a celor „care s-au distins și au câștigat merite pentru cauza Unirii Ardealului și Banatului cu Țara mamă”, certifică faptul că, în 1918, starețul Mănăstirii Prislop – Ieromonahul Leon Manu a fost ales Președinte al Consiliului Național Român Hațeg, respectiv Primar și prin urmare cel dintâi edil român al orașului.

A făcut parte și din Marele Sfat Național. Alte surse memorialistice susțin că a condus chiar delegația românilor din orașul Hațeg, la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, de la 1 Decembrie 1918.

Pentru o perioadă de timp, în 1919, părintele Leon Manu a păstorit obștile greco-catolice de la Fărcădinul de Jos, Fărcădinul de Sus, Crăguiș și Găuricea, acolo unde slujise fratele său, preot, decedat de tuberculoză³.

În perioada interbelică, timp de un deceniu, între anii 1920-1930, părintele Leon Manu a desfășurat o intensă activitate misionar-pastorală, în mijlocul credincioșilor greco-catolici emigrați în Statele Unite ale Americii, ca preot al Parohiei „Sfântul Mihail” din Aurora, Illinois. Aici, s-a implicat în repararea și repictarea bisericii, a contribuit la înființarea corului și fanfarei, a Clubului Athletic Român, precum și a unor echipe de baseball și fotbal. Peste ocean, Leon Manu a îndeplinit și funcțiunea de director spiritual al „Uniunii Societăților Române Greco-Catolice din Statele Unite ale Americii de Nord”. Din partea acesteia, alături de o delegație de credincioși români, preotul Leon Manu a răspuns invitației lui Iuliu Maniu, fiind prezent la Alba-Iulia, în 1929, la serbările național-patriotice dedicate primului deceniu de la înfăptuirea Marii Uniri⁴.

Reîntors din America, în 25 martie 1934, părintele Leon Manu a păstorit, pentru un răstimp, Mănăstirea Bixad și a fost numit ca prim egumen al Mănăstirii basilitane de la Moisei,

¹ Ibidem.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

Misiunile sfinte conduse de Leon Manu în granița nășăudeană

în Maramureș, unde a organizat cateheza și pietatea populară, prin ținerea de Misiuni Sfinte și pelerinaje¹.

La chemarea Episcopului Iuliu Hossu, începând cu data de 20 septembrie 1936, Leon Manu a slujit în Dieceza Română-Unită cu Roma, Greco-Catolică, de Cluj-Gherla, fiind paroh la Cluj-Mănăstur II.

După scurt timp, a preluat destinele Mănăstirii greco-catolice de la Nicula, în calitate de egumen, fiind ultimul stareț greco-catolic al acesteia, până la desființarea de către comuniști a Bisericii Române Unite cu Roma, în 1948.

La nivel mitropolitan, în baza Decretului Congregației pentru Bisericele Orientale din 8 iunie 1937, a lua ființă Provincia Română a Sfântului Vasile cel Mare, în conducerea căreia a fost numit și preotul Leon Manu.

Apostolatul prin cuvântul tipărit l-a ilustrat printr-o serie de lucrări omiletice, precum cele intitulate: „Predici Mariane” (Satu-Mare, 1928), „Predici și chestiuni pastorale” (Cluj), „Păstorul sufletelor” (Cluj), „Adevăruri veșnice” (Cluj), „Cuvântul Domnului” (Cluj). De asemenea, la tipografia Mănăstirii Bixad, între anii 1932-1940, s-a preocupat pentru reeditarea revistei de omiletică pastorală „Cuvântul Adevărului”².

După răpirea Ardealului de Nord, ca urmare a Dictatului de la Viena (1940), ieromonahul Leon Manu, alături de întreaga obște monahală de la Nicula, au îndurat vicisitudinile regimului hortist. Pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial, îl regăsim nominalizat în corpul profesorilor de la Academia teologică a Blajului, deși nu știm dacă s-a mai putut prezenta la post³.

Odată cu desființarea abuzivă a Bisericii Române Unite, în 1948, Ordinul „Sf. Vasile cel Mare” a fost scos în afara legii, iar călugării smulși din mănăstirile lor, date de comuniști în folosința Bisericii Ortodoxe Române. Pe cei care au refuzat convertirea la ortodoxie autoritățile comuniste i-au prigonit și arestat, sub diverse motive. Unii dintre aceștia, mai „norocoși”, au supraviețuit închisorilor, continuând să trăiască o viață monahală printre laici. Într-un atare context, verișorul preotului Leon Manu, profesorul de teologie dr. Dumitru Manu, a manifestat împotriva dizolvării abuzive a Bisericii greco-catolice, fapt pentru care, în 1948, a și fost arestat, la Cluj, pentru activitatea „de instigare religioasă”.

După 1948, a urmat perioada clandestinității și persecuției. Alături de ierarhi și cler, călugării au avut de suferit și ei. Cei mai activi monahi basilitani în rezistența greco-catolică au fost părinții Leon Manu și Augustin Silvestru Prunduș, din care cauză au și „plătit” proporțional.

Părintele Leon Manu s-a ascuns în comuna Bucov, din părțile Ploieștiului, de unde, deseori, se deplasa, în secret, la Cluj și București, pentru a ține legătura cu preoții și călugării care refuzaseră convertirea confesională. Cu Nunțiatuara Apostolică din România, respectiv Ambasada Vaticanului, acesta a colaborat, până la închiderea ei, în 7 iulie 1950, pentru a oferi date referitoare la situația din România și a primi anumite călăuziri pe linie bisericească, dar și pentru a prelua diferite ajutoare bănești, destinate preoților și monahilor din rezistență. Împreună cu părintele Prunduș, a distribuit manifeste împotriva trecerii silnice a greco-catolicilor la ortodoxie. În atare împrejurări vitrege, ieromonahul Leon Manu a știut să lucreze conspirativ, spre a nu-și expune confrății, după mai vechile reguli ale „Bisericii din catacombe”, astfel încât, organele represive ale statului nu i-au dat de urmă, timp de cinci ani, până când a fost arestat⁴.

Între timp, în anul 1952, verișorul său, deputatul P.N.Ț. de Cluj și prof. dr. Dumitru Manu

¹ Ibidem.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

a fost reținut din nou de Direcția Generală a Securității Statului, murind la închisoarea Văcărești, în anul 1952.

Pentru activitatea sa în slujba Bisericii, părintele ieromonah Leon Manu a suferit două perioade de detenție, jertfindu-se pentru Credința sa. Prima dată, arestat la 23 septembrie 1953, i s-au imputat faptele: „Activitate religioasă”, „A făcut slujbe clandestine” și „Instigare”. A fost închis la Cluj, Jilava și Timișoara, vreme de un an și jumătate, până în 16 februarie 1955. După eliberare, s-a stabilit la Cluj (într-o locuință de pe strada Voltaire, la nr. 20).

În ziua de 12 august 1956, participă la manifestația anticomunistă din fața Bisericii Piariștilor de la Cluj, în care s-a cerut acordarea libertății Bisericii Române Unite cu Roma și eliberarea clericilor arestați.

A doua zi, pe 13 august 1956, l-a ridicat securitatea, pentru așa-zisa infracțiune de „Agitație”, și depus în temnițele comuniste de la Cluj și Gherla. Abia în anul 1957, Tribunalul Militar al Regiunii a III-a Militară îl condamnă la o pedeapsă de 9 ani închisoare corecțională, pentru fapta de „instigare publică”, urmând ca pedeapsa să-i expire formal la 10 august 1965.

Însă, nu a putut supraviețui regimului de exterminare din pușcărie. A murit, în faimă de martir, în Penitenciarul Gherla, la vârsta de 75 de ani. Preotul Alexandru Rațiu era vecin de celulă cu el și, peste ani, rememora: „La Gherla, în 1958 martie, a murit Preotul Leon Man, în celula alăturată, (nr.) 66”. Un alt confrate de suferință, preotul Vasile Andercău, precizează și ziua: „23 Martie”¹.

Din motive obscure, torționarii comuniști i-au tăgăduit și ascuns moartea la „secret de stat”, consemnând-o în actele închisorii, cu întârziere de aproape un an, la data de 14 februarie 1959! La cauza decesului, au trecut un indicativ conspirativ și lacunar „R.Z.”, adică „repausat în zarcă”, în carceră, la „neagra”. Însă, decesul său nu a fost înregistrat oficial.

Nu se știe nici cum l-au ucis și nici locul mormântului său! Iar, ca un record mondial funest, familia lui a izbutit să-i obțină un „Certificat de deces” de la Starea Civilă, abia după 47 de ani, în anul 2005! Oficial, comuniștii și criptocomuniștii, în ignoranța lor, l-au ținut „viu” aproape o jumătate de secol!

Deși au trecut peste șase decenii de la plecarea sa întru Domnul, nici în ziua de astăzi, justiția din România nu l-a reabilitat pe acest corifeu din „Generația Marii Uniri” și nici pe cei mulți, asemenea lui².

În cele ce urmează vă vom prezenta câteva dintre misiunile întreprinse de Leon Manu în câteva comune din granița năsăudeană, în perioada ocupației hortiste, când era egumen al Mănăstirii Nicula.

Primul popas duhovnicesc l-a făcut în frunțașă parohie Rodna. Pentru această parohie au fost zile de adevărată înălțare sufletească, biserica în tot cursul Sfințelor Misiuni a fost arhiplină, iar predicile misionarului au mișcat până la lacrimi sufletele credincioșilor. Cu această ocazie s-au împărtășit cu Sfintele Taine 1.114 suflete, credincioșii fiind pregătiți de Lazar Sângeorzan – parohul local. Pe lângă parohul local au contribuit cu ajutorul lor pastoral vicarul de Năsăud Simion Pop, Iuliu Pop – protopop și preotul Ioan Ilieșiu.

Pe lângă credincioșii plugari ai parohiei au luat parte și intelectualii din comună, aceștia din urmă mulțumindu-i părintelui Leon Manu. Toți, împreună, și-au manifestat sentimentele de înaltă recunoștință și mulțumită vrednicului misionar³.

Misiunile sfinte își continuau traseul stabilit pe Valea Someșului Mare unde se observa o stăruitoare în vederea ridicării moralului credincioșilor. În perioada 17-22 noiembrie 1942 au avut loc asemenea întâlniri în comuna Feldru, una dintre cele mai mari comune grănicerești, cu o populație de peste 3.500 locuitori. Această comună a fost în trecut una curat greco-catoli-

¹ Ibidem.

² Ibidem.

³ Tribuna Ardealului, Cluj, Anul III, 1942, nr. 453, p. 3.

Misiunile sfinte conduse de Leon Manu în granița năsăudeană

că, dar după Primul Război Mondial câțiva inși ajunși prizonieri în Rusia au adus cu sine baptismul și apoi ortodoxia. În Feldru era cea mai veche biserică greco-catolică din graniță, fiind construită în anul 1783. În biserică se păstra un iconostas care părea a fi rămas din vremuri bătrâne pictat, după toate probabilitățile de niște călugări moldoveni. De asemenea se mai găsea o interesantă icoană care reprezenta Preasfânta Treime binecuvântând pe Preacurata Fecioară Maria înconjurată de îngeri. O asemenea icoană mai era și în Ilva Mică, ambele fiind pictate de același pictor.

Pe perioada misiunilor sfinte poporul a cercetat destul de bine biserica, 800 de credincioși mărturisindu-se și împărtășindu-se în acele zile. La mărturisit au ajutat părintele vicar Ștefan Buzilă, precum și preoții Vasile Rusu din Ilva Mică și Anton Buga din Sângeorz-Băi. Părintele local, Traian Buzilă, a fost mulțumit de rezultatul sfintelor misiuni, știindu-se că nu de multă vreme a fost numit în această parohie. Tot cu această ocazie, în una dintre zile (sâmbătă) s-a prăznuit aniversarea a 25 de ani de păstorire a I.P.S. Iuliu Hossu când poporul a înălțat calde rugăciuni pentru o viață cât mai îndelungată pentru arhiereu. Duminică, după terminarea Sfintei Liturghii, s-a înconjurat biserica de trei ori, s-au făcut rugăciuni pentru cei trecuți la Domnul, preoți și credincioși, iar la urmă părintele misionar a împărtășit credincioșilor binecuvântarea Sfântului Părinte de la Roma¹.

Următorul popas duhovnicesc a fost comuna Maieru, una dintre cele mai vechi comune din granița năsăudeană. Din documentele publicate de către cei care s-au ocupat cu trecutul acestei comune, reieșea că prima biserică de lemn din această comună s-a ridicat în secolul al XIV-lea, în partea comunei numită Dragomana. Pe lângă această biserică era și o școală. Mai târziu, în secolul XVII, pe moșia Bobenilor (a familiei Bob), la o distanță de circa 100 metri de la biserică numită „cea nouă” s-a clădit o altă biserică din lemn, care, mai târziu, a fost mistuită de foc. În timp s-a clădit o altă biserică, pe locul unde se află „biserica cea nouă”. Lemnul de la această biserică s-a folosit pentru arderea cărămizilor pentru biserică cea nouă. Concluzionând, înaintea bisericilor existente au mai fost trei biserici.

Pe la anii 1816-1817 s-a clădit „biserica de peste apă”, construită din piatră care, mai târziu, s-a dovedit a fi neîncăpătoare. În această biserică s-au păstrat o serie de icoane vechi, de mare preș, din punct de vedere al picturii bisericești. Pe la 1872-1873 s-a clădit „biserica cea nouă”, cheltuielile pentru construcția bisericii, în mare parte, le-a suportat episcopul refugiat Dominic Zichy. Această a fost construită în perioada episcopatului lui Mihail Pavel, iar mai târziu a fost renovată și binecuvântată de canonicul dr. Octavian Domide.

Școala din comună era frecventată de peste 1.000 copii, fiind îndrumați de 12 cadre didactice, patru dintre ei fiind români.

Locuitorilor din Maieru le revenea gloria de fi primii în ceea ce privește numărul copiilor. Familii cu 8-10 copii erau ceva obișnuit pentru ei. Se menționa Ștefan Vranău a cărui familie număra 22 membri, Ioan Puiu Olar cu 20 membri.

În perioada 25-29 noiembrie 1942 s-au ținut și în această comună misiuni sfinte conduse de părinte Leon Manu, ajutați de preoții din comună, Iuliu Pop și Ioan Ilieșiu. Pe lângă aceștia au mai contribuit preoții Lazar Sângeorzan din Rodna, Gavril Pop din șanț și Anton Buga din Sângeorz-Băi. În cursul acestor slujbe s-au împărtășit 1.039 inși, iar Reuniunea Mariană din localitate s-a îngrijit de împodobirea bisericii². O altă comună care a făcut obiectul misiunii sfinte a lui Leon Manu a fost Șanț (Rodna Nouă), fiind ultima comună ca așezare de pe Valea Rodnei, de pe teritoriul căruia izvorăște Someșul Mare. Despre trecutul acestei comune, până la anul 1766, nu se făcea nici o pomenire. Gospodarii din Rodna Veche aveau fânețe până la 7 km. distanță de comună. Cu timpul și-au clădit case pe aceste fânețe unde își vărau și iernau vitele. Trecând vremurile, numărul celor ce au început să rămână la acele case a crescut simți-

¹ *Ibidem*, nr. 633, p. 3.

² *Ibidem*, nr. 641, p. 4.

tor. Militarizându-se granița, cei ce-și aveau casele la fânațe au primit ordin să-și clădească locuințele lângă drum, primind și grădini în acest scop. Pe la 1766 exista comuna, dar într-o oarecare dependență de Rodna Veche. Pe la 1773 devine comună de sine stătătoare sub denumirea de Rodna Nouă, iar în graiul poporului sub numele de Șanț, denumirea primind-o de la un șanț mare care completa linia de fortificații, obișnuite în acele vremuri, față de țările învecinate. În anul 1766 comuna avea 73 bărbați și 82 femei. La zece ani după militarizarea graniței, era consemnat că primarul comunei era un anumit Flamă, iar preot-capelan era Vasile Moisă, mai târziu numit Moisil. La data prezenței părintelui Leon Manu în această comună, curat românească, aceasta avea o populație de peste 2.300 locuitori.

Prima biserică existentă în această comună este menționată la anul 1733 care, la început, era pentru plăieșii ce aveau în atribuție paza graniței, controlul trecătorilor, strângerea vămii. Cu ocazia vizitei împăratului Iosif al II-lea în această zonă, din ordinul acestuia, biserica împreună cu casa din vecinătate au fost trecute în folosul comunei, apoi să se facă un iconostas după ritul grecesc, a donat un rând de odăjdii și toate cele de lipsă pentru slujire. În anii 1844 și 1869 această biserică a suferit diferite modificări, care s-a păstrat ca un monument de artă. Pe vremea păstoririi preotului Pamfiliu Grapini s-a ridicat o biserică monumentală, impozantă, fiind la acea vreme cea mai mare din granița năsăudeană.

În anul 1942 (3-9 decembrie), anul misiunii părintelui Manu, preotul Pamfiliu Grapini era la pensie, iar rolul de titular al parohiei îl îndeplinea părintele Gavrilă Pop. La mărturisiri au ajutat, pe lângă venerabilul Grapini, preoții Iuliu Pop din Maieru, Lazar Sângeorzan din Rodna Veche, Ioan Ilieșiu din Maieru și Anton Buga din Sângeorz-Băi. Cei care s-au mărturisit au fost în număr de 900 inși, un număr mai mare decât se aștepta deoarece mulți din comună erau pe front. În 8 decembrie, după terminarea Sfintei Liturghii, s-a sfințit casa parohială, după care a avut loc o masă frățască la care au luat parte intelectualii din sat și întreg curatoratul. La 9 decembrie, tot după terminarea Sfintei Liturghii, s-a înconjurat biserica de tot poporul îmbrăcat în portul specific Văii Someșului Mare. O contribuție importantă în această perioadă a avut-o Reuniunea Mariană din comună¹.

La sfârșitul anului 1943 părintele Manu se găsea în misiune în comuna Romuli, aflată la granița cu Maramureșul. La mărturisiri, pe lângă parohul local Ioan Pop, au mai fost prezenți preoții Gregoriu Pop și Valer Henciu din Telciu, Emil Demian din Coșbuc și Ioan Bondane din Bichigiu. Deși în acele zile bărbații au fost nevoiți să participe la stingerea unui incendiu, s-au împărtășit cu Sfintele Taine peste 600 de credincioși. De remarcat faptul că toți intelectualii satului au luat parte la eveniment, alături de Reuniunea Mariană, foarte activă ca de obicei. Părintele paroh Pop s-a declarat deplin mulțumit de rezultatul moral al misiunii².

Referindu-se la personalitatea și destinul părintelui ieromonah Leon Manu, canonicul dr. Nicolae Brânzeu scria: „Orator excelent, figură prezentabilă, intelectual de elită, bun scriitor, apreciat în literatura liturgică, omul merita mai mult decât i-a fost soarta... După desființarea cultului unit, a stat doi ani incognito, la un frate, apoi trei ani, a fost reținut, fără condamnare. După acțiunea de la Cluj, din 1956, a luat și el zece ani și se spune că a murit la Gherla”³.

La 13 martie 2018, sub oblăduirea Congregației pentru Cauzele Sfinților de la Vatican, potrivit Instrucțiunii „Sanctorum Mater”, în cadrul Eparhiei Române Unite cu Roma, Greco-Catolică de Cluj-Gherla, a început procesul de Beatificare și Canonizare a Servului Lui Dumnezeu, Ieromonahul Leon Manu, fost egumen al Mănăstirilor Maria-Pocs, Prislop (județul Hunedoara), Bixad, Moisei și Nicula⁴.

¹ *Ibidem*, 652, p. 4.

² *Idem*, Anul IV, 1943, nr. 905, p. 7.

³ Dorin Petresc, „Un stareț de la Prislop, cel dintâi primar român al orașului Hațeg și martir al credinței, propus pentru canonizare la Vatican!”, în *Replica*, 1 noiembrie 2019, accesat în 12.05.2025.

⁴ *Ibidem*.

Misiunile sfinte conduse de Leon Manu în granița năsăudeană

Catedrala episcopală „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca a găzduit, în 16 februarie 2025, Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie arhierescă urmată de Sesiunea de încheiere a Cauzei de beatificare și declarare a martiriului Slujitorului lui Dumnezeu Leon Iulian Manu, OSBM, în faza eparhială. Sfânta Liturghie a fost celebrată de către Preasfinția Sa Claudiu, Episcopul de Cluj-Gherla, la acest moment solemn participând în număr mare sute de credincioși. Întreaga ceremonie a fost încununată prin intonarea, de către toți cei prezenți, a Imnului Maicii Sfinte de la Nicula, mănăstire încredințată în 1936 pr. ieromonah Leon Iulian Manu și călugărilor bazilieni de către marele Arhiepiscop Iuliu Hossu și, de asemenea, prin rostirea de către Preasfinția Sa Claudiu a rugăciunii oficiale pentru beatificare și declarare a martiriului Slujitorului lui Dumnezeu Leon Iulian Manu¹.

Prin lupta statornică și pătimirile sale pentru credință, cel „chemat «pe calea aleasă și împărătească a Crucii»,... ieromonahul Leon Manu, se înscrie în „Martirologiul” creștin al Neamului românesc.

Arhimandritul Leon Manu, stareț la Mănăstirea Nicula
(Foto din articolul citat a lui Dorin Petresc)

¹<https://www.eparhiaclužgherla.ro/2025/02/17/incheierea-fazei-eparhiale-a-cauzei-de-beatificare-a-ierom-leon-iulian-manu-osbm/>, accesat în 14.05.2025.

COMUNISM

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Terminându-se Al Doilea Război Mondial în anul 1945, pentru Biserica Greco-Catolică a început un alt război. Întreg poporul român a trebuit să facă cunoștință cu metodele de lucru ale unui stat totalitar și ateu, URSS, care și-a impus voința în toate domeniile. Un asemenea regim de teroare s-a abătut și asupra acestei confesiuni¹.

În septembrie 1948 a apărut broșura „Spionaj și trădare la umbra crucii” scrisă de Alexandru Cerna-Rădulescu, pe coperta căreia era tiara papală, mai jos Papa, iar de sub haina lui soldații americani trăgând cu armele. În titlul și prefața broșurii, care a fost scrisă de Patriarhul Justinian și Stanciu Stoian, ministrul cultelor. Acuzau Biserica Greco-Catolică că se făcea vinovată de spionaj și trădare de patrie².

Cu ocazia adunării care s-a ținut la Blaj cu ocazia aniversării a 100 de ani de la Adunarea de pe Câmpia Libertății, mitropolitul ortodox de la Sibiu, Nicolae Bălan, printre altele, a spus: „Astăzi, când Republica Populară Română garantează drepturi politice, economice și religioase, o spun tuturor: întoarceți-vă acasă, vă așteptăm cu brațele deschise...”. În continuarea adunării a dorit să ia cuvântul și Episcopul Greco-catolic de la Blaj, Ioan Suciu, dar nu i s-a dat voie să vorbească³.

La 24 mai 1948 Patriarhul Justinian mulțumea guvernului spunând că „... timp de aproape două milenii Biserica lui Hristos nu a avut ocazie mai bună de a pune în practică învățătura Evangheliei!”⁴.

Între timp, autoritățile comuniste au trecut la luarea unor măsuri urgente privind cultele:

- la 18 iulie 1948 Statul Român abrogă Concordatul cu Vaticanul;
- la 3 august se desființează școlile confesionale, care devin proprietatea Statului Român;
- la 4 august, regimul cultelor stabilește minimum de 700.000 de credincioși pentru o dieceză;
- la 3 septembrie apare Decretul prin care este „depus” Episcopul Ioan Suciu de la Blaj. Totodată se suprimă salariile preoților;

¹ Ioan Ploscaru, „Desființarea Bisericii Greco-catolice”, în *Analele Sighet* 6, Fundația Academia Civică, 1998, p. 679.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 680.

⁴ *Ibidem*.

- la 18 septembrie sunt „depuși“ Episcopii: Valeriu Traian Frențiu, Alexandru Rusu și Ioan Bălan. Mai rămân Iuliu Hossu și Vasile Aftenie.

În consonanță cu măsurile luate de guvernanții comuniști, profitând din plin de această conjunctură favorabilă, diriguitorii Bisericii Ortodoxe au organizat o adunare generală a clerului unit la Cluj, apoi una la București, unde au fost aduși mai mult cu amenințări 38 de clerici, din care, la București, au rămas doar 36, doi reușind să fugă.

Membrii adunării de la Cluj din 1 Octomvrie 1948, după ce au primit la București, în ziua de 3 Octomvrie 1948, binecuvântarea și frățeasca îmbrățișare a întâistătătorilor Bisericii Ortodoxe, s-au constituit într-un Comitet de inițiativă pentru organizarea revenirii Bisericii Greco-Catolice la Ortodoxie. Acest Comitet a lansat un „Apel“, prin care toate parohiile revenite la Ortodoxie erau invitate să-și trimită delegații lor la marea Adunare bisericească de la Alba Iulia, din ziua de 21 Octomvrie 1948, menită să consfințească în mod solemn reîntregirea Bisericii românești din Ardeal¹.

Totodată s-a pornit o campanie de arestări, amenințări, concedieri din serviciu, alții luând hotărârea de a fugi și a se ascunde de prigoană. S-a mai trecut la măsura de strângere de semnături printre credincioși și preoți². În acest climat de groază s-a făcut Unificarea.

Între 27-28 octombrie au fost arestați toți Episcopii greco-catolici: Valeriu Traian Frențiu, Alexandru Rusu, Ioan Bălan, Iuliu Hossu, Ioan Suciu, Vasile Aftenie. Iar de la romano-catolici au fost ridicați A. Pacha, A. Durcovici, J. Scheffer și Monseniorul Vladimir Ghica³. O dată cu Episcopii au fost arestați și preoți, canonici, profesori. Aceștia au fost duși la Mănăstirea Neamț unde au fost ținuți în condiții foarte grele. Starețul mănăstirii era actualul Patriarh Teoctist Arăpașu. Acesta i-a luat pe rând și a căutat să-i convingă să treacă la ortodocși, căci vor fi eliberați. Așa au fost eliberați cinci dintre ei, care au semnat⁴.

O altă măsură ordonată preoților din parohiile „revenite” a fost operarea în toate registrele parohiale greco-catolice de stare civilă, în matriculele botezaților și cununaților, prin aplicarea unei ștampile cu însemnele: „Trecut la Biserica Ortodoxă Română la 21 octombrie 1948” apoi semnătura preotului paroh. După cum se poate vedea data de pe ștampilă, 21 octombrie 1948, corespunde cu data când a avut loc adunarea de la Alba Iulia.

În cele ce urmează ne vom ocupa cu aceste operațiuni de ștampilare privind „revenirea din oficiu” în registrele parohiale greco-catolice din localitatea de Sângeorz-Băi. Datorită opoziției preotului greco-catolic Anton Buga și a credincioșilor greco-catolici această operațiune s-a început în prima jumătate a anului 1949, odată cu instalarea preotului ortodox Sabin Truța⁵ și continuate de preotul ortodox Teodor Lazar⁶. S-a început cu matricula botezaților, după cum se va vedea, din anul 1873.

¹ Telegraful Român, Sibiu, Anul XCVI, 1948, nr. 31-33, p. 2.

² Ion Ploscaru, *op. cit.*, p. 680-681.

³ *Ibidem*, p. 682.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Sabin Truța a fost instalat în parohia Sângeorz-Băi la data de 25 aprilie 1949. Instalarea s-a făcut în prezența profesorului Ioan Zăgreanu, arhidiacon, delegat din partea Protopopiatului Năsăud, a prim-epitropului Emanoil Cristurean și a secretarului Consiliului parohial Alexandru Astălușiu. Preotul Sabin Truța s-a născut la data de 30 iulie 1897 în comuna Coșna, județul Câmpulung-Moldovenesc, din părinții Gheorghe, preot, și Sabina, casnică. Era confesor de rezervă aparținând de județul Mureș. A absolvit Academia Teologică Ortodoxă din Sibiu în anul 1918. A funcționat ca preot, până la venirea în Sângeorz-Băi, timp de 23 de ani în: Periș, județul Mureș, din 1926 până în 1940, când a fost expulzat de autoritățile hortiste maghiare; Vicariatul Alba-Iulia, în perioada 1940-1942; Biserica Sfântul Nicolae Bolgrad (Basarabia), în perioada 1942-1944, funcționând ca preot protopop; revenire în Periș în perioada 1942-1949. A făcut parte din Frontul Plugarilor, încă din anul 1946, după ce în trecut făcuse politică liberală. Din 1949 a făcut parte din Sindicatul angajaților publici. Slujirea părintelui Sabin Truța în Sângeorz-Băi a

***Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele
parohiale greco-catolice de stare civilă***

Nr. crt.	Numele și prenumele celui născut	Data nașterii	Numele părinților	Vârsta la 21 octombrie 1948
1.	Puițau Iacob	5 septembrie 1873	Puițau Maței și Ioana	75 ani ²
2.	Pop Domide	16 octombrie 1873	Pop Alexandru și Mărina	75 ani ³
3.	Șorecău Ioan	18 octombrie 1873	Șorecău Costan și Ioana	75 ani ⁴
4.	Cârcu Maria	1 noiembrie 1873	Cârcu Iacob și Ana	75 ani ⁵
5.	Dărăban Cătălina	1 decembrie 1873	Paraschiva Dărăban, văduvă	75 ani ⁶
6.	Ilieș Ana	12 decembrie 1873	Nechita și Maria Ilieș	75 ani ⁷
7.	Lupșor Solovăstru	11 ianuarie 1874	Lupșor Scridon și Maria	74 ani ⁸
8.	Pop Ioan adoptat Oanea	18 ianuarie 1848	Pop Filip adoptat Oanea și Nastasia	74 ani ⁹
9.	Bolfă Ioana	24 ianuarie 1874	Bolfă Leon și Ecaterina	74 ani ¹⁰
10.	Pop Lucreția	30 ianuarie 1874	Pop Dionisie și Maria	74 ani ¹¹
11.	Larionesi Senia	7 februarie 1874	Larionesi Grigore și Ana	74 ani ¹²

durat până în 1 noiembrie 1949 (vezi Alexandru Dărăban, Pagini de ortodoxie sângeorzană, Cluj-Napoca, Mega, 2018, p. 124-126).

¹ Părintele Teodor Lazăr s-a născut la data de 18 martie 1906 în comuna Cușma, din apropierea Bistriței. A absolvit Academia Teologică Ortodoxă din Cluj la 23 iunie 1930. În urma vacanței postului de preot în Sângeorz-Băi, odată cu plecarea preotului Sabin Truța, părintele Teodor Lazăr înaintează cererea pentru a fi numit în Parohia Ortodoxă din Sângeorz-Băi. Slujirea părintelui s-a desfășurat normal până în anul 1960 (în această perioadă construind o casă parohială în stațiune) când la o parte dintre locuitori nu le-a mai convenit de preot. În ziua de 10 iulie 1960, conform dispozițiilor Episcopiei, a avut loc predarea-primirea treburilor parohiei Sângeorz-Băi. După aceste probleme s-a transferat în parohia Vișeu de Sus, la schimb cu părintele Valerian Olaru, pe care a preluat-o la data de 3 iulie 1960, slujind până la data de 1 august 1974 când va ieși la pensie pe motiv de boală (vezi Alexandru Dărăban, Pagini de ortodoxie sângeorzană, Cluj-Napoca, Mega, 2018, p. 126-129).

² Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Colecția registre parohiale de stare civilă, Matricula botezaților din parohia St. Georgiu (1873-1879), f. 1 (v.)-2 (f.), poz. 55.

³ *Ibidem*, f. 2(v.)-3(f.), poz. 67.

⁴ *Ibidem*, poz. 69.

⁵ *Ibidem*, poz. 72.

⁶ *Ibidem*, poz. 78.

⁷ *Ibidem*, f. 3(v.)- f. 4(f.), poz. 79.

⁸ *Ibidem*, poz. 2

⁹ *Ibidem*, poz. 4.

¹⁰ *Ibidem*, poz. 5

¹¹ *Ibidem*, f. 4(v.)-f. 5(f.), poz. 9.

¹² *Ibidem*, poz. 10.

Alexandru DĂRĂBAN

12.	Utelea Alexandru	24 februarie 1874	Utelea Maftai și Luciana	74 ani ¹
13.	Șorecău Raveca	1 martie 1874	Șorecău Ioan și Ileana	74 ani ²
14.	Flore Ioana	1 martie 1874	Flore Nicolae și Nastasia	74 ani ³
15.	Bența Măriuca	1 martie 1874	Bența Dănilă și Ioana	74 ani ⁴
16.	Mărcușiu Eudochia	8 martie 1874	Mărcușiu Ilisie și Nastasia	74 ani ⁵
17.	Strugariu Alexandru	24 martie 1874	Strugariu Gabriel și Irina	74 ani ⁶
18.	Lăpușan Alexa	29 martie 1874	Lăpușan Melana, fată căzută	74 ani ⁷
19.	Joja Vasile	2 aprilie 1874	Joja Gacea, fată căzută	74 ani ⁸
20.	Râmbulea Eugenia	13 aprilie 1874	Râmbulea Ștefan și Mărina	74 ani ⁹
21.	Tahâș Ioana	3 mai 1874	Tahâș Teodor și Gacea	74 ani ¹⁰
22.	Gacea Iacob	13 mai 1874	Gacea Gabriel și Teodora	74 ani ¹¹
23.	Ruști Mădălina	28 mai 1874	Ruști Roman și Ana	74 ani ¹²
24.	Anton Măriuca	4 iunie 1874	Anton Ștefan și Gacea	74 ani ¹³
25.	Buia Măriuca	6 iunie 1874	Buia Maftai și Ioana	74 ani ¹⁴
26.	Strugariu Varvara	6 iunie 1874	Strugariu Ioana, fată căzută	74 ani ¹⁵
27.	Nicolai Maxim	24 iunie 1874	Nicolai Filimon și Mărina	74 ani ¹⁶
28.	Neamț Șofronia adoptată Jarda	3 iulie 1874	Neamț Andrei adoptat Jarda	74 ani ¹⁷

¹ *Ibidem*, poz. 11.² *Ibidem*, poz. 13.³ *Ibidem*, poz. 14.⁴ *Ibidem*, poz. 16.⁵ *Ibidem*, poz. 20.⁶ *Ibidem*, f. 5(v.)-f. 6(f.), poz. 25.⁷ *Ibidem*, poz. 28.⁸ *Ibidem*, poz. 29.⁹ *Ibidem*, f. 6(v.)-f. 7(f.), poz. 34.¹⁰ *Ibidem*, poz. 38.¹¹ *Ibidem*, poz. 40.¹² *Ibidem*, f. 7(v.)-f. 8(f.), poz. 42.¹³ *Ibidem*, poz. 45.¹⁴ *Ibidem*, poz. 46.¹⁵ *Ibidem*, poz. 47.¹⁶ *Ibidem*, f. 8(v.)-f. 9(f.), poz. 54.¹⁷ *Ibidem*, poz. 60.

***Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele
parohiale greco-catolice de stare civilă***

29.	Oanea Mărina	16 iulie 1874	Oanea Costan și Cătălina	74 ani ¹
30.	Andresi Palagia Pârvu	1 august 1874	Andresi Nechita și Ioana	74 ani ²
31.	Mihăilă Pantelimon	6 august 1874	Mihăilă Gabriel și Măriuca	74 ani ³
32.	Mutu Iftinia	11 august 1874	Mutu Ioan și Maria	74 ani ⁴
33.	Fără nume	3 septembrie 1874	Nicolai Izidor și Matroana	74 ani ⁵
34.	Fără nume	16 septembrie 1874	Strugariu Gacea, fată a 4-a oară căzută	74 ani ⁶
35.	Ciobotariu Maria	17 septembrie 1874	Ciobotariu George și Lucreția	74 ani ⁷
36.	Haliță Măriuca	20 septembrie 1874	Haliță Ilisie și Eugenia	74 ani ⁸
37.	Șot Elisabeta	20 octombrie 1874	Șot Alexandru și Iftinia	74 ani ⁹
38.	Moldovan Constantin	1 noiembrie 1874	Moldovan Izidor și Ana	74 ani ¹⁰
39.	Șorobetea Pavel	19 noiembrie 1874	Anisia Șorobetea, fată a 2-a oară căzută	74 ani ¹¹
40.	Șorecău Grigore	20 noiembrie 1874	Șorecău Ioan și Senia	74 ani ¹²
41.	Siminic Anton	20 noiembrie 1874	Siminic Ioan și Gacea	74 ani ¹³
42.	Nicolai Floarea	16 noiembrie 1874	Nicolai Dănilă și Măriuca	74 ani ¹⁴
43.	Buia Dănilă	21 decembrie 1874	Buia Iacob și Teodora	74 ani ¹⁵
44.	Nicolai Maxim	8 ianuarie 1875	Nicolai Toma și Ana	73 ani ¹⁶

¹ *Ibidem*, poz. 63.

² *Ibidem*, f. 9(v.)-f. 10(f.), poz. 72.

³ *Ibidem*, poz. 74.

⁴ *Ibidem*, poz. 75.

⁵ *Ibidem*, f. 10(v.)-f. 11(f.), poz. 82.

⁶ *Ibidem*, poz. 86.

⁷ *Ibidem*, poz. 87.

⁸ *Ibidem*, poz. 88.

⁹ *Ibidem*, f. 11(v.)-f. 12(f.), poz. 90.

¹⁰ *Ibidem*, poz. 92.

¹¹ *Ibidem*, poz. 94.

¹² *Ibidem*, poz. 95.

¹³ *Ibidem*, poz. 96.

¹⁴ *Ibidem*, poz. 98.

¹⁵ *Ibidem*, f. 12(v.)-f. 13(f.), poz. 103.

¹⁶ *Ibidem*, poz. 2.

Alexandru DĂRĂBAN

45.	Fără nume	30 ianuarie 1875	Isipoae Clement și Paraschiva	73 ani ¹
46.	Fără nume	10 februarie 1875	Jarda Grigore și Ana	73 ani ²
47.	Puițau Ioan	11 februarie 1875	Puițau Ioan și Maria	73 ani ³
48.	Șorecău Eremie	28 februarie 1875	Șorecău Costan și Ioana	73 ani ⁴
49.	Miron Senia adoptată Lazar	3 martie 1875	Miron Filip și Paraschiva	73 ani ⁵
50.	Ogâgău Vasile	4 martie 1875	Ogâgău Roman și Elena	73 ani ⁶
51.	Costan Titiana (Mecicu)	8 martie 1875	Costan Costan și Anisia	73 ani ⁷
52.	Anton Ioana	1 aprilie 1875	Anton Iacob și Măriuca	73 ani ⁸
53.	Gagea Toma	8 aprilie 1875	Gagea Dionisie și Paraschiva	73 ani ⁹
54.	Fontu Măriuca	9 aprilie 1875	Fontu Nechifor și Palagia	73 ani ¹⁰
55.	Mihăilă Cătălina	12 mai 1875	Mihăilă Grigore și Ioana	73 ani ¹¹
56.	Hâruța Todosia	20 mai 1875	Hâruța Emanuel și Palagia	73 ani ¹²
57.	Luci Grigore	25 mai 1875	Luci Anchidim și Iftinia	73 ani ¹³
58.	Marica Eugenia	1 iunie 1875	Marica Ștefan și Tecla	73 ani ¹⁴
59.	Bâznog Ana	12 iunie 1875	Bâznog Roman și Maria	73 ani ¹⁵
60.	Șteopoe Ioana	4 iulie 1875	Șteopoe Larion și Titiana	73 ani ¹⁶

¹ *Ibidem*, poz. 5.² *Ibidem*, poz. 9.³ *Ibidem*, f. 13(v.)-f. 14(f.), poz. 10.⁴ *Ibidem*, poz. 14.⁵ *Ibidem*, poz. 19.⁶ *Ibidem*, poz. 20.⁷ *Ibidem*, f. 14(v.)-f. 15(f.), poz. 23.⁸ *Ibidem*, poz. 30.⁹ *Ibidem*, poz. 31.¹⁰ *Ibidem*, poz. 32.¹¹ *Ibidem*, f. 15(v.)-f. 16(f.), poz. 38.¹² *Ibidem*, poz. 39.¹³ *Ibidem*, poz. 40.¹⁴ *Ibidem*, poz. 41.¹⁵ *Ibidem*, poz. 45.¹⁶ *Ibidem*, f. 16(v.)-f. 17(f.), poz. 49.

***Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele
parohiale greco-catolice de stare civilă***

61.	Fără nume	6 august 1875	Haliță Ștefan și Cosmiana	73 ani ¹
62.	Flore Mărina	4 august 1875	Flore Dănilă și Gacea	73 ani ²
63.	Tahâș Raveca	10 august 1875	Tahâș Dănilă și Senia	73 ani ³
64.	Lăcătuș Măriuca	16 august 1875	Lăcătuș Ștefan și Anisia	73 ani ⁴
65.	Morariu Maria	15 septembrie 1875	Morariu Mihăilă și Nastasia	73 ani ⁵
66.	Petri Mădălina	20 septembrie 1875	Petri Eremie și Ioana	73 ani ⁶
67.	Mihăilă Ana	1 octombrie 1875	Mihăilă Roman și Ileana	73 ani ⁷
68.	Varga Anișca	8 octombrie 1875	Varga Tanase și Paraschiva	73 ani ⁸
69.	Teodora Gros Banu	16 octombrie 1875	Banu Ioan și Cosmiana	73 ani ⁹
70.	Gagea Măriuca (Lupșor)	20 noiembrie 1875	Gagea Maxim (Lupșor) și Senia	73 ani ¹⁰
71.	Petri Macedon	2 decembrie 1875	Petri Dănilă și Iftinia	73 ani ¹¹
72.	Utalea Domide	8 decembrie 1875	Utalea Maței și Luciana	73 ani ¹²
73.	Pop Ioana	10 decembrie 1875	Pop Ioan și Saveta	73 ani ¹³
74.	Flore Ana	14 decembrie 1875	Flore Niculai și Nastasia	73 ani ¹⁴
75.	Flore Ana	16 decembrie 1875	Flore Leonte și Todora	73 ani ¹⁵

(va urma)

¹ *Ibidem*, poz. 56.² *Ibidem*, poz. 57.³ *Ibidem*, poz. 58.⁴ *Ibidem*, f. 17(v.)-f. 18(f.), poz. 60.⁵ *Ibidem*, poz. 65.⁶ *Ibidem*, poz. 67.⁷ *Ibidem*, poz. 68.⁸ *Ibidem*, poz. 71.⁹ *Ibidem*, f. 18(v.)-f. 19(f.), poz. 73.¹⁰ *Ibidem*, poz. 82.¹¹ *Ibidem*, f. 19(v.)-f. 20(v.), poz. 84.¹² *Ibidem*, poz. 85.¹³ *Ibidem*, poz. 86.¹⁴ *Ibidem*, poz. 87.¹⁵ *Ibidem*, poz. 88.

Matricul'a

Botezatiloru.

[illegible]

